

KAUPUNGISTA MAALLE
Miten lapset kokevat maallemuuton

Päivi Tuononen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Varhaiskasvatuksen laitos
Syksy 2005

Tuononen, P. 2005. Kaupungista maalle. Miten lapset kokevat maallemuuton. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. 106 sivua + liitteet.

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksessa selvitettiin lasten kokemuksia maallemuutosta. Tutkimus on laadullinen ja sen tarkoituksena on tuottaa lisää tietoa lasten elämäntapahtumista sekä lapsuudesta maaseudulla. Tutkimuksen kohderyhmän muodostivat kaupunkimaisista olosuhteista maaseudun haja-asutusalueen kyliin muuttaneet 7–12-vuotiaat lapset Keski-Suomessa. Tarkasteltavana olivat lasten kokemukset muutosta, arki maaseudulla, lasten sopeutuminen uuteen elinympäristöön sekä heidän kokemuksensa kaupungista ja maaseudusta elinympäristöinä.

Aineisto kerättiin maallemuuttajaperheille suunnatuilla kyselylomakkeilla sekä haastattelemalla yhtätoista lasta kahdeksasta eri perheestä. Tutkimus osoittaa, että lasten kokemukset maallemuutosta ovat yksilöllisiä. Suurin osa lapsista on sopeutunut hyvin maalla asumiseen. Sopeutumiseen vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa lapsen persoonallisuus, alkuperäinen muuttohalukkuus, muutosta kulunut aika, sukupuoli sekä uuden elinympäristön olosuhteet. Maalla lasten arjen sisällöt riippuvat pitkälti lähiympäristön laadusta sekä mahdollisuuksista liikkua kodin ulkopuolella etäympäristöissä. Siten lapsen vapaa-aika voi keskittyä perhepiiriin tai hänellä voi olla rikas sosiaalinen elämä harrastuksineen niin naapurustossa kuin kauempanakin. Maalla lapset arvostavat eniten pieniä maaseutukoulujansa, rauhallisuutta ja luonnon suomaa vapautta. Maaseudulla elämiseen on kuitenkin nähtävä enemmän vaivaa, sillä pitkät välimatkat ja kyytien puute rajoittavat lasten liikkumista.

Tutkimus tuo esille tuoreen näkökulman, sillä lapset eivät ole aikaisemmin olleet tarkastelun kohteena maallemuuttotutkimuksissa. Tutkimuksen tulosten perusteella maallemuuttoa suunnittelevien suositellaan harkitsevan uutta elinympäristöä myös lasten laadukkaan arjen näkökulmasta. Ympäristö, jossa on lapsille mielekkäitä vapaa-ajanviettomahdollisuuksia ja leikkikavereita, vähentää lasten kyyditsemisen tarvetta.

Avainsanat: lapset ja maallemuutto, lasten haastattelu, maaseutu, kaupunki, elinympäristö, sopeutuminen, kokemus

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 MAASEUTU OSANA SUOMALAISTA YHTEISKUNTA JA SEN MUUTOSTA.....	7
2.1 Maaseudun määrittelyä.....	7
2.2 Katsaus maaseudun historiaan.....	8
2.3 Suomen kaupungistumiskehitys.....	10
3 UNELMA PUNAISESTA TUVASTA.....	13
3.1 Maallemuutto.....	13
3.2 Maallemuuttajien sopeutuminen uuteen asuinympäristöönsä.....	16
3.3 Lapsi ja muutto.....	21
3.4 Maaseudun lapset.....	24
4 LAPSI HAASTASTELTAVANA JA TUTKIMUKSEN KOHTEENA.....	30
4.1 Marginaalista tutkimuksen valokeilaan.....	30
4.2 Lapset haastateltavina.....	31
4.3 Lasten haastattelemisen käytänteitä.....	34
4.4 Lasten tutkimisen etiikka.....	36
5 TUTKIMUSONGELMAT.....	38
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA AINEISTON ANALYYSI.....	39
6.1 Tutkimusote ja tutkimusmenetelmä.....	39
6.2 Tutkimuksen kohderyhmä ja sen tavoittaminen.....	40
6.3 Kyselylomakkeet perheiden vanhemmille.....	41
6.4 Lasten haastattelut.....	42
6.4.1 Haastateltavien lasten valinta.....	42
6.4.2 Haastattelujen valmistelu.....	43
6.4.3 Haastattelujen toteutus.....	44
6.4.4 Haastattelijan ja lapsen suhde.....	46
6.5 Aineiston kuvaus ja järjestäminen analyysiä varten.....	47
6.6 Aineiston analyysi.....	50
6.7 Lasten taustakuvaukset.....	51
7 MUUTTO JA ARJEN MUOTOUTUMINEN MAASEUDULLA.....	55
7.1 Muutto ja muuttohalukkuus.....	55
7.2 Lasten arki maalla.....	58
7.2.1 Kyläkoulussa tunnetaan kaikki.....	59
7.2.2 Lasten vapaa-ajan yksilöllisyys.....	61

8 SOPEUTUMINEN MAASEUTUYMPÄRISTÖÖN.....	67
8.1 Elämänmuutos lasten kokemana.....	67
8.2 Sopeutuminen.....	68
8.2.1 Inka ja Miika, hyvin sopeutuneet.....	69
8.2.2 Emma ja Maisa, sopeutuminen vaikeaa.....	71
9 ERILAISET ELINYMPÄRISTÖT.....	74
9.1 Kaupunki elinympäristönä.....	74
9.2 Maaseutu elinympäristönä.....	75
9.3 Eri elinympäristöihin liittyvät pelot ja vaarat.....	77
9.4 Sosiaalinen ympäristö kaupungissa ja maalla.....	78
9.5 Kaupunki ja maaseutu tulevaisuuden elinympäristöinä.....	80
10 POHDINTA.....	81
10.1 Maallemuutto lapsen kokemuksena.....	81
10.2 Kaupungilla ja maaseudulla on omat hyvät puolensa.....	85
10.3 Tutkimuksen luotettavuus.....	87
10.4 Tulosten ja tutkimuksen arviointia.....	90
LÄHTEET.....	97

LIITTEET

- Saatekirje maalle muuttaneille perheille (LIITE 1)
- Kyselylomake ja tutkimuslupa (LIITE 2)
- Teemahaastattelurunko lapsille (LIITE 3)

1 JOHDANTO

Kuten muissakin jälkiteollisissa maissa, Suomessa väestö keskittyy tiheään asutuille ja kaupunkimaisille alueille. Keskukset vetävät puoleensa erityisesti nuoria, minkä johdosta syrjäseutujen ikärakenne painottuu usein eläkkeellä olevaan tai sille siirtyvään väestöön. Yhteiskunnallisen tutkimuksen päähuomio Suomessa on viime vuosiin saakka kohdistunut paljolti muuttoliikkeen kaupunkeihin ja keskusseuduille suuntautuviin valtavirtoihin. Suomalaisten kaupunkijuuret ovat kuitenkin varsin lyhyet, sillä koko väestön tasolla arvioituna 45 prosenttia suomalaisista on viettänyt lapsuutensa maaseudulla (Virtanen 2003: 114). Rouhaisen (2002) mukaan suomalaisilla onkin positiivinen kuva maaseudusta. Maaseudun elämää kuvataan rauhalliseksi ja turvalliseksi, maaseudulla pidetään yhteyttä naapureihin ja luotetaan toisiin ihmisiin. Peräti kolmasosalla suomalaisista on kaksoisidentiteetti, eli he tuntevat olevansa samaan aikaan sekä maalaisia että kaupunkilaisia. (Rouhiainen 2002: 4.)

Viimeaikaisten tutkimusten (Virtanen 2003; Hunnako & Palm 2002; Leinamo 2002) mukaan suomalaiset haluaisivat asua nykyistä useammin maaseudulla. Puhutaan suomalaisten kaipuusta juurilleen. Maallemuutto on autoistumisen ja nopeiden tietoliikenneyhteyksien myötä noussut vaihtoehdoksi ahtaalle asumiselle tarkkaan kaavoitetuilla kaupunkialueilla. Maaseutu tarjoaa omaa tilaa ja rauhaa vastapainoksi kaupunkien kiireelle ja suorituskeskeisyydelle. Monet maallemuuttajat kehuvat myös maalla asumisen huokeutta: Helsingissä sijaitsevan kerrostaloyksiön hinnalla on hankittu maalta omakotitalo. Maaseudun on perinteisesti ajateltu olevan ihanteellinen kasvuympäristö lapsille, minkä vuoksi se muuttokohtena kiinnostaa erityisesti lapsiperheitä. Toinen mahdollinen maallemuuttajaryhmä ovat suuret ikäluokat. Työelämästä pois jäätyään heidän uskotaan lisäävän kesämökkinsä käyttöä kakkosasuntonaan ja osa muuttaa sen kokonaan pysyväksi kodikseen.

Maallemuutto on ollut jo jonkin aikaa suosittu aihe niin tutkimuksessa kuin mediassakin. Esimerkiksi internetissä eri alueiden maallemuuttohankkeita

markkinoidaan näkyvästi, vapaista mummonmökeistä ja tyhjillään olevista maataloista on koottu omat myyntirekisterinsä, keskustelupalstoilla maallemuuttajat voivat vaihtaa aiheeseen liittyviä kokemuksiaan ja verkossa voi tehdä jopa leikkimielisen testin, joka kertoo, olisiko testin tekijä sopiva maallemuuttaja. Huhtikuussa 2005 ilmestyi ensimmäinen suomenkielinen maalla asumisen lehti *Maalla*. Myös perinteisissä aikakauslehdissä on haastatteluja, joissa maallemuuttajat kertovat ratkaisuistaan ja elämänmuutoksestaan. Maallemuutto-keskustelua käydään yleensä aikuisten kesken ja aikuisten näkökulmasta. Lasten maallemuuttokokemuksia ei Suomessa ole juuri tutkittu.

Valentine (1997) ja Matthews ym. (2002) huomauttavat lasten oman äänen puuttuvan vielä monin paikoin maaseutututkimuksesta. Heidän mukaansa tarvitaan lisää tutkimustietoa siitä, miten lapset itse kokevat maaseutu ympäristön ja millaista on elää lapsena maaseudulla. (Valentine 1997: 138, 147; Matthews ym. 2002: 142.) Alasen (2001) mukaan lasten omat tiedot ja kokemukset ovat jääneet syrjään heitä itseään koskevissa tutkimuksissa, koska lapsia ei ole ymmärretty omaksi sosiologiseksi, tutkimisen arvoiseksi ryhmäkseen (Alanen 2001: 166). Lasten on aikaisemmin katsottu kuuluvan vanhemmilleen ja näin heijastavan myös vanhempiensa identiteettiä ja mielipiteitä. Enää ei kuitenkaan oleteta, että perheenjäsenten kokemukset ja identiteetit kietoutuisivat vahvasti yhteen ja olisivat erottamattomat (Smart ym. 2001: 10, 18).

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on nostaa huomion kohteeksi maallemuuttaja-perheiden lapset ja kysyä heiltä, millainen elämänmuutos elinympäristön vaihdos on heille ollut. Tutkimuksessa tarkastellaan lasten kokemuksia muutosta, heidän arkeaan maalla, lasten sopeutumista uuteen ympäristöön sekä kokemuksia kaupungista ja maaseudusta elinympäristöinä.

2 MAASEUTU OSANA SUOMALAISTA YHTEISKUNTAA JA SEN MUUTOSTA

2.1 Maaseudun määrittelyä

Suomi on harvaan asuttu maa, eikä meillä ole varsinaisia suurkaupunkeja. Maaseudun ja kaupunkialueiden erot eivät Suomessa ole niin suuria kuin monessa muussa eurooppalaisessa maassa. Verrattaessa Suomea muihin Euroopan unionin jäsenvaltioihin kaupungissa asuvan väestön osuuden perusteella huomattava osa maastamme on tässä suhteessa yhä maaseutua. (Laurila 1996: 14.) Maaseudun ja kaupungin asukastiheyden raja-arvona yleisesti käytetyn 100 as/km² mukaan suurin osa Suomen ja Ruotsin harvaanasuttuja suurehkojakin kaupunkeja määriteltäisiin maaseudeksi (Muilu 2002: 25).

Maaseudulle ei ole olemassa yhtä yleispätevää määritelmää. Yleisesti maaseutu määritellään hallinnollisesti kuntamuodon mukaan ja maaseudeksi käsitetään maalaiskunnat. Rakenteellisena jakona on käytetty jakoa taajamiin ja haja-asutusalueisiin. (Haliseva-Soila 1993: 12.) Tilastollinen kuntaryhmitys luokittelee kunnat kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin. Tämän jaotuksen mukaan maaseutumaisia ovat ne kunnat, joiden väestöstä alle 60 % asuu taajamissa suurimman taajaman väkiluvun jäädessä alle 15 000 sekä kunnat, joiden väestöstä vähintään 60 % mutta alle 90 % asuu taajamissa suurimman taajaman väkiluvun ollessa alle 4000. Tämän jaotuksen mukaan maaseutumaisissa kunnissa asui vuoden 2004 lopussa 1 067 994 suomalaista. (Tilastokeskus 2004.)

Maaseudun määrittelyn moninaisuus osoittaa maaseudun koostuvan ominaispiirteiltään hyvinkin erilaisista alueista. Monissa maissa maaseudulla tarkoitetaan aivan erityyppisiä alueita kuin Suomessa. (Laurila 1996: 15, 17.) EU:n komissio on jaotellut maaseutualueet laadullisesti sen mukaan, miten ne ovat integroituneet kansalliseen talouteen. Tällöin maaseutu jaotellaan karkeasti kaupunkien läheiseen maaseutuun,

ydinmaaseutuun ja syrjäiseen maaseutuun. (Muilu 2002: 25.) *Kaupunkien läheinen maaseutu* on aluetta, jolla on kaikkein monipuolisimmat kehittämismahdollisuudet. Aluetta kuvaa hyvin työssäkäynti läheisissä keskuksissa, ja maaseutuyrityksille tarjoutuu tällä maaseutualueella laajat paikallismarkkinat. *Ydinmaaseutu* on yleensä joko vahvasti alkutuotantoon keskittyntä tai elinkeinoiltaan monipuolistunutta maaseutua. Suuret keskuksat sijaitsevat suhteellisen kaukana, mutta kohtuullisen matkan päässä on keskisuuria keskuksia. Ydinmaaseudulla sijaitsee elinvoimaisia kuntakeskuksia ja kyliä. *Syrjäinen maaseutu* koetaan useimmiten ongelma-alueeksi. Pitkät matkat estävät keskuksissa työssäkäynnin ja paikallismarkkinatkin sijaitsevat etäällä. Syrjäisen maaseudun elinkeinorakenne on yleensä hyvin yksipuolinen. (Maaseudun kehittämisohjelma 1991: 253–262.)

2.2 Katsaus maaseudun historiaan

Maaseudun kukoistuskausi asuin- ja elinympäristönä ajoittuu Suomessa 1900-luvun alkuun. Maaseutu oli asukkailleen tuolloin kokonaisvaltainen elämysympäristö: asuinympäristön lisäksi se oli sekä työ- että vapaa-ajan ympäristö, eikä näitä asioita eroteltu toisistaan. (Pekkanen ym. 1997: 20.)

Toisen maailmansodan jälkeen Suomi joutui luovuttamaan Neuvostoliitolle 12 % pinta-alastaan, jolloin Neuvostoliiton puolelle jääneestä Karjalasta siirtyi Suomen rajojen sisäpuolelle 425 000 suomalaista, mikä oli noin 11 % silloisesta väestöstä. Valtaosa Karjalan evakoista oli maanviljelijöitä, joille maanhankintalain perusteella lohkottiin tiloja lähinnä Etelä- ja Länsi-Suomesta. Sodan jälkeisenä toimenpiteenä suoritettiin myös perheellisten rintamamiesten asuttaminen. Heille oli sodan aikana luvattu maata, ja sodan jälkeen nämä lupaukset oli lunastettava. Sodan jälkeinen asutustoiminta piti yllä agraariunelmaa. Suomen maaseutu oli täynnä ihmisiä 1950-luvulla, ja maaseutu eli monipuolista ja itseriittoista aikaa. Koska lapsia oli paljon, rakennettiin lisää kyläkouluja. (Katajamäki 2002: 4–5.)

Suomen elintarvikeomavaraisuus saavutettiin 1950-luvulla, jonka jälkeen törmättiin pian ylituotannon ongelmiin. Toimenpiteiksi muodostuivat tilakoon kasvun edistäminen, uuden teknologian käyttöönotto sekä pientilojen tuotannosta luopumisen nopeuttaminen ja helpottaminen. Entisten rintamamiesten ja peltohehtaarinsa raivanneiden pienviljelijöiden elämä järkkyy ja elämäntyö näytti menettävän merkityksensä. Alettiin miettiä mahdollisuuksia synnyttää maaseudulle uusia toimintoja menetettyjen tilalle. (Katajamäki 2002: 5.) Maaseudun kehitys maatalouden pohjalta jatkui kuitenkin aina 1960-luvulle (Niemelä 1994: 15).

Maaseudun suuri murros alkoi 1960-luvulla. Sen taustana oli luonnontieteiden kehitys, maatalouden koneellistuminen ja kemikaalistuminen (Niemelä 1994: 25). Koneellistumisen myötä työvoiman tarve väheni ja maaseudulla alkoi olla liikaväestöä. Ihmisiä alkoi virrata Etelä-Suomen suuriin keskuksiin, jossa teollisuus ja palvelut tarjosivat työmahdollisuuksia. Erityisen raju väestön purkaus oli Pohjois- ja Itä-Suomesta, eikä kaikille riittänyt töitä. Avuksi tuli 1954 solmittu sopimus yhteispohjoismaisista työmarkkinoista, jonka perusteella suomalaisia muutti Ruotsiin työhön. Siirtolaisuus oli niin voimakasta, että Suomessa väki väheni 60-luvun lopulla. (Katajamäki 2002: 5.)

Aluepolitiikalla yritettiin tasata eri alueiden välisiä eroja ja siihen ohjattiin aikaisempaa enemmän resursseja 1970-luvulla. Vaikka aluepolitiikan toimenpiteet suosivat eniten kehitysalueiden elinvoimaisimpia keskuksia, maaseudun tyhjenemisen vauhti hidastui. Merkittävä vahvistava tekijä maaseudun kannalta oli hyvinvointiyhteiskunnan laajeneminen 1970- ja 1980-luvuilla, jolloin kuntiin perustettiin suuri määrä yhteiskunnan rahoittamia työpaikkoja. Näiden työpaikkojen merkitys oli alueellisen kehityksen vuoksi tärkeä, sillä osa suurista ikäluokista saattoi palata opiskelujensa jälkeen kotiseudulleen. (Katajamäki 2002: 6.)

Suomen maatalous uudistui 1970-luvun aikana. Uusiutumisen perusstrategiaksi tuli erikoistuminen, millä pyrittiin tehokkaaseen tuotantoon. Työssäkäynti tilan ulkopuolella yleistyi ja sivuelinkeinot lisääntyivät. Maatalouden perustyöyksiköksi tuli yhden sukupolven perheviljelmä. Maaseudun imago rajautui raaka-aineiden tuotantoalueeksi yrittäjäyhsidentiteetin heiketessä. 1970-luvun puolivälissä alettiin

ympäri maaseutua perustaa oma-aloitteisesti kylätoimikuntia. Näiden tarkoitus oli vahvistaa myönteistä ilmapiiriä, kehittää palveluita sekä tutkia kylien piileviä mahdollisuuksia. Kylätoimikunnissa vuosikymmenten myötä omaksutut toimintatavat ovat helpottaneet erilaisten EU-rahoitteisten hankkeiden toteuttamista Suomen EU-jäsenyyden aikana. (Katajamäki 2002: 6.)

Suomen liittyminen EU:n jäseneksi vuonna 1995 muutti Suomen maaseudun elämää merkittävästi. Viljelijöiden yrittäjätulo on viime vuodet ollut kokonaan EU:n yhteisen maatalouspolitiikan takaaman suoran tulotuen varassa. Taloudellinen tulos ei täten ole riippuvainen siitä, miten työnsä tekee, mikä ei houkuttele viljelijöitä kehittämään elinkeinoaan. EU:n suoran tulotuen ja maatalouden harjoittamiseen liittyvän epävarmuuden vuoksi maataloilla on puutetta työn jatkajista. Maanviljelijäperheiden nuoret näkevät tulevaisuutensa muualla: he hakeutuvat keskuksiin ensin opiskelemaan ja sen jälkeen työskentelemään muissa kuin perinteisissä maaseudun ammateissa. (Katajamäki 2002: 7.)

Maaseutujen menettäessä asukkaitaan ovat maaseudulta katoamassa peruspalvelut, perinteiset elinkeinot ja ihmiset (Hunnakko & Palm 2002: 7). Haliseva-Soilan (1993: 7) mukaan maaseutu on tulevaisuuden tutkimusta ja kehittämistä varten nähtävä pelkkää maa- ja metsätaloutta harjoittavaa alkutuotantoaluetta laajemmin. Katajamäki (2001) kehottaa tarkastelemaan maaseutua monimuotoisten toimintojen mosaiikkina. Tulevaisuudessa maaseudulla asuu maanviljelijöiden lisäksi enemmistönä pienyrittäjät, palveluista huolehtivat, etätyöntekijät ja keskuksissa työssä käyvät. (Katajamäki 2001: 284.) Menestyvän maaseudun perusta on aikaansa seuraavissa, tiivistä yhteistyötä tekevissä kylissä (Katajamäki 2002: 7 – 8).

2.3 Suomen kaupungistumiskehitys

Suomalaisen tutkimuksen päähuomion kohteena ovat aina viime vuosiin saakka olleet muuttoliikkeen kaupunkeihin ja keskuseuduille suuntautuvat valtavirrat. Ihmiset asuvat siellä, missä on työtä ja yritykset sijoittuvat niille alueille, joilla on sekä

työvoimaa että yritystoimintaa palvelevia muita yrityksiä ja kommunikaatioyhteyksiä (Haliseva-Soila 1993: 7). Kaupunkiin muuton syynä korostuu yleensä elintason kohottaminen. Kaupunkiin muutetaan parempien työllistymismahdollisuuksien, työn ja paremman toimeentulon vuoksi (Heikkilä, Rintala, Airio & Kainulainen 2002: 69–70). Yli puolet muuttajista onkin 15–29-vuotiaita nuoria aikuisia, jotka ovat aloittamassa opiskelua, työuraa tai perhe-elämää (Okko, Miettälä & Oikarinen 2000: 12).

Suomessa ensimmäinen suuri muuttoliike ajoittui 1960-luvulle, jolloin maatalous koneellistui ja työvoiman tarve väheni. Laajeneva teollisuus ja palvelut sitä vastoin tarjosivat töitä, jolloin ihmisiä muutti maalta suurin joukoin erityisesti Etelä-Suomen keskuksiin. (Katajamäki 2002: 14.) Toinen merkittävä muuttoaalto seurasi 1990-luvun alun lamavuosien jälkeen, kun rakenteellinen muutos palveluyhteiskunnasta jälkiteolliseksi tietoyhteiskunnaksi loi Suomessa uusia työpaikkoja. Tiedosta nousi tärkein tuotantotekijä ja tietotyöläisistä tuli uuden yhteiskuntamuodon keskeisin ammattiryhmä.

Eryteisesti vuoden 1995 jälkeen kuntien välinen muuttoliike on kasvanut vuosittain (Hunnakko & Palm 2002: 7). Okon ym. (2000) mukaan muuttovoittoisia alueita ovat huipputeknologiaan keskittyneet suurimmat aluekeskukset sekä yliopistokaupungit. Muuttovoittoisten kaupunkien yhteisenä piirteenä ovat kaupunkien taloudellinen keskeisyys ja kansainväliset suhteet. (Okko ym. 2000: 12–13.) Tämän keskittymisen seurauksena on tapahtunut alueellista eriarvoistumista pitkäaikaistyöttömyyden ja taloudellisen huono-osaisuuden kasautuessa tietyille alueille ja ihmisryhmille. Muuttotappiosta kärsivien kuntien mahdollisuudet tarjota palveluita asukkailleen tämän kehityksen myötä heikentyvät entisestään. (Pyöriä 2003: 193–206; Heikkilä ym. 2002; ks. myös Vartiainen 1999: 497–502.)

Kasvukeskusten hyvinvointi säteilee kuitenkin osittain ympäristöönsä, joten on syytä tarkastella myös kaupungeista poispäin suuntautuvia muuttovirtoja. Muuttoliikkeen kaupungistumista seuraava vaihe on seutuistuminen, jolloin ihmiset, varsinkin varakkaimmat, muuttavat kasvukeskusten ulkopuolelle väljemmille asuinalueille (Haliseva-Soila 1993: 21). Haliseva-Soilan 1990-luvun alkupuolella tekemässä tutkimuksessa ennustettiin väkiluvun kasvavan laskelmien mukaan voimakkaimmin

maakuntakeskusten lähiympäristöissä (0–20 km), kun taas väestön väheneminen olisi ollut nopeinta 60–90 kilometrin etäisyydellä maakuntakeskuksista (Haliseva-Soila 1993: 23). Heikkinen, Hirvonen & Maijala (2003: 11) ovat taas todenneet kymmenen vuotta myöhemmin tehdyssä tutkimuksessa kasvukeskusten vaikutuksen ulottuvan jo 50–100 kilometrin päähän niitä ympäröiville maaseutualueille.

Vaikka muuttoliikettä on yritetty kuvata useilla erilaisilla malleilla, jotka yhdistävät yhteiskuntapolitiikan käytäntöjä ja yksilötason päätöksentekoa, ei muuttoliikkeen prosessia ole onnistuttu kattavasti selittämään. Muuttoliike kytkeytyy monin tavoin muuttuvaan monitasoiseen alueelliseen järjestelmään ja se heijastaa yhteiskunnassa meneillään olevia rakennemuutoksen prosesseja. Muutto on aina yksilöllinen prosessi, johon vaikuttavat niin elämäntilanne, henkilökohtaiset mieltymykset ja mielikuvat, yhteiskuntapolitiikka kuin väliin tulevat yllättävät tekijätkin. (Haliseva-Soila 1993: 18–19, Hunnako & Palm 2002: 11–14.)

3 UNELMA PUNAISESTA TUVASTA

3.1 Maallemuutto

Tyypillinen suomalainen asuu kaupungissa, mutta on kuitenkin ensimmäisen polven maaltamuuttaja tai tämän jälkeläinen. Maaseutu on syvällä kansamme mielenmaisemassa, sillä useat suomalaisista ovat asuneet maaseudulla lapsuutensa tai viettäneet siellä loma-aikojaan. Kaupunkilaisen mielikuva maaseudusta koostuu lapsuusvuosien parhaista tunnelmista ja olosuhteista, ja maaseutua kuvaa kaunis kesäpäivä nostalgisine yksityiskohtineen. (Siiskonen 2000: 59.) Mielikuva maaseudusta on jokaiselle henkilökohtainen ja se perustuu sekä omaan tietämykseen että kokemuksiin. Mielikuvat ovat merkittäviä, sillä ne vaikuttavat maaseutua koskevaan päätöksentekoon. (Rouhiainen 2000: 32; Rouhiainen 2002: 1.)

Pekkasen ym. (1997) mukaan lapsuudenaikaisilla kokemuksilla on merkitystä asumisideaalien muodostumisessa. Lapsuudessa ulkoympäristö on tutkimusten mukaan mieleen jäävin ja se toimii myöhemmässä elämässä vertailukohtana uusille paikoille ja tilanteille. Jos kokemukset lapsuudessa ovat olleet pääasiassa positiivisia, on luontevaa, että niitä halutaan ylläpitää ja realisoida mahdollisuuksien mukaan. (Pekkanen ym. 1997: 36; ks. myös Lauronen 1991: 127.) Kun otetaan huomioon suomalaisen kaupunkihistorian lyhyys, ei liene ihme, että joka kolmas suomalainen tuntee olevansa yhtä aikaa sekä kaupunkilainen että maalainen (Rouhiainen 2002: 7). Lähes puoli miljoonaa kesämökkiä maaseudulla todistavat suomalaisten halua säilyttää maaseutujuurensa. Kuitenkin yhä useampi haluaa muuttaa maalle pysyvästi. Maallemuuttoa edistävät muun muassa liikkumisen helpottuminen autoistumisen myötä sekä mahdollisuudet etätyöhön tai muutoin joustavaan työntekoon (Pekkanen ym. 1997: 12).

Maallemuuttajaryhmistä merkittävimpiä ovat nuoret lapsiperheet ja vanhemmat keski-ikäiset, noin 50–55-vuotiaat, joiden lapset ovat jo muuttaneet pois kotoa ja eläkkeelle

siirtyminen on lähellä (Heikkinen ym. 2003: 11). Pekkanen ym. (1997: 40) nimittävät näitä kahta suurinta muuttajaryhmää kasvaviksi ja väheneviksi perheiksi. Myös Nivalaisen (2002) tutkimuksen mukaan maallemuutto näyttäisi ajoittuvan joko perheen perustamisen alkuvaiheisiin tai työelämästä irtautumisen tienoille. Nämä maallemuuttajaryhmät eroavat toisistaan usein muuton kohdealueen suhteen: nuoret lapsiperheet muuttavat kaupunkien läheiselle maaseudulle ja syrjäisen maaseudun tulomuuttajat ovat useimmin eläkeläisiä ja paluumuuttajia. (Nivalainen 2002: 31–32.) Myös Pehkonen (2005: 29) on tehnyt samansuuntaisen huomion omassa tutkimuksessaan.

Yhteistä maallemuutosta haaveileville näyttäisi olevan ympäristön laatu asumisen kriteerinä: kasvavien perheiden kohdalla maaseutu ympäristö merkitsee lapsille turvallista ja virikkeellistä kasvuympäristöä (Pekkanen ym. 1997: 40–41; Pekkanen 1996: 103–105; Nivalainen 2002: 31; Heikkinen ym. 2003: 57). Myös kyläkoulun läheisyys on lapsiperheitä ajatellen usein merkittävä vetovoimatekijä (Heikkinen ym. 2003: 57; Viinikainen & Puustisen 2000: 111). Vähenevissä perheissä vapaa-ajan lisääntyessä ympäristön merkitys korostuu mielekkäänä harrastus- ja toimintaympäristönä (Pekkanen 1997: 40–41; Pekkanen 1996: 103–105).

Myös muiden tutkimusten mukaan asuminen ja siihen liittyvät tekijät näyttäisivät olevan tärkeimpiä maallemuuton kannustimia (mm. Haliseva-Soila 1993; Nivalainen 2002). Kun kaupunkiin muuton syynä on usein parempi toimeentulo ja työmahdollisuudet, kaupungin läheiselle maaseudulle muutetaan rauhallisemman asuinympäristön ja tilavamman tai muutoin paremman asunnon vuoksi. Nämä liittyvät elämänlaadun kohottamispyrkimyksiin. Syrjäiselle maaseudulle muuton syynä voi olla myös elintason nostaminen, sillä sinne muutetaan asuinympäristön lisäksi työn tai läheisen ihmisen vuoksi. (Heikkilä ym. 2002: 69–70.)

Pehkosen (2005) mukaan maallemuuton motiivit ovat kuitenkin hyvin moni-intressiset eikä yhtä muuttoon johtanutta vaikutinta voida osoittaa (Pehkonen 2005: 31). Pehkosen tutkimus koski 1990-luvun puolivälin jälkeistä muuttoa maaseudulle. Tutkimuksen mukaan maallemuuttoon johtivat asumiseen liittyvien syitten lisäksi taloudelliset syyt ja luontosuhde. Ne, jotka olivat muuttaneet maalle taloudellisten syitten takia, asuivat

siellä selviytyäkseen taloudellisista rasitteistaan, kuten konkurssista. Maalla asuminen nähtiin edullisempänä ja tämän lisäksi maaseutu ympäristö tarjosi toimeentuloa muun muassa marjastuksen ja kalastuksen muodossa sekä suojan tuttavien katseilta. Suhde luontoon muuton motiivina oli merkittävä lähes kaiken ikäisille muuttajille. Luonnon nähtiin tarjoavan suojaa ja virkistystä, ja luonnonläheinen asuminen koettiin hyvänä palautumiskeinona nopeatempoisesta työelämästä. (Pehkonen 2005: 31.)

Haliseva-Soilan (1993) mukaan maallemuutossa saattaakin olla kysymys tietyyntyyppisten elämänsuunnitelmien ja elämänprojektien olemassaolosta. Maallemuuttajat haluavat valinnallaan irrottautua kiireisestä arkielämästä ja etsivät maaseudulta yksityisyyttä. Osa muuttajista haluaa erottaa työ- ja vapaa-ajan ympäristön selvästi toisistaan, jolloin he ovat laadukkaan asuinympäristön vuoksi valmiita käymään työssä yhä kauempana. (Haliseva-Soila 1993: 10, 20, 16–17.) Toiset taas ovat halunneet minimoida liikkumistaan eri elämänalueiden välillä, jolloin maalla asumisen koetaan tarjoavan hyvät mahdollisuudet yhdistää työ, asuminen, harrastukset sekä loma-asumistarve. (Pekkanen 1996: 116.) Potentiaalisia maallemuuttajia saattaisivatkin olla luovan työn tekijät, jotka tarvitsevat työskentelylleen tilaa antavaa ympäristöä. Tällaisia ovat muun muassa tutkimus- ja suunnittelutyötä tekevät, taiteilijat, kirjailijat, muusikot ja toimittajat. (Haliseva-Soila 1993: 17.)

Kunnat toivovat uusien asukkaiden muuttavan valmiiksi kaavoitetuille alueille kuntien keskustaajamiin, sillä taajamasijoittuminen vähentää kuntien kustannuksia. Yksityisten omistamat tontit sen sijaan sijoittuvat lähinnä haja-asutusalueelle sivukyliin. Haja-asutusalueelle rakentaminen lisää muun muassa jätehuollon kustannuksia ja vaatii uuden kunnallistekniikan rakentamista. (Heikkinen ym. 2003: 95–97.) Kuitenkin jopa puolet uusista omakotitaloista rakennetaan nykyisin kaavoitettujen alueiden ulkopuolelle kaupunkien läheiselle maaseudulle (Pekkanen ym. 1997: 36). Halpojen tonttien lisäksi omasta talosta haaveilevia houkuttelee rakentamisen vapaus: maalle saa rakentaa, mitä haluaa (Heikkinen ym. 2003: 95; Pekkanen ym. 1997: 58). Toisaalta maallemuuttajat etsivät yhä useammin asuttavakseen vanhoja taloja ja valmiita pihapiirejä (Heikkinen ym. 2003: 11–12). Särkän (1996: 43) mukaan historiallinen elementti luo jatkuvuuden ja kokonaisuuden tunnetta, ja paikan kautta ihmiset haluavat luoda omaa identiteettiään. Uusien asukkaiden tarpeisiin on pyritty vastaamaan

kartoittamalla tyhjillään olevia maatiloja ja mummonmökkejä myyntiin tai vuokralle (Heikkinen ym. 2003).

Maallemuutosta on olemassa myös ristiriitaisia näkemyksiä. Esimerkiksi Nivalaisen (2002) tutkimuksen mukaan maallemuuttajat olivat keskimääräistä heikommin koulutettuja, pienituloisempia ja muille alueille muuttajia vanhempia. Haliseva-Soilan (1993) tutkimuksessa taas eniten kiinnostusta maallemuuttoon osoittivat nimenomaan alle 30-vuotiaat henkilöt, kun taas 50–64-vuotiaat ja eläkeläiset torjuivat ajatuksen selvimmin. Haliseva-Soilan mukaan kiinnostusta maallemuuttoon lisäsivät koulutus, säännölliset yhteydet maaseudulle sekä maanomistus lukuun ottamatta vapaa-ajan asuntoa, kun taas pitkä asumisaika kaupungissa vähensi maaseudun vetovoimaa uutena asuinpaikkana. Miehet olivat maallemuutosta selvästi naisia kiinnostuneempia. (Haliseva-Soila 1993: 81–91.) Hunnako ja Palm (2002) ovat tutkineet suurten ikäluokkien merkitystä tulevaisuuden maallemuuttajapotentiaalina ja todenneet Haliseva-Soilan (1993) tuloksiin nähden päinvastaisesti, että kyseisessä ryhmässä on paljon kiinnostusta paluumuuttoon kotiseuduille eläkkeelle siirtymisen jälkeen. Sisäasiainministeriön selvityksen (2003) mukaan odotettavissa ei ole kuitenkaan suurta maallemuuttoaaltoa. Vaikka maaseudulla haluttiin asua nykyistä useammin, mieluisan asuinympäristön ja sen välillä, missä ajatteli asuvansa 10 vuoden päästä, oli havaittavissa huomattavia eroja. (Virtanen 2003: 91–92.)

3.2 Maallemuuttajien sopeutuminen uuteen asuinympäristöönsä

On väitetty, etteivät maaseutu- ja kaupunkikulttuurien erot ole nykypäivänä enää suuria (Hyvönen 2001: 42–43; Pekkanen 1996: 98; Viinikainen & Puustinen 2000: 116–117). Maaseudulta lähtöisin oleva paluumuuttaja saattaaakin pettyä huomattavasti, ettei kotiseutu ole enää sama kuin omassa lapsuudessa (Kantanen 1991: 70; Pekkanen 1996: 101). Vaikka maaseutu on kokenut rajuja muutoksia yhteiskunnallisen kehityksen myötä, se on myös säilyttänyt piirteitä, jotka poikkeavat huomattavasti kaupunkielämästä. Joskus muuttajalla voi olla ylipäänsä epärealistinen käsitys maaseudun arjesta.

Maaseutuväestön ja kaupunkilaisten elämäntapoihin voi liittyä huomattavia eroja. Turusen (2000) tutkimuksessa muuttajat näkivät kulttuurierot joko viehättävinä paikallispiirteinä tai osapuolten kanssakäymistä vaikeuttavina seikkoina. Aikakäsite poikkeaa maaseudulla selkeimmin kaupunkilaisesta elämänmenosta. Maalaisia pidetään leppoisina, kun taas kaupunkielämää kuvaavat stressi ja kiire. Myös sukupuoliroolien erot ovat suuremmat maaseudulla. Näkyvä ja aktiivinen toiminta kuuluu pääasiassa miehille ja heitä sitovat löyhemmät säännöt. Naisten elämää leimaavat koti- ja perhekeskeisyys. Jopa naisten harrastukset ovat sidoksissa kodinhoitoon, eikä itsensä hemmotteluun pyrkivien kaupunkilaisten harrastuksia aina ymmärretä. Maalaiselämälle tyypillistä on myös pyrkimys omavaraisuuteen, mihin liittyvät marjastus, metsästys ja kalastus. Tarvittaessa maalla turvaututaan naapuriapuun, eikä rahaa tarvita konkreettisenä maksuvälineenä. (Turunen 2000: 34–38.) Maaseudulla arvostetaan fyysistä työtä ja perinteisten palvelualojen ammattilaisia (Susiluoma 1998: 76).

Kaupunkikulttuuriin on perinteisesti yhdistetty heikko sosiaalinen kontrolli, kun taas maaseudulla asumiseen liitetään käsitys yhteisöllisyyden tuomasta turvasta. Pehkosen (2005) tutkimuksessa ihmisten tunteminen ja tuttuus olivat maallemuuttajien mielestä hyviä asioita, koska ne lisäsivät turvallisuuden tunnetta ja helpottivat asioiden hoitoa. Jos naapuritalo näytti liian hiljaiselta, oli luontevaa mennä spontaanisti katsomaan, kuinka asukkaat voivat. Lähikontrolliin suhtauduttiin sitä luontevimmin, mitä pidempään muuttaja oli kylällä asunut. Monet olivat tarkkoja naapurisovun säilyttämisestä. Samaan aikaan sosiaalisen elämän tiiviys koettiin kuitenkin välttämättömänä pahana. Pienissä kylissä oli harvoin mahdollista pysyä tuntemattomana ja yhteisön normeista poikkeavaa käyttäytymistä pidettiin moitittavana. (Pehkonen 2005: 31–34, ks. Myös Pekkanen 1996: 98.) Maaseudulla perinteet ja pyrkimys yhdenmukaisuuteen ovat usein niin vahvoja, että erilaisuuteen suhtaudutaan ennakkoluuloisesti (Turunen 2000: 39).

Susiluoma (1998) puhuu ”me ja muut” -ilmiöstä tarkoittaessaan kantaväestön ja maaseudun uusien asukkaiden välisiä ristiriitoja ja muuttajien vaikeuksia päästä sisään tiiviiseen kyläyhteisöön. Viinikaisen ja Puustisen (2000) mukaan maaseudun elämässä näkyvät usein vanhat perinteet ja toimintatavat, eivätkä kaikki yhteisöt ole valmiita vastaanottamaan uusia jäseniä, saati ymmärtämään muuttajien elämäntapaa tai halua

kehittää kyläyhteisön toimintaa. Maallemuuton halutaan pysyvän hallittuna ja asuinympäristön säilyvän viihtyisänä ja maaseutumaisena. (Viinikainen & Puustinen 2000: 89–95, 112; ks. myös Susiluoma 1998: 52.) Muuttajiin saatetaan suhtautua epäluuloisesti jo siksi, että maaseudulle muutto nähdään epäonnistumisena. Muuttajissa ajatellaan olevan jotakin vikana, koska he eivät ole kaupungissa menestyneet. (Susiluoma 1998: 65, 77.) Osa Susiluoman haastattelemista maallemuuttajista oli kokenut, että heitä tarvitaan vain tuomaan rahaa lähikauppaan ja lapsia kyläkouluun, mutta tasavertaisiksi kyläläisiksi heitä ei haluta. Muuttajat joutuvatkin usein tekemään kovasti töitä päästäkseen mukaan yhteisöön. (Susiluoma 1998: 56, 62, 75–76.) Maallemuuttajien mielestä maaseutuväestö suojelee myös yksityisyyttään tarkasti ainakin aluksi. Turunen arvelee, että osasyynä varauksellisuuteen voi olla kylillä kukoistava juoruilukulttuuri. (Turunen 2000: 37.)

Turunen (2000) on omassa tutkimuksessaan keskittynyt Ilomantsiin muuttaneiden naisten näkemyksiin syrjäseudulla asumisesta. Turunen jakaa maallemuuttajat sopeutumisen mukaan kolmeen ryhmään: soveliaisiin, taistelijoihin ja luovuttajiin. *Soveliaat* pärjäävät maalla asumisessa parhaiten, sillä heidän elämänarvonsa ja -tapansa liittyvät vahvasti luontoon ja maaseutuun. Samankaltaisten arvojen ansiosta hyväksyntä on paikkakunnalla molemminpuolista. Maaseudulle sopeutuneiden soveliaiden vastakohtia ovat *luovuttajat*, joiden toiveet viihtyisästä elämästä mukavien ihmisten keskuudessa ovat jääneet kokonaan toteutumatta. Maaseudun tavat ja harrastukset ovat osoittautuneet kaupungin elämänmenoon ja toimintoihin verrattuna erilaisiksi, eikä lähiympäristöstä ole löytynyt samankaltaista seuraa. Moni maaseudun elämänmenoon tyytymätön aikookin lähitulevaisuudessa muuttaa pois paikkakunnalta. Kolmas ryhmä, *taistelijat*, asettuu soveliaitten ja luovuttajien väliin. Tämä ryhmä on muuttanut maaseudulle lähinnä työn vuoksi ja asettaa siellä asumiselleen samankaltaiset ehdot kuin missä tahansa muualla. Ryhmä on saavuttanut oman asemansa yhteisössään sinnikkäällä taistelulla, mutta näkee tulevaisuutensa luovuttajien tavoin muualla. (Turunen 2000: 33–34.)

Lähinnä yrittäjien maallemuuttokokemuksia selvittänyt Susiluoma (1998) ryhmittelee maallemuuttajat puolestaan herkiksi reagoijiksi, ihmettelijöiksi ja realisteiksi. Eri tyypeistä helpointa sopeutuminen on ollut *realisteille*, jotka tuntevat maaseudun tavat ja

olosuhteet hyvin. *Herkät reagoijat* ja *ihmettelijät* ovat törmänneet vaikeuksiin, mutta ovat tavallisesti sopeutuneet. Ulkopuolisena tulo pienelle paikkakunnalle on joka tapauksessa aiheuttanut ristiriitoja ja monella on ollut vaikea tuntea itseään hyväksytyksi yhteisöön. (Susiluoma 1998: 58–73.)

Susiluoman (1998) mukaan muuttajan sopeutumiseen uudelle alueelle vaikuttavat muun muassa henkilön persoonallisuus, sukupuoli, elämäntilanne, ammatti, sukulaisuus ja itse muuttoalue. Paluumuuttajalle sopeutuminen on helpompaa kuin täysin vieraille, sillä sukulaissuhteet ovat tärkeitä perinteisellä maaseudulla. (Susiluoma 1998: 52, 64.) Tämä tuttuuden tuoma kanssakäymisen helppous tuli myös Pehkosen (2005) tutkimuksessa esille muun muassa siinä, että kyläläisten oli helpompaa ja turvallisempaa myydä tontteja paluumuuttajille kuin ventovieraille (Pehkonen 2005: 36). Joillakin alueilla uusiin tulijoihin on jo totuttu, ja isommalle paikkakunnalle on helpompaa asettua kuin pieneen yhteisöön (Susiluoma 1998: 52). Helpoimmaksi sopeutuminen koetaan sellaisissa kylissä, joihin uusia asukkaita on tullut paljon ja joissa kylän rakenteellinen muutos on jo käynnissä. Asukkaiden vaihtuvuus ja erilaiset taustat ovat vuorovaikutusta virkistävä asia ja estävät sisäänpäin lämpiävyyttä. (Viinikainen & Puustinen 2000: 78–79, 103.)

Näkemyks maaseudun poikkeuksellisen vahvasta yhteenkuuluvuudesta sekä välittämisestä ja huolenpidosta torjutaan selvästi useissa tutkimuksissa. Tutkimusten mukaan nykypäivän maaseudulla naapurien elämää ei seurata sen aktiivisemmin kuin kaupungissakaan. (Leinamo 2003: 29.) On myös maaseutua, jolla kaikki asukkaat eivät tunne toisiaan. Yhteisöllisyyden ilmeneminen riippuu paljolti alueen sijainnista, asutuksen sijoittumisesta ja sosiaalisesta rakenteesta. Tämä tuli esille esimerkiksi Viinikaisen ja Puustisen (2000) tutkimuksessa. Pekkasen (1996) mukaan maaseudun yhteisöllisyyden muuttumisen syynä on elinkeinorakenteen muutos ja sitä kautta maaseutuväestön siirtyminen palkkatyöhön. Nykyisin työssä käydään yhä useammin kylän ulkopuolella, perheissä on vähemmän lapsia kuin aikaisemmin ja lasten kuljettaminen vie runsaasti vanhempien aikaa, joten maaseutuväestön tarve ja mahdollisuudet sosiaalisiin kontakteihin ovat vähentyneet. (Pekkanen 1996: 101.)

Myöskään maaseudulle muuttavat eivät välttämättä etsi maaseutu ympäristöstä yhteisöllisyyttä (Pekkanen 1996: 98–103; Viinikainen & Puustinen 2000: 74, 77). Eri muuttajaryhmien välillä voidaan nähdä eroavuuksia maaseudun sosiaalisen ympäristön merkityksessä. Pekkasen (1996) mukaan osa muuttajista, kuten monilapsiset perheet, arvostaa usein tiiviimpiä sosiaalisia kontakteja ainakin lastensa viihtyvyyden vuoksi. Sen sijaan jotkut muuttajista ovat asuin ympäristöhakuisia individualisteja, jotka hakevat maalta rauhaa ja yksityisyyttä. Tiivis maalaisyhteisö koetaan ennemminkin uhkana, joten tämä ryhmä asuu mieluiten etäämmällä muista ihmisistä. (Pekkanen 1996: 102.) Kaupunkikulttuurille on ominaista, että yhteyttä pidetään muiden kuin naapurien kanssa ja työtovereiden merkitys on muuttajillekin usein suurempi. Toisaalta itse työ voi olla niin ihmisläheistä tai vaativaa, ettei vapaa-aikana olla halukkaita ylläpitämään kontakteja naapurien kanssa. (Pekkanen 1996: 101; Susiluoma 1998: 69.)

Pekkasen ym. (1997) tutkimus toteaa maalle muuttajilta odotettavan tietynlaista kyvykkyyttä osittaiseen omavaraisuuteen maalla elämisessä. Kestävän kehityksen mukaiset arvot ja maaseudun yhdyskuntarakenteen edellyttävät asukkailta hieman enemmän vaivannäköä ja valmiutta huolehtia osittain itse tarvittavista palveluista. Muuttajista parhaiten pärjäävät ne, joille asumisen luonnonläheisyydellä on huomattava merkitys ja joille kulutuksen merkitys on vähentynyt. Turusen (2000) mukaan maalle muuttajat ovat sopeutuneet uuteen elämäänsä pitkälti paikallisten ehdoilla. Maalaisuuteen sulautumisessa on paljolti kyse siitä, kuinka lähellä oma elämäntapa on maalaisten elämäntapaa. (Turunen 2000: 34, 39.) Pehkonen (2005: 36) uskoo, että jännitteet ja ennakkoluulot alkuperäisväestön ja muuttajien välillä vähenevät kuitenkin ajan ja tuttuuden myötä.

Lapsiperheissä kylään tutustuminen ja yhteisöllisyyden rakentuminen tapahtuvat usein vaivattomasti lasten kautta (Viinikainen & Puustinen 2000: 75). Saattaa kuitenkin olla, että sopeutuminen uuteen ympäristöön on lapsille helpompaa kuin heidän vanhemmilleen. Tämä ilmeni Susiluoman (1998) tutkimuksessa. Vaikka vanhemmat tunsivat olonsa ulkopuolisiksi uudessa asuinpaikassa, olivat lapset saaneet yhteisön hyväksynnän ja torjuivat vanhempien ehdotukset muutosta takaisin kaupunkiin. (Susiluoma 1998: 68.)

3.3 Lapsi ja muutto

Monen lapsen elämää sävyttää ympäristön vaihtuminen, muutto. Vanhemmat joutuvat joskus tahtomattaan jättämään entisen tutuksi tulleen ympäristön työnsä tai muiden pakottavien seikkojen vuoksi. Yhtä usein muutto voi olla vapaaehtoista, jolloin muutetaan esimerkiksi aikaista suurempaan tai muuten laadultaan parempaan asuntoon. Vikmanin (1982: 19) mukaan muutto on lapsen kannalta yleensä pakkomuutto, sillä perhe vaihtaa asuinpaikkaa lähes poikkeuksetta vanhempien määrittelemien tavoitteiden toteuttamiseksi. Vaikka muutto parantaisikin ratkaisevasti lapsen ulkoista elintasoja, alentaa se todennäköisesti hetkellisesti hänen elämänlaatuaan (Latikka 1980: 8).

Mitä pienempi lapsi on, sitä todennäköisemmin muutto osuu lapsen kohdalle. Tämä johtuu luonnollisesti nuoren perheen kasvavasta tilan tarpeesta. Vain kuntarajan yli suuntautuvat muutot luetaan muuttoliikkeeseen kuuluviksi. Kaiken kaikkiaan 49 000 lasta muutti vuonna 1998 kunnasta toiseen, ja keskimääräinen muuttomatka oli 104 kilometriä. Alle kouluikäisiä on kotikuntaa vaihtavien joukossa eniten. Kun lapset tulevat kouluikänsä, muuttoliike näyttäisi hidastuvan selvästi. Lapsen kannalta ei välttämättä ole olennaista kunnan rajan ylitys, vaan uuden elämän etäisyys vanhasta. Saman kunnan sisällä vuoden 1998 aikana asuntoa vaihtoi joka kymmenes lapsi, yhteensä 118 000 lasta. Keski-vertosuomalaislapsi ehtii vaihtaa asuntoa kunnan sisällä kerran ennen kouluunmenoa ja toisen kerran ennen ylioppilasjuhlia. (Kartovaara & Sauli 2000: 109–115; Kartovaara 2000: 14–15.)

Muutto on lapselle merkittävä elämäntapahtuma siksi, että siihen liittyy yleensä hyvin monia samanaikaisia fyysisen ja sosiaalisen ympäristön muutoksia. Lapsen kokemina nämä muutokset saattavat tuntua erityisen suurilta ja vaikeilta. Muuton kautta lapsen vakiintunut, tuttu elämänmeno katkeaa. Seurauksena voi olla muun muassa ystävästä eroaminen, koulun vaihtaminen ja siirtyminen kieleltään ja kulttuuriltaan täysin vieraaseen ympäristöön. Toisaalta muutto voi aiheuttaa ongelmia myös vanhemmille, minkä vuoksi heillä ei ehkä ole riittävästi aikaa lapselle. (Hurme 1978: 13.)

Ruuhijärvi (1982) epäilee, ettei muutto toiselle paikkakunnalle merkittävästi vaikuttaisi pieneen lapseen, jos muut olosuhteet ja mahdollisuus entiseen elämäntapaan säilyvät, sillä pieni lapsi on ensisijaisesti sidoksissa perheeseensä. Koululaiselle ja erityisesti murrosikäisille muutto onkin jo monessa suhteessa erilainen, sillä heillä on jo runsaasti kaverisuhteita perheen ulkopuolella. (Ruuhijärvi 1982: 189.) Tarkasteltaessa erityisesti maallemuuttoa, vaikuttavat Pekkasen (1996) mukaan lasten sopeutumiseen muuttoajankohta ja asumisajan pituus. Mikäli muutto tapahtuu lasten ollessa teini-ikäisiä, sopeutuminen on huomattavasti vaikeampaa, sillä harrastukset ja arvomaailma ovat muodostuneet jo hyvin kaupunkikeskeisiksi. Teini-ikäisinä kavereiden läheisyys ja sosiaaliset kontaktit ovat muutenkin nuorelle kaikkein tärkeimpiä asioita, joten muutto harvaan asutulle maaseudulle voi muodostua ongelmalliseksi. (Pekkanen 1996: 128.)

Kun lapsilta on kysytty heidän huolenaiheitaan ennen muuttoja, on sellaisenaan korostunut muuton aiheuttama kontaktien katkeaminen vanhoihin ystäviin. Esimerkiksi Pinolan (1995: 151) tutkimuksessa lapset arvioivat vanhojen kavereiden jättämisen muuton huonoimmaksi puoleksi. Lisäksi lapsia huolettavat ystävien saaminen ja luokkatovereiden hyväksymisen saavuttaminen uudessa asuinpaikassa. On arvioitu, että kestää noin vuoden, ennen kuin lapsi saavuttaa lähestulkoon samanlaisen sosiometrisen statuksen uudessa luokkayhteisössään kuin mitä se oli ennen muuttoja. (Vikman 1982: 19, 22–23, 144, 148.)

Vikman (1982) tutki muuton lapsille aiheuttamia sopeutumisongelmia haastattelemalla 8–12-vuotiaita lapsia, joitten muutosta oli kulunut aikaa kahdesta neljään kuukautta. Lapset olivat muuttaneet asuinpaikkaa joko Tampereen sisällä tai Tampereelta johonkin ympäristökuntaan. Vikmanin tutkimus osoitti, että suuri enemmistö lapsista suhtautui aluksi edessä olevaan muuttoon kielteisesti tai varauksellisesti. Lasten reaktiot kuitenkin muuttuivat myönteisemmiksi jo ennen muuttotapahtumaa ja muuton jälkeen reaktiot olivat merkitsevästi myönteisempiä kuin ennen muuttoja. Muuton jälkeen vain pieni vähemmistö asennoitui asuinpaikan vaihdokseen kielteisesti. (Vikman 1982: 65, 170–171.)

Parhaiten muutosta selvisivät Vikmanin tutkimuksen mukaan ne lapset, joilla oli harrastuksia ja jotka menestyivät koulussa. Paljon harrastavilla lapsilla oli

yhteistyötaitoja ja he pystyivät tavoitteelliseen toimintaan sekä ystävystymään luokkatovereidensa kanssa. Näiden lasten vanhemmat olivat usein korkeasti koulutettuja ja osasivat antaa muuton jälkeen lapsilleen enemmän tukea kuin ne vanhemmat, joilla oli matalampi koulutus. Myös riittävät ympäristömuutoksen hallinnan taidot vähensivät sopeutumisongelmia. Jos lapsi luottaa omiin taitoihinsa, hän pystyy jäsentyneesti arvioimaan tulevaa muutosta. Tämän jälkeen voi asuinpaikan vaihto tuntua jopa seikkailulta ja myönteiseltä ongelmanratkaisutilanteelta. (Vikman 1982: 49, 152–153, 161.)

Vikmanin (1982) tutkimuksen mukaan sopeutumisvaikeuksia ja näin ollen tuen tarvetta esiintyy todennäköisemmin silloin, kun lapsen fyysinen ympäristö muuttuu epäedullisempaan suuntaan tai kun muuttomatka on pitkä. Näin voi käydä esimerkiksi asuinympäristöä maalta kaupunkiin tai päinvastoin vaihtaneilla sekä niillä, jotka vaihtavat murrealuetta. Jos muuttopäätöksen ja muuton välinen aika on lyhyt, lapsella ei ole riittävästi aikaa totuttautua muuttoajatukseen ja ympäristön vaihdokseen. Vaikeuksia voi ilmetä myös, jos lapsi muuttaa kesken lukuvuotta. Tällöin lapsi joutuu tutustumaan uusiin opettajiin, lukemaan todennäköisesti erilaisia kirjoja kuin entisessä koulussaan ja ponnistelemaan enemmän päästäkseen samalle tasolle uuden luokkansa kanssa. Ennen kaikkea hän joutuu rakentamaan uusia ystävyys-suhteita ja saavuttamaan sosiaalisen aseman uudessa luokassaan. Kuitenkin vakavampia sopeutumisongelmia saattaa koitua niille lapsille, joiden kognitiiviset ja sosiaaliset valmiudet ovat vähäisiä. Nämä lapset saattavat tarvita uuteen ympäristöön sopeutumisessa aikuisen erityistä tukea. (Vikman 1982: 125, 151, 160, 172.)

Vanhemmat voivat auttaa lapsia muuttoprosessissa esimerkiksi selvittämällä heille etukäteen muuttamisen syitä ja eri vaihtoehtoja. Muuton tapahduttua vanhemmat voivat tukea lasta antamalla hänelle aikaa, ottamalla selvää harrastusmahdollisuuksista ja tarjoamalla mahdollisuuksia käydä vanhalla paikkakunnalla. (Hurme 1978: 23–24.) Marttisen mukaan lapselle on eduksi, jos muuttoa voidaan valmistella rauhassa. Lapselle pitää kertoa minne ja miksi perhe on muuttamassa ja mitä on odotettavissa. Ennen muuttoa kannattaa hyvästellä tärkeät paikat ja ihmiset. Marttinen ehdottaa hyvästelyjä päiväkodin tai koulun kanssa siirtymäriiteiksi, joiden avulla lapsi voi tuntea siirtyvänsä hallitusti elämänvaiheesta toiseen. (Kanerva 2002: 18.)

Ruuhijärvi (1982) olettaa, että lapsen selviytyminen uudessa ympäristössä riippuu lapsen kohtaamien uusien ihmisten suhtautumisesta häneen sekä hänen perusturvallisuuteen liittyvistä kokemuksistaan (Ruuhijärvi 1982: 189). Marttisen mukaan uuteen paikkaan sopeutumista helpottaa se, jos siellä voi kertoa jotakin lapsen taustasta. Uuden koulun opettajan on helpompaa ottaa uusi oppilas vastaan, kun hän tietää lapsen taidoista ja mielenkiinnon kohteista. Marttinen myös korostaa, ettei vanhempien pitäisi liiaksi kannustaa lasta olemaan reipas. Lapsen tulee saada käydä muuttamiseen liittyvä surutyö läpi omassa tahdissaan. Sopeutumisprosessiin voi liittyä taantumia, oppimisvaikeuksia tai jopa psykosomaattisia oireita, kuten vatsavaivoja. (Kanerva 2002: 18.)

3.4 Maaseudun lapset

Suomalaisten muutto kaupunkeihin on ollut nopea, mutta kaupungistuminen on tapahtunut meillä muuhun Eurooppaan verrattuna myöhään. 1960-luvun alussa kaupunkilaisten ja maalaisten elämäntavat olivat vielä varsin erillään toisistaan, mikä loi tiettyä vastakkainasettelua maaseudun ja kaupungin välille. Tämä perinteinen ajattelu, jossa maaseutu edustaa hyvää ja aitoa kun taas kaupunki pahaa ja turvattomuutta, näkyy vielä nykyäänkin jossain määrin suomalaisten mielikuvissa. (Rouhiainen 2002: 11.) Vastakkainasettelua on ilmennyt erityisesti siinä, miten kaupunkia ja maaseutua on arvoitettu elinympäristöinä. Esimerkiksi 1960–70-luvuilla rakennettujen lähiöiden puutteina on nähty muun muassa niiden yksitoikkoinen yleisvaikutelma, jäsentymättömyys sekä toiminnallinen ja sosiaalinen yksipuolisuus (Lapsiystävälliseen elinympäristöön 1992: 7). Maaseutu taas on nähty etenkin lasten kannalta monin tavoin ylivertaisena elinympäristönä, kuten seuraavasta 1980-luvun taitteessa ilmestyneestä tekstikatkelmasta tulee ilmi:

Maanviljelyskodeissa on se etu, että lapsi saa olla oman äidin sekä muitten ”omien” ihmisten hoidossa, vailla liian aikaista ”työssäkäyntiä”, aikatauluja ja kiireellisiä kuljetuksia. -- Eläimet ja luonnon tutkiminen, niin kuin lapsi tässä vaiheessa pystyy, ovat maaseudun tärkeitä etuja. Luonnosta

vieraantuneiden vanhempien on tietysti vaikea ohjata lapsiaan luonnonrakkauteen. Maalla lapsen on helppo tottua alusta pitäen luonnolliseen elämäntapaan, kasvamisen ja kuoleamisen rytmiin. -- Kaupungeissa asuvien, maaseutua ja luontoa arvostavien olisi hyvä viedä lapsia maalle. Luonnosta vieraantuneesta ihmisestä ei helposti tule luonnonsuojelijaa. -- Maaseudulla lapsi alkaa nähdä vanhempiaan työssä, jolloin työstä tulee luonnollinen osa ihmistä. Kaupungeissa se on vaikeampaa muitten kuin kotiäitien osalta. Kaupunkinuorilla onkin usein hyvin vieraantunut suhde työhön. -- Kun lapsi alkaa leikkiä ulkona, maaseudulta löytyy materiaalia helposti lapsen leikkeihin. (Niemelä 1979: 36–38.)

Romanttisen lapsikäsitteen mukaan lapset nähdään puhtaina ja viattomina. Tämä käsitys on kantanut kasvatustieteilijä Rousseaun ajoista aina meidän päiviimme saakka. (Gittins 2004: 36–37; Hendrick 1997: 37–38; Smart ym. 2001: 3.) Mikä siis olisikaan sen parempi kasvuympäristö viattomille lapsille kuin elämä maaseudulla lähellä luontoa? Maaseutu käsitetään usein nykypäivänäkin ihanteelliseksi elinympäristöksi lapsille. Maalla on lapset voivat vapaasti kiipeillä puissa ja rakennella majoja metsään. Maaseutu on rauhan ja tiiviin yhteisöllisyyden tyyssija, jossa lapset ovat suojassa kaupungin paheilta. Sekä Valentine (1997) että Matthews, Taylor, Sherwood, Tucker ja Limb (2002) haastavat tämän näkemyksen ja esittävät, että idyllinen maaseutulapsuus on vain populaarikulttuurissa vallitseva konstruktio, jonka aikuiset ovat luoneet.

Valentine (1997) tutki englantilaisessa maaseutukylässä asuvien vanhempien käsityksiä maaseudusta lasten kasvuympäristönä. Vanhemmat käsittivät maaseudun ihanteelliseksi asuin- ja kasvuympäristöksi, joka suojeli lapsia muun muassa mainosten luomilta paineilta, huumeilta, liian varhaisilta seksikokeiluilta, huonolta kielenkäytöltä ja väkivallalta. Vanhempien käsitykset osoittautuivat varsin ristiriitaisiksi, sillä myöhemmin he kiistivät näkemyksensä maaseudun idyllistä. Tosiasiassa maaseudulla pelättiin samoja vaaroja kuin kaupungissa, kuten outoja ohikulkijoita ja liikennettä, minkä vuoksi vanhemmat rajasivat tiukasti lastensa liikkumismahdollisuuksia. Myönnetyistä vaaroista huolimatta vanhemmat näkivät maaseudun kaupunkiin nähden turvallisempaan kasvuympäristönä, koska kyläyhteisöllä uskottiin olevan tärkeä rooli turvallisuuden takaamisessa. Maaseutukyläien arki vastaa todennäköisesti vain harvoin

siitä kuviteltua ihannetta, sillä kylissä asuu hyvin erilaisia ihmisiä erilaisine toimintatapoineen, minkä vuoksi ristiriidoilta ei voida aina välttyä. Kuitenkin vanhemmat uskoivat, että kyläyhteisö takaa lapsille turvan jo sen perusteella, että asukkaat tuntevat toisensa ja tieto liikkuu nopeasti. (Valentine 1997: 137–148.)

Maalla asuvat lapset ja nuoret sen sijaan voivat tuntea syvää ulkopuolisuuden tunnetta vanhempiensa arvostamasta kyläyhteisöstä, kuten Matthews ym. (2002) tutkimus osoittaa. Matthews, Taylor, Sherwood, Tucker & Limb tutkivat 9–16-vuotiaitten englantilaisten maalaislasten ja -nuorten elämää verraten sitä maaseudusta luotuun idylliseen käsitykseen. Tutkijat löysivät vahvan ristiriidan sen välillä, miten vanhemmat määrittivät hyvän elämän ja kuinka nuoret itse kokivat oman elämänsä pienissä ja syrjäisissä maaseutukylissä. Nuorimmat lapset olivat tyytyväisimpiä asuinympäristöönsä. 9–10-vuotiaista lapsista 76 prosenttia piti kyläänsä hyvänä asuinpaikkana, mutta erityisesti 13 vuodesta eteenpäin alkoi ilmaantua merkkejä tyytymättömyydestä. (Matthews ym. 2002: 141–153.)

Suurin epäkohta maaseutuasumisessa oli se, ettei nuorilla ollut omasta mielestään asuinkylissään mitään tekemistä. Nuorten elämää varjostivat monet liikkumista ja tilojen käyttöä koskevat rajoitukset. Vain harvat tutkimukseen osallistuneista lapsista ja nuorista leikkivät ulkona luonnossa. Sen sijaan he kuluttivat aikaansa tapaamalla kavereitaan kylänraiteilla. Nuorten ja aikuisten välille syntyi usein väärinkäsityksiä, kun nuorisoryhmät tulkittiin häiriötä aiheuttaviksi jengeiksi. Maaseudulla asuvien nuorten liikkumismahdollisuudet olivat varsin vähäiset, jos ajokorttia ei vielä ollut ja koska julkisen liikenteen vuoroja vähennettiin jatkuvasti. Nuorilla ei ollut myöskään mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon omissa kylissään, minkä vuoksi he tunsivat itsensä voimattomiksi ja ulkopuolisiksi yhteisössään. (Matthews ym. 2002: 141–153.) Paunikallio (1997) ja Soininen (1998) ovat nostaneet esille samansuuntaisia teemoja tutkiessaan suomalaisten maaseutunuorten ongelmia omissa kyläyhteisöissään.

Kun sovelletaan Valentine (1997) ja Matthews ym. (2002) tutkimustuloksia Suomen olosuhteisiin on pidettävä mielessä, että englantilainen ja suomalainen maaseutu poikkeavat kulttuurisesti ja rakenteellisesti jonkin verran toisistaan. Esimerkiksi liikkumisensa suhteen suomalaislapset ovat englantilaisiin verrattuna etuoikeutettuja,

sillä jokamiehen oikeudet takaavat meillä kaikille mahdollisuudet liikkua kohtalaisen vapaasti luonnossa. Englannissa suurin osa maasta on yksityisomistuksessa ja maanomistajat suojelevat tarkasti omaisuuttaan (ks. Valentine 1997 ja Matthews ym. 2002). Siksi siellä vain varakkaimpien perheiden lapsilla oli mahdollisuudet luonnossa leikkimiseen, mikäli heidän vanhempansa olivat ostaneet maata tätä käyttötarkoitusta varten (Valentine 1997: 145). Voisi myös olettaa, että myöhäisemmästä teollistumisesta johtuen suomalaiset vanhemmat uskovat maaseudun turvallisuuteen englantilaisvanhempia enemmän.

Kriittinen näkökulma maaseudun idylliin tulee kuitenkin esille myös Hyvösen (2001) tutkimuksessa, joka käsittelee maaseutulapsuudesta luotuja mielikuvia. Tutkimus perustuu *Lapsen Maailma* -aikakauslehdessä julkaistuihin maaseutua lapsen elinympäristönä käsitteleviin artikkeleihin. Hyvösen mukaan lehdessä käsiteltiin maaseutua lasten kannalta kolmesta eri näkökulmasta käsin: aktiivisena idyllinä, vaarallisena maaseutuna sekä muuttuvana syrjäkylänä. *Aktiivisena idyllinä* maaseutua kuvattiin myönteisenä kasvuympäristönä lapsille. Tällöin korostetaan maalaislasten aktiivisuutta ja voimakasta me-henkeä, jolloin vanhemmat lapset huolehtivat nuoremmistaan. Myönteisenä nähdään myös naapuriapu ja sosiaalinen kontrolli, joka kohdistuu yhteisön kaikkiin jäseniin lapset mukaan lukien. Maaseutua kuvataan virikkeelliseksi ympäristöksi, jossa lapsilla on tilaa leikkiä ja jossa heille muodostuu myös hyvin läheinen suhde luontoon.

Vaarallinen maaseutu -näkökulma lähestyy maaseutua sen vaaroista ja ongelmista käsin. Tämän ajattelun taustalta löytyvät maaseudun muutos, päivähoidon puute ja vanhoilliset asenteet. Maatilojen lapset hoidetaan yleensä muun elämän ohessa ja he altistuvat usein erilaisille tapaturma- ja vaaratilanteille osallistuessaan tilan töihin ilman valvontaa. Vanhoista säännöistä poikkeavia tai muuten erilaisia ihmisiä, myös lapsia, syrjitään helposti. *Muuttuvana syrjäkylänä* maaseutua käsitellään sekä sen hyvistä puolista että ongelmista käsin. Tämä näkökulma esittelee muun muassa maaseudun rakennemuutosta, maaseutua lasten kesäpaikkana, etätyön mahdollisuuksia, palvelujen vähyyttä, tulevaisuuden epävarmuutta ja lasten leikkikaverien puutetta. (Hyvönen 2001: 41–43.)

Tuskin mikään ympäristö on joka suhteessa täydellinen lasta ajatellen. Valentin ja Hollowayn (2001) tutkimuksessa tuli esille vanhempien huoli tiiviin kyläyhteisön välittämästä maailmankuvasta. Vanhemmat uskoivat, että maaseudun tarjoamat edut voisivat kääntyä itseään vastaan lasten kasvamisen myötä. Vanhemmat pelkäsivät, että nuoret jäisivät tietämättömiksi muun muassa erilaisista koulutus- ja työllistymismahdollisuuksista ja näin saattaisivat asettaa elämäntavoitteensa liian matalalle. Vanhemmat kohdistivat suuria odotuksia internetille, jonka uskottiin antavan lapsille ja nuorille akateemista sivistystä ja tietoa esimerkiksi opiskelupaikoista. Valentin ja Hollowayn tutkimus kuitenkin osoitti, että maaseudulla, kuten varmasti missä ympäristössä tahansa, lapset käyttivät internetiä todellisuudessa paljon arkisemmin hankkien tietoa muun muassa filmitähdistä, musiikista ja uusimmista muotivirtauksista sekä pitämällä yllä paikallisia ystävyysuhteitaan. (Valentine & Holloway 2001: 383–394.)

Huomattava onkin maalaiselämän samankaltaistuminen kaupunkielämän kanssa, eivätkä elämäntyylien erot ole lasten kannalta enää kovinkaan suuret. Lasten vapaa-aika perustuu myös maalla ohjattuihin harrastuksiin ja joukkoviestimiin, jotka välittävät uusimmat trendit reaaliajassa kaikkialle. (Hyvönen 2001: 43; Valentine 1997: 143; Matthews ym. 2002: 145.) Matthews ym. (2002) havaitsivat, että maalla lapset olivat pyrkineet luomaan itselleen ikään kuin mini-urbaaneja tiloja ottamalla vaikutteita TV-sarjoista, elokuvista ja lehdistä. Sosiaalinen elämä näyttäytyi tutkimukseen osallistuneille lapsille ja nuorille tärkeämpänä kuin luonnon suomat mahdollisuudet leikkeihin ja löytöretkeilyyn. (Matthews ym. 2002: 145.)

Vaikka maaseutu lasten idyllisenä kasvuympäristönä on edellä saanut osakseen paljon kritiikkiä, täytyy ottaa huomioon, että Suomessa luotetaan edelleen maaseudun turvallisuuteen, ja maaseutuympäristön lapsille suomia mahdollisuuksia arvostetaan. Luonnonympäristön vaikutukset lasten kasvuun ja kehitykseen ovat kiistämättömät. Tutkimusten mukaan lapset, jotka ovat liikkuneet paljon luonnossa, ovat tasapainoisempia ja heillä on parempi hahmotuskyky sekä mielikuvitus. Luonnossa liikkuminen kehittää liikunnallisten taitojen lisäksi luovuutta, aktiivisuutta ja jopa sanavarastoa. (Ojanen 2001: 23; Horelli & Kyttä 2001: 29.) Pekkasen ym. (1997) tutkimuksessa maaseutuympäristön nähtiin tarjoavan vaihtoehtoisia arvoja ja

elämäntyylejä, mutta myös kaupunkiasumista pysyvämpiä juuria lapsille. Lasten kasvamisen myötä maaseutuasuminen nähtiin suojeluksi kaupungin ongelmilta kuten huumeilta. (Pekkanen ym. 1997: 46.) Myös vanhempien omat lapsuudenaikaiset kokemukset vaikuttavat siihen, mitä he arvostavat lastensa laadukkaana elinympäristönä. Pehkosen (2005) maallemuuttoa koskevassa tutkimuksessa vanhemmat halusivat maalla asumisen myötä siirtää lapsilleen samankaltaisia kokemuksia, joita olivat itse lapsuudessaan saaneet. Maallemuuttajat kokivat luonnonympäristön mahdollistavan lapsille muun muassa ns. oikean työn harjoittamisen. (Pehkonen 2005: 31.)

Samaan aikaan kun jotkut valittavat maaseudulla tekemisen puutetta, elää siellä paljon tyytyväisiä lapsia ja nuoria (vrt. Paunikallio 1997; Soininen 1998; Matthews ym. 2002). Lapsuus ja kokemukset lapsena olemisesta rakentuvat aina ajallisesti ja paikallisesti (James & Prout 1997: 7–33; Gittins 2004: 25–38). Siksi Matthews ym. (2002) huomauttavat, ettei ole olemassa yhtä universaalia maaseutulapsuutta, eikä maaseudun lapsilla ole yhtä homogeenista maaseutukulttuuria tai ääntä. Maaseudun lasten olosuhteet vaihtelevat, mikä tuottaa myös erilaisia kokemuksia, tulkintoja ja käsityksiä maaseudusta lasten elinympäristönä. (Matthews ym. 2002: 142, 152.) Näin ollen voimme tutkia vain erilaisia lapsuuksia eri ympäristöissä. Valentine (1997) ja Matthews ym. (2002) peräänkuuluttavatkin tutkimusta, jossa maaseudun lasten elämää tarkasteltaisiin heidän itsensä kertomana. Tämä tutkimus pyrkii osaltaan vastaamaan tähän haasteeseen.

4 LAPSI HAASTATELTAVANA JA TUTKIMUKSEN KOHTEENA

Tämä tutkimus pohjautuu käsitykseen lapsista aktiivisina toimijoina ja oman elämänsä asiantuntijoina. Uuden lapsuustutkimuksen paradigmat ovat ohjanneet sekä aiheen valintaa että tutkimusprosessin käytänteitä sen edetessä. Lapset ovat tutkimuksen kohteena kuitenkin verrattain uusi ryhmä. Tutkimusmenetelmien osalta pohditaan vasta, kuinka lasten ääni tutkimuksessa pääsisi parhaiten esille. Toisaalta lasten tutkimisessa on korostettu tutkijalta vaadittavia erityistaitoja (Ritala-Koskinen 2001a: 145), kun taas toinen suuntaus on pyrkinyt kaventamaan lasten ja aikuisten tutkimiseen liittyviä eroavaisuuksia (Strandell 1992: 23). Nykysuuntauksena voitaisiin pitää kehitystä kohti lapsilähtöisempiä tutkimusmenetelmiä, jotka perustuvat lapselle ominaisiin tapoihin ilmaista itseään (Lallukka 2003: 73; Hirsjärvi & Hurme 2000: 128–129; O’Kane 2000).

4.1 Marginaalista tutkimuksen valokeilaan

Lapset on yhteiskunnassamme pitkään nähty kasvavina ja oppivina noviiseina, joita aikuiset ja eri instituutiot, kuten päivähoido ja koulujärjestelmä sosiaalistavat yhteiskunnan jäseniksi. Tästä johtuen lapsiin kohdistunut tutkimus on rajoittunut lähinnä psykologiseen ja pedagogiseen näkökulmaan. Myös lasten elinoloja on harvoin tutkittu heidän omina elinoloinaan. Sen sijaan lasten elinoloja on tarkasteltu niiden kotitalouksien ja perheiden kautta, joissa lapset elävät. (Alanen 2001: 166–172.) Qvortrup (1997) on tutkinut lapsia koskevia tilastoja ja todennut, että heidät on sivuutettu tilastoyksikköinä. Lapset esiintyvät aikuisten tilastoissa, eivätkä omana itsenään. (Qvortrup 1997: 101–102.) Lasta itseäänkin koskevissa asioissa on useimmiten kuultu hänen vanhempaansa tai muuta kasvattajaa, taikka lasta on puhuteltu vain vanhemman läsnä ollessa (Heiliö 1994: 102; Alanen 2001: 166).

Alasen (2001) mukaan lapsitutkimuksen lyhyt perinne johtuu todennäköisemmin siitä, etteivät tutkijat ole yksinkertaisesti huomanneet tutkia lapsia. Tämä näkökulma todennäköisesti yhdistyy juuri näkemykseen lapsista pieninä ja epäitsenäisinä, jolloin

heitä ei ole otettu huomioon oman sukupolvi-asemansa määrittäminä toimijoina ja rikkaana informaation lähteenä. (Alanen 2001: 168–170, 172.) Aikuisilta saatu tieto on nähty objektiivisena ja luotettavana ja siten parempana suhteessa lasten tuottamaan tietoon, jota on pidetty niukkana, epätarkkana ja vähempiarvoisena. Vaikka tutkimuksessa olisikin haastateltu lapsia, on tieto varmistettu jostakin lapseen nähden objektiivisena pidetystä lähteestä. On myös pohdittu, pystyvätkö lapset erottamaan sen, mikä on totta ja mikä mielikuvitusta ja erottavatko lapset oman mielipiteensä siitä, mikä on heidän vanhempiansa mielipide. (Ritala-Koskinen 2001a: 147–148.) Perimmäinen kysymys tämän takana on, voidaanko lasten puheisiin ylipäänsä luottaa ja saadaanko heiltä tutkimuksen kannalta merkityksellistä tietoa.

Lasten Oikeuksien Sopimuksen 12. artikla velvoittaa meitä kuulemaan lasta häntä itseään koskevissa asioissa. Miksei siis tutkimustarkoituksiinkin kysyttäisi lasta koskevaa tietoa lapselta itseltään? Uusi lapsuustutkimus tarkastelee lapsuutta sosiologisesta näkökulmasta ja sen yksi tärkeä paradigma on se, että lapset tulee nähdä aktiivisina oman sosiaalisen elämänsä ja ympäröivän yhteiskunnan jäseninä, rakentajina ja muokkaajina (James & Prout 1997: 8). Lapsuus itsessään on elämää ja osallisuutta yhteiskuntaan, ei vain kasvamista ja valmistautumista aikuisuuteen (Alanen 2001: 173). Lapset ovat aktiivisia toimijoita, joiden pätevyys on sidoksissa erityisesti konkreettisiin sosiaalisiin tilanteisiin (Hutchby & Moran-Ellis 1998: 8).

4.2 Lapset haastateltavina

On olemassa monia näkemyksiä siitä, soveltuuko haastattelu lasten tutkimiseen. Esimerkiksi Alldred (1998) epäilee haastattelun mahdollisuuksia lasta ”valtaistavana” tutkimusmenetelmänä, koska haastattelu tapahtuu monella tapaa aikuiskeskeisissä puitteissa: lasten odotetaan tekevän omista näkemyksistään selkoa ymmärrettävästi aikuiskeskeisen kielisysteemin puitteissa (Lallukka 2003: 73). Myös Hirsjärvi ja Hurme (2000: 128) huomauttavat haastattelun olevan aikuisille ominainen tapa: eiväthän lapset haastattele toisiaan eivätkä aikuisia.

Aikaisemmin lasten puhetta on tutkittu pääasiassa heidän kehitystasonsa määrittäjänä. Uusi lapsuustutkimus on siirtänyt huomion totuudenmukaisuuden sijasta siihen, mitä lapset kertovat. (Ritala-Koskinen 2001a: 152.) Lapsia haastatellessa onkin erotettava, etsitäänkö tutkimuksella kuvaa todellisuudesta sellaisena kuin asiat oikeasti tapahtuvat, vai ollaanko kiinnostuneita siitä, miten tutkittavat haastattelupuheessa jäsentävät omaa elämäänsä ja siinä olevia merkityksellisiä asioita (Holstein & Cubrium 1995 Ritala-Koskinen 2001a: 149 mukaan). Lasta kuuntelemalla aikuinen voi oppia erityisesti asioista, joissa lapset ovat kokeneita nimenomaan sen takia, että he ovat lapsia (Alanen 1998: 4).

Thomasin (2001) mukaan lasten kommunikointityyli poikkeaa usein aikuisten tavoista olla vuorovaikutuksessa. Lapset puhuvat vähemmän ja heidän vuorovaikutuksensa perustuu enemmän asioiden havainnollistamiseen. Lapset eivät myöskään ole tottuneet muodollisiin vuorovaikutustilanteisiin ja pitkä keskusteleminen saattaa heistä tuntua tylsältä. (Thomas 2001: 106, 108.) Toisaalta lasten keskittyminen on yksilöllistä ja lapsi voi keskustella kiinnostavasta aiheesta pitkäänkin. Tutkijan on oltava herkkä toimimaan tilanteen mukaan. Pienille lapsille haastattelun lomaan voi järjestää jotain muuta omaehtoista tekemistä, kuten piirtämistä, muovailua ja leikkimistä. Kiilin (1998: 104) mukaan haastattelu ei tällöin tunnu niin vaativalta ja raskaalta.

Lasten haastattelemista voi vaikeuttaa lapsen aikuista alhaisempi kielellinen kapasiteetti ja rajallinen kyky ymmärtää abstrakteja käsitteitä. Iältään 4–11-vuotiaiden lasten on nähty olevan kaikkein haasteellisimpia haastateltavia kielellisen kehitysvaiheensa takia. (Kortesuoma & Hentinen 1995: 120–121.) Lapsia ei kuitenkaan pidä aliarvioida haastateltavina. Toisaalta kannattaa välttää liian abstrakteja kysymyksiä, mutta kysymysten ylikonkretisointi ei myöskään tuota hyvää tulosta. (Kalliala 1999: 72; Ritala-Koskinen 2001a: 157.) Butler ja Williamson (1994) neuvovat kysymään avointen kysymysten ohella kohdennettuja kysymyksiä, jolloin lasta pyydetään selventämään, mitä hän tarkoittaa tietyillä kommentillaan ja näkökulmillaan. Hyvä tapa on myös pyytää lapsia pohtimaan joitakin teemoja keksittyjen tilanne-esimerkkien avulla. (Butler & Williamson 1994: 34.) Aldridge ja Wood (1998: 21) suosittelevat käyttämään lapsia haastatellessa lyhyitä sanoja ja kysymyksiä. On myös tärkeää kysyä vain yhtä asiaa kerrallaan.

Monet lapsia haastatelleet ovat varmasti huomanneet, miten helposti lapset vastaavat *en tiedä*, *en muista* tai *ihan sama*. Tilanne, jossa lapset yhtäkkiä otetaan vakavasti ja heihin suhtaudutaan ystävällisesti voi olla hämmentävä lapsille (Butler & Williamson 1994: 37–38). Myös Ritala-Koskinen (2001a; 2001b) on pohtinut näiden vastausten problematiikkaa. Lapset eivät välttämättä ole tottuneet haastattelun tyyppisiin vastavuoroisiin dialogeihin, joissa vastaukset eivät ole oikein tai väärin. Koska lasten mielipiteistä ei yleensä olla kiinnostuneita, eivät lapset ole niitä tottuneet myöskään ilmaisemaan. Tällöin he eivät ole joko tulleet ajatelleeksi omaa mielipidettään, taikka he eivät halua sitä ilmaista. (Ritala-Koskinen 2001a: 157; Ritala-Koskinen 2001b: 109–112.) Lapsi saattaa vastata *en tiedä* myös siitä syystä, ettei ole ymmärtänyt kysymystä (Hirsjärvi & Hurme 2000: 131). Toisaalta jotkut aiheet voivat näyttäytyä lapselle merkityksettöminä tai vain liian sensitiivisinä, jotta niistä voisi puhua (O’Kane 2000: 155; Laine & Neitola 2002: 41). Joskus lasta voi helpottaa saman asian kysyminen vähän toisella tapaa tai kysymyksen kysyminen uudestaan haastattelun lopussa, jolloin haastateltava on saanut aikaa ajatustensa työstämiselle.

Lapsia haastatellessa ei voida päästä eroon aikuisen ja lapsen välisestä kulttuurisesta kuilusta (Ritala-Koskinen 2001a: 161). Vaikka aikuiset ovat itsekin olleet joskus lapsia, eivät he silti voi koskaan täysin tavoittaa lasten maailmaa, sillä lapsuus on aina ajallisesti ja kulttuurisesti rakentuva (James & Prout 1997: 8). Tutkijat ovat pyrkineet hälventämään aikuisroolia erilaisin keinoin. Silti aikuinen ei voi päästä irti aikuisuudestaan, eikä lasta teeskentelevä aikuinen ole lapsen silmissä uskottava (Butler & Williamson 1994: 39; Kalliala 1999: 66–68). Tärkeintä on kuitenkin löytää jossain määrin yhteinen kieli, jonka avulla aikuinen ja lapsi voivat olla vuorovaikutuksessa (Ritala-Koskinen 2001a: 173; Turtiainen 2001: 173). Esimerkiksi Kalliala (1999: 68–69) hankki itselleen lastenkulttuurin kompetenssia katsomalla muun muassa lasten animaatioelokuvia ymmärtääkseen asioita, joista lapset puhuivat.

4.3 Lasten haastattelemisen käytänteitä

Lasten haastattelemisen toteutuksesta on olemassa erilaisia tapoja. Jotkut tekevät haastattelut yhdeltä istumalta tuntematta haastateltaviaan etukäteen. Toiset ovat kuitenkin sitä mieltä, että tutkijan on tunnettava lapset ennestään luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen aikaansaamiseksi, sillä lasten ei uskota kertovan asioistaan vieraalle aikuiselle (Ritala-Koskinen 2001a: 154; Ritala-Koskinen 2001b: 92.) Tällöin tutkijat ovat varanneet erikseen aikaa molemminpuoliselle tutustumiselle. Joissakin tutkimuksissa lapsia on haastateltu useammassa erässä (esim. Kiili 1998: 104). Haastattelijan tuttuus ja aineiston keräämisen jaksottaminen ovat varmasti erityisen tärkeitä tekijöitä silloin, kun haastateltavina ovat hyvin pienet lapset.

Myös ympäristöllä voi olla merkitystä haastattelun onnistumiselle. O'Kanen (2000) mukaan lapsen kannalta paras ympäristö on hänelle tuttu. Häiriötekijät on myös hyvä minimoida ja haastattelu kannattaa suorittaa kahden kesken. (O'Kane 2000: 151.) Toisaalta haastattelun ei välttämättä tarvitse sijoittua yhteen paikkaan tai rajautua kahden henkilön väliseksi vuorovaikutustilanteeksi. Esimerkiksi Kalliala (1999) hylkäsi leikkiä koskevassa tutkimuksessaan rauhallista haastattelupaikkaa suosivat neuvot ja meni lasten luokse sinne, missä he parhaillaan leikkivät. Tällöin hän pääsi helposti puheisiin lasten kanssa. Kalliala myös suoritti haastattelut tarvittaessa useammassa erässä tilanteen vaatimusten mukaan. Lasten haastattelua koskien suositellaan yhtenä vaihtoehtona myös pari- tai ryhmähaastattelua (Kalliala 1999: 74; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003: 197–198).

Sekä tutkimusaineisto että tulokset ovat riippuvaisia siitä, miten haastattelija ja haastateltava tulevat toimeen keskenään. Tutkijan on saatava lapset puhumaan, kertomaan tarinoita, omia näkemyksiään ja mielipiteitään. Kalliala (1999) käyttää termiä *tulla juttuun* haastattelijan kyvystä olla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Osa onnistuneen haastattelun pohjustamista on luottamuksellisen suhteen luominen lapseen. Vuorovaikutuksen tulee olla lapselle mielekäästä ja keskinäisen arvostuksen sävyttämää. (Kalliala 1999: 70.)

Epämuodollinen jutustelu tapaamisen alussa helpottaa haastateltavan siirtymistä uuteen rooliin, johon hän ei luultavasti ole ennestään tottunut. Alkukeskustelun aikana kumpikin osapuoli saa myös käsityksen toisestaan, joten se on luottamuksen synnyttämiseksi välttämätön. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 90.) Eskola ja Vastamäki (2001: 30) neuvovat valitsemaan keskustelun aiheeksi minkä tahansa asian, josta haastateltava tietää enemmän kuin haastattelija. Tämän alkukeskustelun tarkoituksena on vallan siirtäminen haastateltavalle itselleen. Aldridge ja Wood (1998) taas ehdottavat keskustelun aiheeksi ylipäänsä lasta kiinnostavaa aihetta. Myös se, että aikuinen kertoo itsestään jotakin lapselle, voi antaa lapselle tasapuolisuuden tunteen. Lapsi ei silloin ole ainoa, joka tekee paljastuksia omasta elämästään. (Aldridge & Wood 1998: 36–41; ks. myös Turtiainen 2001: 173.)

Koska lapsen nähdään toimivan ensisijaisesti mielialansa, tunteidensa ja toiveidensa perusteella, lapsia ei kannata suostutella haastatteluun vetoamalla velvollisuuteen (Lahikainen, Kraav, Kirmanen & Maijala 1995: 101). Lapsen motivoimiseksi haastatteluun tutkijan olisikin kyettävä välittämään lapselle viesti siitä, että lapsi tietää jotakin tärkeää ja kiinnostavaa, jota tutkija ei tiedä (Kalliala 1999: 68). Lapsille on tärkeää perustella, miksi juuri heidän luokseen on tultu juttelemaan, miksi heidän tietonsa on tärkeää tulla kuulluksi ja millainen haastattelu tulee olemaan (Ritala-Koskinen 2001b: 71).

Turtiainen (2001: 173) korostaa, että haastattelun on joustettava tilanteen ja lapsen mukaan. Joskus esimerkiksi saattaa olla tarpeen keskeyttää haastattelu hetkeksi ja leikkiä lapsen kanssa (Kirmanen 2000: 27). Lasten on haastattelussa saatava kertoa myös haastatteluteemaan liittymättömistä asioista, sillä lasten omat tarinat ovat heille itselleen merkityksellisiä juuri sillä hetkellä. (Turtiainen 2001: 173.) Aikuisina saatamme ajatella, että lasten aiheen vierestä kertomat tarinat ovat ajanhukkaa ja mielessämme on vain mahdollisimman pikainen paluu omasta mielestämme oikeisiin teemoihin.

Thomas (2001) kuitenkin huomauttaa, että on tärkeää olla herkkä lapsen omille asioille ja huolenaiheille eikä vain edetä aikuisen laatimien kysymysten mukaan (Thomas 2001: 108). Lapsella saattaa olla meitä kiinnostavaan aiheeseen aivan uusi näkökulma, jota

emme aikuisina ole osanneet ottaa huomioon. Eskolan (2001) mukaan tutkija voi aineistonsa avulla löytää uusia näkökulmia, ei pelkästään todentaa jo ennestään epäilemäänsä. Siksi on tärkeää, että tutkittavat voivat vapaasti itse tuottaa käsityksensä tutkittavasta asiasta eivätkä toimi vain tutkijan asettamissa raameissa. (Eskola 2001: 136.) Kalliala (1999) vertaakin lasten haastattelemista osuvasti sieniretkeen. Kuten retkellä yleensäkin, on pidettävä huoli suunnasta, ettei eksy. Jos kuitenkin etsii vain sitä, mitä on etukäteen päättänyt, jää valtaosa herkullisista ja syötäväksi kelpaavista sienistä metsään. Niinpä on joskus myös poikettava polulta lasten osoittamille pienille sivupoluille. (Kalliala 1999: 73.)

4.4 Lasten tutkimisen etiikka

Lasten tutkimista varten tarvitaan lupa sekä lapsen vanhemmalta että lapselta itseltään (Ruoppila 1999: 32–39, ks. myös Alanen 1998: 3). Ruoppila (1999) kehottaa vielä ennen haastattelua varmistamaan, että lapsi on suostunut haastatteluun omasta tahdostaan eikä kenenkään painostamana. Haastattelun tulee perustua vapaaehtoisuuteen ja lapsella tulee olla mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen jo saaduista tutkimusluvista huolimatta. (Ruoppila 1999: 38.) Alasen (1998) mukaan tutkijoilta edellytetään erityistä huolellisuutta silloin, kun tutkimuskohteena on ikänsä, sosiaalisen asemansa tai avuttomuutensa vuoksi erityisen haavoittuvia tai heikkoja ryhmiä. Aikuisilla on velvollisuuksia lapsia kohtaan heidän erityislaatunsa tähden. (Alanen 1998: 2, 4.)

Ritala-Koskisen (2001a) mukaan lasten tulisi olla tutkijan erityisessä suojeluksessa ja lasten tutkijan on myös noudatettava erityistä moraalia. Ritala-Koskisen huomauttaa lasten haastattelun etiikassa olevan kyse siitä, mitä tutkija voi kysyä lapsilta ja mikä on hänen vastuunsa heistä. Tutkijan tietoon voi haastattelussa tulla esimerkiksi asioita, jotka edellyttävät ulkopuolisten puuttumista lapsen elämään. Tällöin tutkija joutuu pohtimaan omaa vastuutaan ja haastattelulle lupaamaansa tutkimuksen luottamuksellisuutta. (Ritala-Koskinen 2001a: 159.) Tästä kirjoittaa myös Ruoppila (1999: 37). Lasta haastatellessa voi olla myös vaikeaa vetää rajaa sen välille, mikä on

lapsen ja hänen perheensä yksityisasiasia ja mitä aikuinen voi tutkimuksen nimissä kysyä lapselta, sillä lapsen itsesensuuri ei ole niin tarkka kuin aikuisen.

Alderson (1995) on laatinut lapsitutkimusta koskevia eettisiä kysymyksiä, joista käsin tutkijan tulisi tarkastella tutkimuksensa motiiveja ja valintoja. Yksi kysymys koskee tutkimuksen tulosten levittämistä (Alderson 1995 O'Kanen 2000: 229–230 mukaan). Kerrotaanko lapsille tutkimuksen tuloksista? Lapsia täytyy kunnioittaa oman elämänsä toimijoina, jolloin heillä on myös oikeus saada tietoa tutkimuksen jokaisesta vaiheesta. Lasten kohdalla voidaan myös miettiä, hyötyvätkö lapset siitä, että he ovat osallistuneet tutkimukseen. Onko osallistumiselle riittävä vastine se, että lapset saavat kiitokseksi tarroja tai karkkia? Zwiersin ja Morrissetten (1999) mukaan haastattelutilanne voi parhaimmillaan olla lapselle positiivinen kokemus, jossa lapsi on voinut olla aikuisen jakamattoman huomion, kunnioituksen ja kuuntelun kohteena ja joka auttaa häntä myös ymmärtämään itse itseään paremmin (Ritala-Koskinen 2001: 159).

5 TUTKIMUSONGELMAT

Tässä tutkimuksessa selvitän, millaisia kokemuksia 7–12-vuotiailla lapsilla on maallemuutosta. Lähestyn tutkimustehtävää neljän eri teeman avulla: tarkasteltavana ovat kokemukset muutosta, lasten arki maaseudulla, lasten sopeutumiseen ja sopeutumattomuuteen liittyvät tekijät sekä heidän näkemyksensä kaupungista ja maaseudusta elinympäristöinä.

Tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat seuraavat kolme ongelmaa:

1. Minkälainen kokemus maallemuutto on lapselle ollut ja kuinka lapsi on sopeutunut tähän elämänmuutokseen?
2. Minkälaiseksi lasten arki on maalla muodostunut?
3. Mitä ominaisuuksia lapset liittävät kaupunkiin ja maaseutuun, ja mitä etuja näillä kahdella asuinympäristöllä voi olla toisiinsa nähden?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA AINEISTON ANALYYSI

6.1 Tutkimusote ja tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, jossa on piirteitä fenomenologiasta. Laadullinen tutkimus pyrkii tarkastelemaan kohdettaan kokonaisvaltaisesti, sillä sen lähtökohtana on ajatus todellisuuden moninaisuudesta. Tapahtumat muovaavat toinen toistaan, jolloin on mahdollista löytää monensuuntaisia suhteita asioiden välillä. (Hirsjärvi ym. 2003: 152.) Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein pieneen määrään tapauksia, joita analysoidaan perusteellisesti (Eskola & Suoranta 1999: 18).

Fenomenologia pyrkii ymmärtämään kokonaisvaltaisesti ihmisen kokemuksia tietyssä kontekstissa (Bogdan & Biklen 1998: 23). Kokemus voidaan käsittää laajasti ihmisen kokemuksellisena suhteena omaan todellisuuteensa eli maailmaan, jossa hän elää. Todellisuus ei ole neutraalia, vaan näyttäytyy yksilölle hänen halujensa ja kiinnostustensa mukaan esimerkiksi kauniina tai haluttavana. Ihmisen suhde maailmaan on intentionaalinen eli kaikki merkitsee jotakin. Kokemus siis muodostuu merkitysten mukaan, ja nämä merkitykset ovat fenomenologian varsinainen tutkimuskohde. Merkitykset eivät ole meissä sisäsyntyisinä vaan ne omaksutaan yhteisössä. Ihmisen maailma on täynnä merkityksiä, jotka riippuvat havaitsijan pyrkimyksistä, kiinnostuksesta ja uskomuksista. (Laine 2001: 26–28.)

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään suosimaan metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät esiin (Hirsjärvi ym. 2003: 155). Valitsin teemahaastattelun tutkimusmenetelmäksi, koska sen avulla on mahdollista tutkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita (Hirsjärvi & Hurme 2000: 48). Haastattelulla on myös mahdollista kartoittaa tuntematonta aluetta, jonka suuntia tutkijan on vaikeaa hahmottaa etukäteen. Tutkimustilanteessa haastattelijan on mahdollista nähdä vastaajan ilmeet ja eleet ja keskustelua voidaan halutessa laajentaa ennakoimattomiin suuntiin halutulla tapaa. (Hirsjärvi ym. 2003: 192; Hirsjärvi & Hurme 2000: 35.) Teemahaastattelu on keskustelutilanne, jossa käydään ennalta määritetyt teemat läpi vapaassa järjestyksessä.

Kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa ja valittujen teemojen laajuus voi vaihdella haastattelusta toiseen. (Eskola & Vastamäki 2001: 26 – 27; Hirsjärvi & Hurme 2000: 47–48.) Teemahaastattelussa tulevat esiin ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat tärkeitä (Hirsjärvi & Hurme 2000: 48).

6.2 Tutkimuksen kohderyhmä ja sen tavoittaminen

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotantaa käyttäen (Hirsjärvi ym. 2003: 155). Valitsin tähän tutkimukseen osallistuneet harkinnanvaraisesti suuremmasta perusjoukosta tutkimuksen tarpeiden perusteella (ks. Syrjälä 1995: 103). Tutkimuksen ensisijaisen kohderyhmän muodostavat kaupungeista maaseudulle muuttaneiden perheiden 7–12-vuotiaat lapset. Alkuperäinen suunnitelmani oli ottaa mukaan myös 5–6-vuotiaita lapsia, mutta tehdessäni ensimmäisiä haastattelujani huomasin osan haastatteluteemoista olevan siinä määrin abstrakteja, että päätin rajata alaikärajan peruskoulun aloittaneisiin lapsiin.

Maallemuuttajista ei ole olemassa rekisteriä, jonka avulla olisin voinut tavoittaa tutkimukseen soveltuvien maallemuuttajaperheiden lapset. Olin yhteydessä keskisuomalaisten maallemuuttohankkeiden yhdyshenkilöihin, mutta paikalliset kampanjat olivat verrattain nuoria, eikä maallemuuttajaperheitä niiden kautta löytynyt. Sen sijaan kyläkoulut osoittautuivat erittäin hyviksi yhteistyökumppaneiksi tutkimukseen soveltuvien perheiden löytämisessä, sillä henkilökunta tunsivat yleensä koulun oppilaiden muuttohistorian ja osasi jo tiedusteluvaiheessa rajata tutkimukseen sopivat lapset. Muutaman tutkimukseen osallistuneen perheen tavoitin kyläyhdistysten kautta.

Tutkimuksen kohdealueiksi valitsin muutamia kuntia nykyisen kotikuntani Jyväskylän lähistöltä Keski-Suomesta sekä entisen kotipaikkakuntani Loimaan ympäristökunnat Varsinais-Suomesta. Valitsin kyseiset alueet tutkimukseen niiden tuttuuden perusteella. Aineistonkeruun toinen vaihe eli lasten haastatteleminen suoritettiin vain keskisuomalaisissa kunnissa, sillä kyselylomakkeita ja tutkimuslupia palautui tältä

alueelta huomattavasti enemmän. Maallemuutto ilmiönä vaikutti olevan Keski-Suomessa voimakkaampaa kuin Loimaan seudulla.

6.3 Kyselylomakkeet perheiden vanhemmille

Keräsin tutkimusaineiston maalle muuttaneille perheille suunnatulla kyselylomakkeella (LIITE 2) sekä haastattelemalla yhtätoista lasta maallemuuttajaperheistä (LIITE 3). Kyselyn tarkoituksena oli kerätä maalle muuttaneiden perheiden taustatietoja ja kartoittaa niiden perusteella tutkimuksen toiseen vaiheeseen, haastatteluun, soveltuvat lapset. Monivalintakysymyksillä ja avoimilla kysymyksillä hankin tietoa muun muassa perheen edellisestä ja nykyisestä asumismuodosta, maalle muuton motiiveista, sopeutumisesta ja vapaa-ajanviettotavoista. Olin liittänyt kyselyn ohkeen saatekirjeen (LIITE 1), jossa kerroin tutkimuksen tavoitteesta ja kulusta. Kyselylomakkeen lopussa oli oma sivunsa tutkimusluvan myöntämistä ja yhteystietojen merkitsemistä varten. Kyselyn mukana vastaajat saivat myös postimerkillä varustetun palautuskuoren.

Lähetin 47 kyselylomaketta yhdeksään kuntaan Keski- ja Varsinais-Suomessa lokakuun lopun ja marraskuun alun aikana syksyllä 2004. Lähetin kyselylomakkeet kyläkouluille, jotka toimittivat ne eteenpäin oppilailleen. Oppilaiden mukana kyselyt kulkivat kotiin vanhempien vastattaviksi. Kyläyhdistysten kautta tavoitetut perheet saivat kyselyn postissa suoraan kotiinsa. Lähetin kyselyjä tarkoituksella runsaasti, koska yleensä kyselytutkimusten palautusprosentti on suhteellisen alhainen, noin 30–40 prosenttia. Kuitenkin valikoituneelle ryhmälle lähetetyistä kyselyistä voi palautua suurempi määrä, mikäli kohdejoukko kokee tutkimuksen aiheen tärkeäksi. (Hirsjärvi ym. 2003: 183.) Kyselyn palautti täytettynä 24 perhettä eli hieman yli puolet ja näistä 17 oli myöntänyt tutkimusluvan lasten haastattelua varten. Palautuneiden kyselyjen määrä takasi sen, että sain haastatteluun mukaan riittävästi asettamani kriteerit täyttäviä sekä muuttotaustaltaan erilaisia lapsia.

6.4 Lasten haastattelut

6.4.1 Haastateltavien lasten valinta

Aineistonkeruun toiseen vaiheeseen, haastatteluun, valikoin lapset iän, sukupuolen ja asuinpaikan perusteella. Halusin haastatella mahdollisimman edustavasti sekä tyttöjä että poikia valitsemastani ikäryhmästä. Haastateltujen valintaan vaikutti myös muutosta kulunut aika, sillä haastattelun edellytyksenä oli se, että lapsi kykeni vielä muistamaan edellisen asuinpaikkansa ennen maalle muuttoa. Muutosta oli tutkimukseen mukaan otettujen lasten kohdalla kulunut korkeimmillaan kaksi vuotta ja neljä kuukautta. Kuitenkin tein tästä poikkeuksen yhden lapsen kohdalla. Hänen perheensä oli muuttanut nykyiseen asuinpaikkaansa yli viisi vuotta sitten, mutta tyttö vakuutti muistavansa muuton hyvin. Luotin lapsen sanaan, eikä hänellä ilmennytkään haastattelussa vaikeuksia keskustella maallemuuttoon liittyvistä teemoista.

Haastateltujen valinnan kriteerinä oli edellisten lisäksi myös entinen ja nykyinen asuinpaikka. Valituiksi tulivat kaupunkimaisista asuinympäristöistä maaseudun haja-asutusalueen kyliin muuttaneiden perheiden lapset. Kaikki haastatteleman lapset olivat ennen asuneet kaupungissa lukuun ottamatta yhtä sisarusparia, joka oli asunut perheineen maalaiskunnan tiheään rakennetussa keskustassa ennen muuttoaan maalle. Perheitten muutto oli suuntautunut maalle saman maakunnan rajojen sisäpuolella yhtä perhettä lukuun ottamatta, joka oli muuttanut muualta Suomesta Keski-Suomeen. Tavallisesti perheet olivat muuttaneet vain muutaman kymmenen kilometrin päähän entisestä kotikaupungistaan. Haastatteleman yksitoista lasta tulee kahdeksasta eri perheestä, sillä olen haastatellut kolmesta perheestä kahta sisarusta. Haastatelluista lapsista viisi oli poikia ja tyttöjä oli kuusi. Haastateltavat jakautuivat iän ja sukupuolen mukaan seuraavasti (T = tyttö, P = poika):

ikä	7		8		9		10		11		12	
sukupuoli	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P
lukumäärä	1	1	1	1	2	0	0	1	1	1	1	1

Taulukko 1: Haastatellut lapset iän ja sukupuolen mukaan jaoteltuina.

Tein lasten haastattelut yksilöhaastatteluina. Oman tutkimukseni kohdalla katsoin lasten saavan yksilöhaastattelussa ryhmä- tai parihaastattelua paremmin omat mielipiteensä ja ainutlaatuiset kokemuksensa esiin. Näin toimin myös sisarusten kohdalla, sillä havaintojeni mukaan jopa samassa perheessä lasten kokemukset maallemuutosta saattoivat erota toisistaan merkittävästi. Haastattelua kutsuin mieluummin keskusteluksi tai juttelutuokioksi, jottei se olisi kuulostanut lapsista niin vaikealta tai viralliselta.

6.4.2 Haastattelujen valmistelu

Teemahaastattelun teemat valitaan usein jonkin teorian, aikaisemman tutkimuksen ja myös intuition perusteella (Eskola & Vastamäki 2001: 33). Suunnittelin haastattelun sisällön aiheesta syntyneen esiyymmärrykseni pohjalta. Koska en löytänyt maalle muuttaneita lapsia koskevaa aikaisempaa tutkimusta, kyseinen esiyymmärrys muodostui lähinnä maaseutua ja maallemuuttoa koskevasta tutkimuksesta sekä siitä kokemustiedosta, jota lastentarhanopettajaopinnot sekä lasten kanssa toimiminen ovat vuosien myötä minulle tuoneet.

Teemahaastattelu ei ole aineistonhankintamenetelmänä samalla tavalla sitova kuin vaikkapa strukturoitu kysely, mutta se ei ole muodoltaan myöskään täysin vapaa kuten avoin haastattelu tai syvähaastattelu. Siksi tutkija joutuu väistämättä rajaamaan keskustelun aiheet tiettyihin teemoihin. Yritin luoda haastatteluteemat mahdollisimman monipuolisiksi ja kattaviksi, jotten omilla kysymyksilläni olisi liiaksi rajannut etukäteen sitä, mistä lasten kanssa puhumme. Aikuinen ei välttämättä tiedä, mikä kyseisessä ilmiössä on lasten kannalta kaikkein kiinnostavinta, joten yritin virittää keskustelua monipuolisesti ja antaa lapsille mahdollisuuksia kertoa kokemuksistaan.

Koska kyseessä oli lapsille suunnattu haastattelu, oli mielestäni tärkeää, että olin miettinyt valmiiksi joitakin kysymyksiä valituista teemoista, sillä lapset eivät useimmiten olleet pohtineet maalle muuttoa ilmiötasolla. Lapsille ei siten riittä välttämättä pelkkä teema keskustelun käynnistämiseksi, vaan teemaa on lähestyttävä eri puolilta pienin kysymyksiin. Lisäksi havaitsin lasten tottuneen tällaiseen vuorovaikutukseen, jossa aikuinen johdattaa keskustelua eteenpäin kysymysten avulla.

Lapset eivät yleensä puhuneet kaikesta kokemastaan oma-aloitteisesti, vaan odottivat aikuisen kysymystä jatkaakseen kertomistaan.

Testasin haastattelurunkoani ennen varsinaisten haastattelujen aloittamista kuvitteellisessa haastattelutilanteessa erään draamakasvatuksen opiskelijan kanssa. Tämän koehaastattelun perusteella muokkasin hieman haastattelun teemoja ja esittämieni kysymysten muotoa. Kuitenkin vasta lapset antoivat minulle aidon palautteen haastatteluteemojen toimivuudesta ja siitä, mitkä asiat he näkivät tärkeimmiksi tässä ilmiössä. Painotin haastattelun teemoja myöhemmissä haastatteluissa ensimmäisistä haastatteluista saamani kokemuksen mukaan. Aloittelevana tutkijana voinkin vain todeta, että oma haastattelutekniikkani kehittyi koko aineistonkeruuvaiheen ajan. Toteutin haastattelut marras-joulukuussa 2004.

6.4.3 Haastattelujen toteutus

Tein haastattelut lasten kodeissa lukuun ottamatta yhtä haastattelua, jonka tein koulussa vanhemman pyynnöstä. Suosin kotia haastattelupaikkana, sillä en halunnut paikan olevan liian virallinen tai lapsille outo. Lasten kotona vieraileminen konkretisoi minulle tutkijana sitä elämäntilannetta, jossa haastateltavani parhaillaan olivat ja näin pystyin myös tarttumaan haastattelutilanteissa paremmin lasten tarjoamiin aiheisiin. Haastattelukäyntini muodostuivat hieman erilaisiksi riippuen siitä, oliko vanhemmilla aikaa ja olivatko he kiinnostuneita tutkimuksesta, jonka vuoksi olin heillä vierailemassa. Pääasiallisesti suhtautuminen oli ystävällistä. Muutamissa kodeissa minut istutettiin vieraanvaraisesti kahvipöytään ja keskustelu oli hyvin tuttavallista.

Useimmilla haastattelukäynneillä yhteinen juttelutuokio tai kahvittelu perheen kanssa antoi lapsille mahdollisuuden orientoitua tilanteeseen ja tutustua minuun, jolloin mahdollinen jännittäminen väheni. Haastatelluista lapsista kolme oli minulle entuudestaan tuttuja, sillä nämä lapset olivat osallistuneet kuluneena syksynä ohjaamaani draaman työpajaan. Havaitsin tuttuuden eduksi ja yhteisten kokemusten avulla oli helppo käynnistää keskustelu. Kaikkien haastateltavien kanssa pyrin juttelemaan ensin muista arkielämän asioista. Perheen koti tarjosi aiheita keskusteluun

ja osa lapsista esitteli mieluusti omia tavaroitaan tai huonettaan. Melkein jokaisessa perheessä oli myös lemmikkieläimiä ja niistä juttelu osoittautui antoisaksi tavaksi luoda keskusteluyhteys lapseen. Turvallisen aloituksen tärkeyden ymmärsin viimeistään silloin, kun minulle ennestään tuntematon lapsi jätettiin kanssani kahden heti saavuttuani perheen kotiin. Koin tämän tilanteen epämiellyttäväksi lapselle ja sitä kautta myös itselleni.

Haastattelun aluksi kertasin vielä lapsille kuka olin, mitä olin tekemässä ja miksi halusin haastatella juuri kyseistä lasta. Osalla lapsista oli kyselyyn liittämäni saatekirjeen pohjalta selkeä käsitys vierailuni syystä, kun taas toisissa perheissä asiasta ei ollut paljoa keskusteltu. Kerroin lapsille, etten ollut itse koskaan asunut maalla, minkä vuoksi halusin kysyä siitä nyt heiltä. Jokainen lapsihan oli tämän alan paras asiantuntija. Annoin haastateltavilleni myös muutamia ohjeita haastatteluun liittyen: Jos lapsi ei ymmärtänyt jotakin kysymystä, pyysin häntä kertomaan sen, jotta saatoin selittää paremmin, mitä tarkoitin. Sanoin myös, että on hyväksyttävää sanoa, ettei tiedä jotakin asiaa tai ettei siitä ole mielipidettä. Eiväthän kaikki lapset ole välttämättä kokeneet samoja kokemuksia tai tulleet ajatelleeksi asioita, jotka toisille ovat hyvinkin tuttuja. Korostin sitä, että lapset voisivat kertoa vapaasti omista kokemuksistaan sen mukaan, miltä heistä itsestään tuntuu. Kysymyksiin ei ollut oikeita tai vääriä vastauksia.

Kerroin myös haastattelun nauhoittamisesta ja siitä, miten tulisin myöhemmin kirjoittamaan käymämme keskustelun nauhurilta tekstiksi tietokoneelle. Haastattelutilanteen nauhoittaminen antaa tutkijalle mahdollisuuden tarkkailla lapsen ilmeitä ja eleitä sekä mahdollistaa katsekontaktin säilymisen haastateltavan kanssa (Kirmanen 1999: 207). Borgin ja Gallin (1989) mukaan nauhurin käyttö haastattelun tallentamisessa lisää tutkimuksen luotettavuutta, koska haastattelu tallennetaan tällöin kokonaisuudessaan. Muistiinpanoja käsin kirjoittaessaan haastattelija saattaa tehdä tiedostamatonta tiedon valikointia, mikä vääristää aineistoa. Kuitenkin joillakin tutkittavilla voi olla vaikeuksia ilmaista itseään vapaasti, jos he tietävät puhettaan nauhoitettavan. (Borg & Gall 1989: 455–456.) Lapset eivät kuitenkaan näyttäneet välittävän siitä, että nauhuria käytettiin haastattelun tallentamiseen.

6.4.4 Haastattelijan ja lapsen suhde

Koin tärkeäksi sen, että haastattelutilanteessa keskityin kokonaan lapseen ja elin hänen kertomansa mukana. Papereihinsa tuijottava haastattelija kannustaa tuskin aikuistakaan kertomaan asioistaan. Mielestäni lasten haastattelijan ei tule orjallisesti noudattaa yleisesti suositeltua neutraalia tutkijan roolia (vrt. Hirsjärvi & Hurme 2000: 96–97, 131). Useimmat lapset tarvitsevat varmasti tutkijan kannustavaa palautetta, sillä puhuminen kivikasvoiselle tutkijalle, joka ei reagoi kuulemaansa, saattaa olla epämiellyttävää. Haastattelun tulee olla lapselle myönteinen kokemus, jolloin lapsi saa olla aikuisen välittömän huomion kohteena. Paras palaute, jonka haastatteluja tehdessäni lapselta sain, oli erään tytön kommentti siitä, miten oli helpottavaa, kun sai jutella näistä asioista jonkun kanssa.

Vaikka pyrinkin tasaveroiseen vuorovaikutussuhteeseen lapsen kanssa, on aikuisen ja lapsen välisessä haastattelutilanteessa kyseessä aina auktoriteettisuhde. Lapset eivät voi yhtäkkiä suhtautua täysin toisin tilanteeseen, jossa he ovat tottuneet tietynlaisiin arjen toimintatapoihin (Raittila 2003: 138). Haastattelu on aina tutkijan aloitteesta tapahtuva vuorovaikutustilanne, jossa tilanteen ja tehtävän luonteen määrittelee aikuinen (Eskola & Vastamäki 2001: 30, Hirsjärvi & Hurme 2000: 128). Pyrin laskemaan omaa statustani kääntämällä huomiota mahdollisimman paljon lapseen ja hänen asiantuntijuuteensa sekä valitsemalla haastattelutilanteessa paikan lapsen tasolta tai häntä alemmaa. Mahdollisuuksien mukaan etenimme tilanteissa lapsen ehdoilla, sillä olinhan tutkijana vieraalla maalla tutkittavieni valtakunnassa. Vaikka tekemäni haastattelut sujuivat useimmiten hyvin vapaamuotoisesti ja leppoisassa ilmapiirissä, tulee lapsen minulle mieltämä aikuisen auktoriteettiasema esille esimerkiksi seuraavassa kahdeksanvuotiaan tytön kanssa käydyssä keskustelukatkelmassa:

P: Osaatko sanoa, montako kaveria sulla on?

E: Hmm. Saanko mä laskee?

P: Saat laskee.

E: (Tauko.) Mulla on yhdeksän kaveria.

Lapset ovat tottuneet siihen, että aikuinen tekee kysymyksiä, joihin heidän pitää osata vastata. Edellisestä esimerkistä välittyy tietynlainen koulumaisuus, jolloin aikuinen säätelee lapsen toimintaa. Toinen esimerkki haastattelutilanteesta seitsemänvuotiaan

pojan kanssa kuvaa sitä, miten lapsi yrittää ymmärtää, mitä aikuinen kysymyksellään hakee. Tilanne ei näytä ensin etenevän, mutta saadessaan riittävästi miettimisaikaa, lapsella on mielipide asiaan. Kyseinen katkelma saa myös pohtimaan tuotetun tiedon arvoa: Onko lapsi vastannut vain haastattelijan mieliksi? Joissakin tilanteissa lapselle annetusta ajasta saattaa olla hyötyä, jotta hän ehtii muodostaa käsityksensä ja saa koottua ajatuksiaan.

P: No onks sun mielestä eläminen erilaista maalla kuin kaupungissa?

J: No..On.

P: Millä tavalla?

J: No sillä tavalla, että... että täällä. Miten sen nyt sanoiskaan. Ku voi... Mun on vähän vaikee sanoo ku ku..ku mä aijoin sanoo sen toisen jutun siitä kaupungista, että mistä ne erottaa, niin se on vähän vaikee sanoo, ku mä en osaa ihan sanoo, että mitä siihen pitäs vastata.

P: Ei tässä oo mitään oikeita tai väriä vastauksia, et sää voit sanoo ihan mitä sää..

J: Aha. Kun mä en ihan keksi, mitä mä voisin sanoo siihen.

P: Ahaa. No sitte ei tarvi sanoo mitään. Mut mä kysyin sen jälkeen, et onks sun mielestä eläminen erilaista täällä?

J: On!

P: Osaaksä selittää, et niinku millä tavalla?

J: Joo. Täällä on se erilaista.. eläminen, kun.. Mitkäs siinä onkaan (huokaus). Mitäs täällä vois olla erilaista?

P: No ei oo väkisin, tarvi keksii, jos ei sulla tuu mieleen. Voit sanoo sit ihan, ettet sä tiedä tai..

J: Mikäs se nyt taas olikaan.. Se on erilaista, kun toi.. Se on erilaista eläminen, kun kaupungissa ei haise ne kaikki, mitkä ne nyt olikaan, ne porsaat tuolla tallissa. Kun ne autoon asti.. Ne lemut.

6.5 Aineiston kuvaus ja järjestäminen analyysiä varten

Vanhemmille suunnattujen kyselylomakkeiden tarkoitus oli kerätä taustatiedot lapsista. Nämä tiedot rakensivat lasten elämäntilanteesta kokonaiskuvaa ja niiden avulla saatoim myös tarkastella myöhempiä haastatteluaineistoja. Kyselylomakkeiden tietoja on näkyvimmin tuotu esiin alaluvussa 6.7, jossa on niiden pohjalta laadittu lasten taustakuvaukset analyysiosan perustaksi. Lasten haastattelut ovat kuitenkin tämän tutkimuksen pääasiallinen aineisto ja mielenkiinnon kohde.

Haastatteluaineistoa kertyi yhteensä lähes viisi tuntia. Haastattelut kestivät yleensä 20 minuutista 45 minuuttiin. Tästä poiketen yksi haastattelu kesti vain 13 minuuttia. Häiriötekijöitä haastattelujen aikana ilmaantui äärimmäisen vähän ja vanhemmat olivat järjestäneet niin, että minulla oli mahdollisuus tehdä haastattelu lapsen kanssa kahden.

Yhden kerran haastattelu jäi kesken, sillä lapsi joutui lähtemään harrastukseensa, mutta jouduin joka tapauksessa tekemään haastattelun uudestaan toisena päivänä, sillä haastattelu ei ollut tallentunut nauhurille. Haastattelun uusiminen ei lasta tuntunut häiritsevän ja hän suostui mielellään uuteen haastattelutuokioon, jossa puhuimme läpi kutakuinkin samat asiat, joista olimme keskustelleet ensimmäiselläkin kerralla. Haastatellut lapset saivat haastattelun päätteeksi karkkipussin palkinnoksi osallistumisestaan ja vaivannäöstään.

Tytöt olivat poikiin verrattuna selvästi avoimempia sekä tutustuttaessa että haastattelua tehdessä. Erityisesti vanhemmat pojat olivat varautuneempia ja halusivat säilyttää yksityisyytensä suhteessa ulkopuoliseen vierailijaan. Nämä pojat jakoivat elämäänsä minulle tehtäväorientoituneesti vain sen ajan kun haastattelin heitä. Pohdin, onko saman sukupuolen kesken helpompaa löytää yhteinen kieli ja keskinäinen luottamus. Myös kodeissa vallitsevat erilaiset keskustelukulttuurit vaikuttavat lasten tapaan ilmaista itseään. Kaikki lapset eivät ole tottuneet puhumaan aikuiselle itsestään omaaloitteisesti tai edes kysyttäessäkään. Vuorovaikutustaidot eivät siis olleet suoraan verrannollisia lasten ikään, vaan suuri merkitys oli lasten saamilla kokemuksilla ja persoonallisuudella. Haastatelluista yksi lapsi silmin nähden jännitti haastattelutilannetta ja toiseen lapseen en saanut luotua tuotteliasta keskusteluyhteyttä. Muiden haastattelujen voidaan sanoa sujuneen kuitenkin normaalisti.

Haastatteluun tutkimusmetodinä liittyy myös luotettavuuskysymyksiä. Haastatteluaineisto on kontekstisidonnainen ja seurausta kahden ihmisen yhteistoiminnasta (Hirsjärvi & Hurme 2000: 186, 189). Thomas (2001) huomauttaa, että lapset saattavat haastateltaessa tarjota suotuisia vastauksia tai ovat haluttomia vastaamaan avoimesti, koska eivät ole sukupolviasemansa vuoksi tottuneet tasavertaiseen keskusteluun aikuisen kanssa. (Thomas 2001: 106.) Huomasin kouluikäisten lasten olevan mielipiteistään kuitenkin yllättävän varmoja. Saatoin esittää lapsille jonkin väittämän ja kysyä heiltä, olivatko he kokeneet asian samalla tavoin. Rohkeasti lapset ilmaisivat myös omat poikkeavat ajatuksensa ja kokemuksensa.

Lasten haastattelemisen vaikutti sitä haasteellisemmalla, mitä nuoremmasta lapsesta oli kyse. Nuorimpien haastateltavien oli vaikeampaa muistaa tapahtumia, joista oli kulunut

jo jonkin verran aikaa. He myös kokivat vaativammaksi asioiden vertailun, koska he eivät mahdollisesti olleet pohtineet asioita ilmiötasolla. Nuoremmille lapsille muutto oli ollut ikään kuin itsestäänselvyys, jolloin he eivät olleet muuttoja erityisemmin pohtineet, elleivät he kokeneet sitä erityisen hankalana. Lähes kaikki lapset pystyivät keskittymään hyvin koko haastattelun ajan. Muutamat lapsista piirsivät tehdessämme haastattelua. Tarjosin tätä mahdollisuutta, jotta se rauhoittaisi haastateltavia ja auttaisi heitä keskittymään. Yksi lapsista uppoutui piirtämiseensä niin koko olemuksellaan, että pyysin häntä haastattelun puolivälissä laittamaan piirustuksensa hetkeksi syrjään, mikä helpotti haastattelun tekoa hieman.

Lasten haastatteluihin sisältyi myös lasten spontaanisti kertomia tarinoita ja kuvauksia leikeistä tai muista kokemuksista, jotka eivät varsinaisesti liittyneet haastattelun teemaan. Näin tärkeänä kuunnella myös näitä lapsille itselleen tärkeitä asioita. Mielestäni tämä oli edes jossain määrin kohtuullinen vastapalvelus sille, että lapset antoivat minulle luvan haastatella itseään. Näin sen luottamuksen osoituksena, jos lapsi halusi jakaa jonkin hänelle tärkeän asian lähes tuntemattoman tutkijan kanssa. Mielestäni myös poikkeamisen salliminen tutkijan ennalta määräämistä teemoista tukee haastattelutilanteen vastavuoroisuutta ja haastateltavan toimijuutta.

Saatu haastatteluaineisto litteroitiin ääninauhalta tekstiksi. Litteroin haastattelut mahdollisimman sanatarkasti. Jätin pois ainoastaan omat mahdolliset hymähdykseni, jotka olivat päällekkäisiä haastateltavan puheenvuoron kanssa. Myös ne haastattelun kohdat, joissa lapsi kertoo haastattelun teemaan liittymättömästä asiasta yksityiskohtaisemmin, olen jättänyt kirjaamatta merkitsemällä keskustelun aiheen sulkuihin. Haastatteluista on kirjattu ylös pelkästään sanallinen kommunikaatio. Haastatteluaineisto oli tekstiksi litteroituna pituudeltaan 73 sivua.

Tutkimusraporttia varten olen antanut lapsille peitenimet sekä lasten itsensä että heidän perheidensä anonymiteetin turvaamiseksi. Olen myös muuttanut joitakin lasten puheissa esiintyviä tunnistettavuuteen liittyviä tekijöitä, jotta anonymiteetti säilyisi. Nämä muutokset ovat kuitenkin pieniä, eivätkä ole muuttaneet asiasisältöä. Lasten puheissa esiintyvät paikat ja ihmisten nimet on korvattu hakasulkeissa [] olevilla

yleisnimillä tai nimet on muutettu. Tavallisissa sulkeissa () on omia tarkennuksiani tekstin ymmärrettävyyden lisäämiseksi.

6.6 Aineiston analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein induktiivista, aineistolähtöistä analyysiä, jolloin tutkijan pyrkimyksenä on paljastaa aineistosta odottamattomia seikkoja. Induktiivisen analyysin edellytyksenä on aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. (Hirsjärvi ym. 2003: 155.) Aineistolähtöinen analyysitapa sopi tähän tutkimukseen, koska tutkimuksen taustalla ei ollut valmista teoriaa tai aikaisempaa tutkimusta lasten maallemuutosta. Aineistolähtöisen analyysin avulla myös lasten kokemukset ja heidän tapansa jäsentää ilmiötä pääsivät paremmin esille. Tutustuin tutkimusaineistooni lukemalla sen ensin riittävän monta kertaa huolellisesti läpi. Samalla saatoin tehdä sivujen reunoihin joitakin alustavia huomioita haastattelujen sisällöstä. Tämän jälkeen työstin aineistoa teemoittelemalla sen kahdella eri tavalla, jotta saisin siitä mahdollisimman monipuolisen kuvan.

Usein teemahaastatteluaineiston teemat tarjoavat mielekkään tavan jäsentää aineistoa. Teemahaastattelurungon teemakokonaisuudet ohjasivat tämän tutkimuksen kohdalla ensimmäisen teemoittelun suorittamista. Jaoin aineiston neljään suurempaan teemaan: *muutto, lasten arki maalla, kaupunki elinympäristönä ja maaseutu elinympäristönä*. Nämä suuremmat teemakokonaisuudet jaoin alateemoihin, joita koskevat tekstikohdat etsin aineistosta. Ensimmäisessä vaiheessa liitin kaikkien lasten kyseisiä teemoja koskevat lainaukset peräkkäin kunkin alateeman alle.

Teemoittelin haastatteluaineiston vielä toiseen kertaan koetellakseni ensimmäisen teemoitteluni kattavuutta. Toisen vaiheen teemoittelun otsikoiksi valitsin *elinolosuhteiden muutokset, muuton ja muutoksen kokeminen, sosiaaliset verkostot, koulu ja vapaa-aika sekä erilaiset elinympäristöt*. Tämä jaotus oli induktiivisempi lähestymistapa aineistoon ja pyrin ottamaan siinä huomioon niitä teemoja ja näkökulmia, mistä käsin lapset olivat jäsentäneet maalle muuttoaan ja nykyistä arkeaan.

Esimerkiksi sosiaaliset verkostot olivat hyvin merkittävässä osassa määrällisesti ja laadullisesti aineistossani, joten päätin tarkastella niitä yhtenä aineiston tärkeänä osana. Tässä vaiheessa tiivistin haastattelun teemaa koskevan sisällön omin sanoin analyysitaulukkoon, johon olin luonut jokaiselle alateemalle lapsikohtaisen solun.

Analyysin tehtävänä on tiivistää, järjestää ja jäsentää aineistoa, jotta sen informaatioarvo kasvaisi (Eskola 2001: 146). Luin muodostamiani teemataulukoita läpi ja alleviivasin kiinnostavat ja merkittävilta vaikuttavat kohdat, joista kirjoitin ylös alustavia tulkintojani. Joissakin kohdin laskin lasten puheissa esiintyneitä asioita ja olen nostanut haastatteluaineistosta teemoja tarkasteltavaksi sen perusteella, että useat lapsista puhuivat samasta asiasta. Määrä ei ole kuitenkaan ollut ainut kriteeri analyysissä, sillä olen tarkastellut myös sellaisia asioita, jotka nousivat vain yhden tai muutaman lapsen puheessa heille merkityksellisiksi asioiksi. Edellisten aineiston analyysitapojen lisäksi olen käyttänyt analyysissä myös tyypittelyä ja tiivistettyjä kertomuksia, joiden avulla yksilöt ja heidän kokemuksensa pääsivät paremmin esiin. Lähestyin teemoja toisinaan haastattelemieni lasten kautta ja välillä päinvastoin teemälähtöisesti riippuen siitä, kumpi tapa mielestäni havainnollisti paremmin lasten kokemuksia.

6.7 Lasten taustakuvaukset

Vanhempien täyttämien kyselylomakkeiden ja lasten haastatteluissa antamien tietojen perusteella olen koonnut lapsista perhekohtaiset kuvaukset heidän maallemuuttonsa taustoista ja nykytilanteesta. Lasten vanhemmat ovat kaikki tyytyväisiä muuttopäätökseen. Kaikki perheet Inkan perhettä lukuun ottamatta ovat ajatelleet jäädä pysyvästi asumaan maalle.

Eveliina (7v) ja Emma (8v)

Eveliina ja Emma ovat muuttaneet maalle vuosi ja kaksi kuukautta sitten kaupungista. Heidän perheeseensä kuuluu isä ja äiti sekä kaksi koiraa. Perhe asui kaupungissa omakotitalossa ja nyt he ovat rakentamassa uutta omakotitaloa, johon he ovat jo

siirtyneet asumaan. Perheen vanhemmat mainitsevat muuton motiiviksi asumisen väljyyden, oman rauhan sekä haaveen hankkia tulevaisuudessa lisää eläimiä. Tytöt kulkevat kyläkouluun taksilla. Vanhemmat käyvät töissä vanhassa kotikaupungissa. Kysyessäni vanhemmilta kokevatko he itsensä maallemuuttajiksi, he vastaavat: ”*Emme koe, vaikea käsite. Löydettiin vaan pitkän etsinnän tuloksena ihana maapaikka. Haettiin kyllä tietyltä alueelta ihanien maisemien vuoksi sekä puhdas vesistö oli tärkeä.*”

Juuso (7v)

Juuso on asunut vanhempiensa ja pikkusiskonsa kanssa maalla kolme kuukautta. Ensimmäinen talvi maaseudulla on perheellä vasta edessä. Perhe jakaa tilapäisesti vanhan omakotitalon asuintilat toisen perheen kanssa, sillä oman talon rakentaminen on vasta aloitettu. Muuton syynä oli se, että vanhemmat halusivat lapsensa pieneen kyläkouluun. Heidän mielestään maaseutu on lapsille turvallisempi kasvuympäristö. Myös maaseudun rauha ja runsas tila ovat vaikuttaneet muuttopäätökseen. Juuso kulkee läheiseen kyläkouluun kävellen. Vanhemmat käyvät samoissa töissä vanhassa kotikaupungissa. Perheen vanhemmat kuvaavat sopeutumistaan maalle seuraavasti: ”*Asuimme aiemmin kaupungissa, jossa oppi kaupunkilaisten tavoille. Maalla on omat tapansa, joihin pitää opetella.*”

Henna (9v)

Hennan perhe asui aikaisemmin kaupungissa kerrostalossa, nyt perhe on asunut maalla vuoden. Henna asuu äitinsä, pikkusiskonsa ja isäpuolensa kanssa omakotitalossa järven rannalla. He ovat vähän aikaa sitten hankkineet koiran. Hennan perhe muutti maalle luonnon, runsaan tilan sekä oman tontin ja talon vuoksi. Henna kulkee kouluun bussilla. Vanhemmat käyvät töissä lähikaupungissa. ”*Koetteko itsenne maallemuuttajiksi?*” ”*Ei koeta, olemme etuoikeutettuja!*”

Lauri (8v) ja Lotta (9v)

Laurin ja Lotan perheen maallemuutosta on kulunut aikaa reilut kaksi vuotta. Heidän perheeseensä kuuluu vanhempien lisäksi kaksi nuorempaa siskoa ja koira. Perhe muutti tiheään rakennetusta kuntakeskuksesta maaseudulle, jotta lapset pääsisivät pieneen kyläkouluun. Perhe halusi myös tilavan tontin ja luontoa ympärilleen. Lauri ja Lotta kävelevät kouluun, sillä sinne on matkaa vain kivenheiton verran. Perheen äiti on nyt

kotona äitiysloman takia, isä käy töissä samassa työpaikassa kuin ennenkin. Perheen vanhemmat kokevat itsensä maallemuuttajiksi, koska asuinolosuhteet ovat muuton myötä vaihtuneet huomattavasti.

Inka (11v)

Inka muutti vanhempiensa ja pikkuveljensä kanssa kaupungin kerrostalosta maalle jo reilut viisi vuotta sitten, kun perhe löysi sieltä sopivan talon. Perheeseen kuuluu myös koira. Inka kulkee kouluun bussilla ja vanhemmat käyvät töissä lähikaupungeissa. Vanhemmat eivät koe olevansa maallemuuttajia, koska ennen asuttiin maalaiskaupungissa, eivätkä he koe muutoksen olleen siten niin suuren. Inkan perhe asuu maalla nykyisten suunnitelmien mukaan vain väliaikaisesti toisin kuin muut tutkimukseen osallistuneet perheet.

Miika (10v) ja Maisa (12v)

Miikan ja Maisan perhe muutti puoli vuotta sitten maalle läheisestä pikkukaupungista sopivan talon ja pihapiirin löydyttyä. Miikalla ja Maisalla on useita nuorempia sisarusia. Kaupungissa asuttiin omakotitalossa, nyt asuttavana on vanha omakotitalo, jota vielä remontoidaan. Lapset kulkevat kouluun bussilla. Perheen äiti on kotiäitinä, isä käy töissä vanhassa työpaikassaan. Miikan ja Maisan perhe on paluumuuttajia. He ovat asuneet ennenkin maalla silloin, kun Miika ja Maisa olivat pieniä. Perhe ei koe itseään varsinaisesti maallemuuttajiksi, sillä heidän mielestään elämänmuutos ei ole ollut suuri.

Ville (11v)

Ville muutti muualta Suomesta keskisuomalaiselle maaseudulle vuosi sitten. Perheen muuton syynä oli ero, jonka seurauksena äiti muutti Keski-Suomeen. Ville asuu nyt äitinsä ja siskonsa kanssa äidin uuden miehen luona. Villen perhe asui kaupungissa kerrostalossa, nyt uusperhe asuu omakotitalossa ja heillä on useita lemmikkejä. Ville menee kouluun bussilla. Äidin työpaikka on muuton myötä vaihtunut ja hän käy töissä reilun 30 kilometrin päässä nykyisestä asuinpaikasta. Perheen äiti kertoo olevansa erittäin tyytyväinen muuttopäätökseen. Perhe kokee itsensä maallemuuttajiksi, koska edelliset 12 vuotta asuttiin kaupungissa.

Alexi (12v)

Aleksin muutosta on kulunut aikaa kaksi vuotta ja neljä kuukautta. Aleksin perheeseen kuuluvat vanhemmat ja kaksi isosiskoa. Perheessä on kolme koiraa. Aikaisemmin perhe asui pikkukaupungissa omakotitalossa, nyt asuttavana on vanha maalaistalo. Muuton syitä olivat muun muassa luonto ja rauha sekä oma ranta. Aleksin kulkee kouluun naapurin kyydissä, joskus myös taksilla. Isä kulkee töissä 75 kilometrin päässä, äiti on tällä hetkellä kotiäitinä. Perhe ei juuri koe itseään maallemuuttajiksi.

7 MUUTTO JA ARJEN MUOTOUTUMINEN MAASEUDULLA

7.1 Muutto ja muuttohalukkuus

Muutosta oli lasten muistaman mukaan puhuttu melkein joka perheessä. Suurin osa muuttoon liittyvästä keskustelusta käydään yleensä vanhempien kesken, ja vanhemmat myös tekevät muuttopäätöksen. Vaikka useimmilla lapsilla oli käsitys siitä, miksi vanhemmat halusivat muuttaa pois kaupungista maalle, on joukossa niitäkin, jotka eivät ainakaan jälkeinpäin muista muuton syytä.

”No oliko se sen takii, ku tääl on rauhallisempaa ja sit saa eläimet, koirat ja semmoset, olla vapaana ulkona. Tääl ois paljo kivempi asua.” (Aleksi)

”Täällä on se koulu niin lähellä.” (Lotta)

”Kun mä en oikein tiedä, mitä iskä ja äiti puhu siitä. Kun mä en ollut silloin paikalla. Tai ehkä äiti puhu siitä vähän minun ja Eveliinan tietämäks.” (Emma)

Kuitenkin haastatelluista Henna ja Ville kertovat, että heidän halukkuuttaan muuttoon kysyttiin erikseen. Juuso sanoo muistavansa, ettei muutosta juuri puhuttu, mutta hän tiesi siitä, koska perhe kävi maalla katsomassa uutta asuinseutua. Lotalle oli kerrottu tarkemmin muuttojärjestelyistä ja hän iloitsi etukäteen omasta huoneestaan uudessa kodissa.

”-- äiti sano ainakin, että me tota niin asutaan vähän aikaa mummin luona.. -- äiti puhu myös että mä saan oman huoneen sitten, kun me muutetaan. Se oli ihan kivaa..” (Lotta)

Osa lapsista muisti hyvinkin tarkasti niitä ajatuksia ja tunteita, joita ajatus muutosta herätti. Olen jakanut lapset muuttohalukkuuden mukaan kolmeen ryhmään: innokkaat muuttajat, epäröivät muuttajat ja muuttoon kielteisesti suhtautuvat. Luokittelun olen tehnyt sen perusteella, miten lapset haastattelussa kuvasivat ensireaktioitaan ja suhtautumistaan edessä olevaan muuttoon.

Näistä ryhmistä *innokkasiin muuttajiin* lukeutui kuusi lasta: Juuso, Henna, Inka, Miika, Lauri ja Ville. He kertoivat olleensa halukkaita muuttoon ja suhtautuivat asuinpaikan vaihdokseen myönteisesti löytäen siitä hyviä puolia. Kysymykseen ”*Mitä ajattelit siitä, että te olitte muuttamassa?*” nämä lapset vastasivat muun muassa seuraavilla tavoilla:

”No.. no.. (olin) ilonen. Kun tääl oli niin pieni koulu ja luonto on lähellä.” (Henna)

”Olihan se kauheen jännittävää, mut me oltiin muutettu ennen sitä noin kolme kertaa tai kaks kertaa. -- Ei mä ja [pikkuveli] silloin vielä tajuttu, että... Ei me osattu silloin vielä puhua siitä, niin.. Sitte me vaan oltiin ilosia kun me meinattiin muuttaa.” (Inka)

”No mä ajattelin, että oli se ihan mukavaa, kun mä tunsin täältä joitakin, mun kavereita asu täällä. Oli se ihan mukavaa.. Ja sit mä tiesin, että täällä on jääkiekkokaukalo vieressä niin..” (Miika)

Muuttoon epäröivästi suhtautuvilla lapsilla oli ristiriitaisia ajatuksia muuttoon liittyen. Tavallisesti nämä ristiriidat liittyivät vanhoihin kavereihin kaupungissa. Epäröiviä lapsia haastateltujen joukossa oli kolme: Eveliina, Lotta ja Alekski.

”Paitsi mun tuli ikäviä... ikävä kavereita.”(Eveliina)

”No.. ensin se tuntu.. Mä en tykänny siitä, kun siellä [edellisessä asuinpaikassa] oli, kun me asuttiin omakotitalossa, niin oli semmonen yks mun hyvä kaveri, jonka kaa me aina leikittiin. -- Tai mä en halunnu eka lähteä sieltä.” (Lotta)

”Mää ajattelin sillai, että me muutetaan jonneki ja kaikki kaverit jää tänne [kaupunkiin] ja sit kuitenkin vähän niinku pelotti täällä koulu, et apua, et onks täällä yhtään kaveria, et saako...” (Aleksi)

Epäröivät ovat kuitenkin periaatteessa suhtautuneet muuttoon myönteisesti ja halu muuttaa on voittanut lopulta epävarmuuden. Sen sijaan *muuttoon* alun perin *kielteisesti suhtautuneilla* Emmalla ja Maisalla on ollut muuttoa kohtaan voimakasta vastarintaa:

”-- kun mä en tiennyt miltä täällä tuntuu, niin mä en olis halunnu (muuttaa). Mä jankutin aina, kun me mentiin tänne. Mut sitte kun meille tuli lopullinen muutto, silloin mä vasta jankutinkin.” (Emma)

”-- Mutta sitte ne (vanhemmat) sano, että me ehkä muutetaan sinne. Sit mä itkin aika paljon ja sitten koulussakin mä kerroin siitä ennen kuin se oli edes varma. Kun mä olin ihan varma, että me muutetaan tänne, vaikka se ei ollut yhtään niinku varma asia. -- Oli se tietenkin vähän ikävää, kun kaikki vanhat kaverit jäi sinne ja. Mä oon aina semmonen, etten mä pysty luopumaan melkein mistään. Jos mulla on joku vanha lelu, jolla mä en ees leiki, niin siltikään mä en pysty luopumaan ikinä. Niistä talosta ja kavereista se oli vielä hankalempaa.” (Maisa)

Kielteisesti muuttoon suhtautuneita Emmaa ja Maisaa yhdistää se, että he molemmat ovat tyttöjä ja molemmilla vaikutti myös olleen huomattavan laaja ystäväpiiri vanhassa asuinpaikassa.

Lapsen ikä ja muutosta kulunut aika vaikuttivat siihen, kuinka helppoa lapsen oli muistaa muuttoon liittyviä ajatuksia ja tapahtumia. Muuttopäivästä lapset puhuivat melko vähän. Ymmärsin muuton olevan henkisenä prosessina fyysistä tapahtumaa merkittävämpi. Muuttoauto ja muuttoon liittyvä epäjärjestys olivat jääneet parhaiten lasten mieleen. Kaikki lapset eivät olleet itse päässeet mukaan muuttamaan. Esimerkiksi Maisa ja Miika kertoivat, että he olivat muuttopäivänä hoidossa. Silti hekään eivät jääneet täysin paitsi muuttotapahtumasta: lapset olivat mukana tavaroiden purkamisessa heti muuton jälkeen, kun isovanhemmat toivat heidät uuteen kotiin.

”Ku me pantiin sitä siihen asuntovaunuun.. tai mikä se nyt oli.. siihen muuttoautoon. Mä muistan, kun mä olin siinä kyydissä. -- Ei mikään pieni pakettiauto, vaan semmoinen oikeen iso. Niin ja mä muistan kun me... Mitä se nyt olikaan. Kun äiti oli pannu keksiä ja limsaa tai mehua pöyälle, kun me aina pakattiin niitä. -- Niin, ettei tule nälkä.” (Juuso)

”No oli siinä ku me muutettiin, niin sitte ei ollu mitään.. Me ei nukuttu ylä.. iskä, äiti ja minä nukuttiin lattialla patjoilla tuolla huoneessa ja kaikki oli ihan sotkusta, ei ollu vielä mitään laitettu niin. Ja sitte ku lähettiin, niin aamulla piti herätä aikaisin ja ruveta pakkaamaan tavaroita. Kiire päivä oli.” (Aleksi)

”Noo.. mää olin silloin mummolassa. Me oltiin kaks päivää mummolassa ja isi sillä aikaa kaikkien mejän tuttujen kanssa muutti ne tavarat. Ja sitten me tultiin mummun ja papan kyydissä tänne. Niin me vähä heti ekaks ruvettiin vaan auttamaan purkamisessa tavaroita ja kaikkee semmosta.” (Maisa)

Lähes kaikkien lasten uudet kodit olivat entiseen verrattuina tilavia, pihat suuria ja ympäristö luonnonmukainen eli muuton myötä elinolosuhteet olivat muuttuneet paremmiksi. Osa haastatelluista lapsista eli kuitenkin remontin tai rakentamisen keskellä, ja he odottivat hieman kärsimättöminä, että oma koti pian valmistuisi. Pihan kunnostaminen oli myös muutamilla perheillä vielä kesken. Kuitenkin nekin lapset, jotka joutuivat vielä odottamaan kodin valmistumista, uskoivat, että uudesta kodista tulee lopulta paras koti tähän mennessä.

Muuton jälkeen alkaa tutustuminen uuteen elinympäristöön. Usein lapset löytävät naapurustosta ensimmäiset kaverinsa, mikäli muita lapsia asuu lähistöllä.

”Heti ku me tuotiin tänne tavaroita, niin mää sain (kavereita) tosta keltasesta talosta.. Se on iso tyttö, jonka nimi on Viivi. Nii se on mun tästä läheltä, ihan tästä meidän läheltä. -- Niin se on mun ainut lähikaveri.” (Eveliina)

”No ihan ekana mä tutustuin noihin Virtasiin (naapurit).” (Emma)

”Sain (nopeasti kavereita)..-- (*Kehen tutustuit ensimmäisenä?*) Ehkä tohon mejän naapuriin, tohon mikä on tossa, yhteen Iidaan.” (Lotta)

Muuttoon liittyy kouluikäisillä lapsilla tavallisesti myös uuden koulun aloittaminen. Useat haastatelluista lapsista muistivat vielä sen, millaista oli mennä ensimmäisenä päivänä kouluun uudessa asuinpaikassa. Melkein kaikkia uuteen kouluun meno jännitti, mutta uusien ystävien saaminen koulusta on ollut helppoa:

”Ekaks mä tutustuin niinku ylempiin luokkalaisiin... Ja siihen kolmos-nelosiin, kun mä olin vielä kakkosella.. Ja yhteen kakkoseen. -- No ne tuli siihen niinku heti ensimmäiseks.. -- Sano oman nimensä.” (Henna)

”No, kyllä se (kouluun meno) vähän jännitti, mutta ei se silleen hirveesti.. Kyllä sinne ihan mielellään meni.” (Miika)

”Kyl mää ekana päivänä heti tutustuin kaikkiin tyttöihin. Ja toisena päivänä mää tiesin jo poikien nimet ja.. Nyt mää niinku oon ihan tuttu kaikkien kanssa. -- Kaikki.. ku mä oon uus, enkä mää oo ikinä ollu kellään, kenenkään luona, niin kaikki haluais, että mää tulisin niille että ne vois näyttää, minkälaista niillä on.” (Maisa)

”Noo.. muistan mää, mää olin vaan siinä, niin se Jaakko (naapurin poika), kun se tuli tänne tutustumaan, niin se sano vaan (koulussa) kaikille, se vei mut sen kavereitten luokse ja sano, et tää on Aleks ja mä oon silleen, et moikka.” (Aleksi)

7.2 Lasten arki maalla

Lasten elämä on monin tavoin samanlaista asuinympäristöstä riippumatta. Niin maalla kuin kaupungissakin lasten arkea jäsentävät tietyt rutiinit. Lasten elämä maaseudulla poikkeaa kuitenkin kaupunkiarjesta siinä, että erilaisia palveluja ja valmiita virikkeitä on tarjolla vähemmän, välimatkat ovat maaseudulla pidemmät ja leikkikavereita on kaupunkiympäristöön nähden usein vähemmän.

Tarkastelen lasten arkea heidän sosiaalisten suhteidensa ja erilaisten toimintaympäristöjen kautta. Olen jakanut lasten arjen koulunkäynnin ja vapaa-ajan

kesken. Jotkut lapsista käyvät maaseudulla pieniä kyläkouluja, kun taas toiset ovat suuremmissa kirkonkylän kouluissa. Koulun koosta riippumatta koulu on lapsille jokseenkin samanlainen toimintaympäristö, sillä se on säännöllinen osa lasten arkea. Tarkastelen koulua sen vuoksi teemälähtöisesti. Sen sijaan lasten vapaa-aika on hyvin yksilöllistä riippuen muun muassa heidän kotiensa sijainnista ja lasten mahdollisuuksista kulkea kodin ulkopuolella. Yksilöllisyyden havainnollistamiseksi lähestyn lasten vapaa-aikaa muutamien henkilökohtaisten kuvausten avulla.

7.2.1 Kyläkoulussa tunnetaan kaikki

Koulu on maaseudun lapsille merkittävä sosiaalinen kohtaamis- ja tapahtumapaikka. Pitkienkin matkojen päässä asuvat lapset pääsevät koulussa tapaamaan omia kavereitaan ja ikätovereitaan. Koulun kulkeminen ei ole riippuvainen vanhempien kyyditsemisaktiivisuudesta, kuten useimmat muut lasten toimintamahdollisuudet ja ystävyysuhteet, sillä kunnan järjestämä koulukyyti huolehtii kuljetuksista. Kaikki haastatellut lapset pitävät uusista kouluistaan maaseudulla. Vanhemmille suunnatussa kyselyssä tuli esille heidän arvostuksensa maalaiskouluja kohtaan ja tämä on saattanut vaikuttaa osittain myös lasten asenteisiin. Esimerkiksi Lotta tietää, että koulu on äidinkin mielestä hyvä, koska se on niin pieni. Henna kertoo, ettei kaupungissa pitänyt siitä, kun koulu oli niin suuri, eikä siellä tuntenut kaikkia oppilaita. Pienessä koulussa lapset tuntevat toisensa. Maisa ja Miika kertovat ystävyysuhteistaan koulussa seuraavasti:

”Vanha koulu oli niinku paljo isompi, uudessa koulussa on pienempi niin, uudessa koulussa niin mä tavallaan tunnen kaikki tai niinku tiän nimet ja oon mä varmaan niille jo sanonu joilleki jotain vähäsen, niinku kaikille jotain ihan pikkusen ainaki ja vanhassa koulussa mä en niinku tuntenu läheskään kaikkia.” (Maisa)

”Melkein kaikki kolmasluokkalaiset pojat (on mun kavereita) ja mun luokkalaiset pojat. On jotkut kakkoset ja ykköset ja sit on viitoselta muutama ja kuutoselta. On siinä aika paljon. Yli 50 kaveria.” (Miika)

Kaupunkikouluille tyypillinen ikäsidonaisuus ei ole maalaiskouluissa niin voimakasta, vaan lapset ovat keskenään tekemisissä yli ikä- ja luokkarajojen. Emma korostaa koulun yhteisöllisyyden lisäksi koulun pihan luonnonläheisyyttä. Uudessa koulussa on helpompi keksiä leikkejä, kun pihassa kasvaa puita.

”On se (mukava koulu), koska siellä on metikköä. Ja viimeks, siellä viime koulussa ku mä olin, niin siellä ei ollut metikköä. Niin ni siellä ei ollut hirveesti tekemistä. [Uusi] koulu on pienempi ku se [edellinen] koulu.” (Emma)

Emma selostaakin laveasti leikkejään koulun pihalla. Myös Lauri kertoo siitä, miten mukavaa on mennä koulun vieressä olevaan metsikköön, jossa voi myös laskea talvella mäkeä. Kaikilla lapsilla ei ole vertailukohtaa vanhaan kouluun, sillä muutamat ovat aloittaneet koulunkäynnin vasta uudessa asuinpaikassaan. Yleisesti ottaen lapset vaikuttavat hyvin tyytyväisiltä maalaiskouluihinsa.

Haastattelemistani lapsista Lauri, Lotta ja Juuso asuvat lähellä kouluaan. He pääsevät kulkemaan kouluun itse ja ovat tyytyväisiä lyhyeen koulumatkaansa. Koulukyydit ovat kuitenkin osa muiden lasten arkea. Koulukyydeistä keskustelimme erityisesti Emman ja Maisan kanssa. Maisalle koulukyyti on arkipäivän ylellisyyttä ja hän on iloinen siitä, ettei kouluun tarvitse kävellä. Emmalle koulukyyti on tärkeä erityisesti kaverisuhteiden kannalta: samalla kyydillä kulkee muitakin lapsia ja heidän kanssaan voi jutella matkalla kaikenlaista.

”Sinne (kouluun) mennään taksilla. Taksissa on kivaa, koska me puhellaan siellä aina hirveesti. Mutta joutuu seison, kaikki joutuu seison tienhaarassa.” (Emma)

Koulutaksin odottaminen ei ole Emmasta mukavaa. Koskaan ei voi täsmälleen tietää, milloin taksi tulee. Emma kertoo joskus myöhästyneensä taksista ja toisinaan taas kyytiä joutuu odottamaan. Koulutaksin saapumisaika on riippuvainen ajokeleistä. Pimeinä talviaamuina koulukyytiä vastaan käveleminen ei myöskään innosta lapsia. Joitakin se jopa pelottaa.

”No toi yön pimeys joskus pelottaa, kun joskus saattaa olla aamulla.. -- Niin meillä on joskus taskulamput ihan pimeellä. Niin me joudutaan lähdetään tonne (koulutaksia vastaan)..” (Emma)

”Aina aamulla on niin pimeetä, kun pitää mennä sinne kävellen tonne postilaatikolle, kun toi mun naapurini kuljettaa sit aina kouluun.” (Aleksi)

Emma ja Maisa valottavat myös itse kuljettujen koulumatkojen mukavuutta kertoessaan koulumatkoistaan kaupungissa. Kävellen kuljettuihin matkoihin liittyy vahvasti lasten omat seikkailut ja itsemääräämisoikeus. Kun ei ole riippuvainen kyydeistä, voi itse valita reittinsä:

”Ja sitte siellä (kaupungissa) oli niinku lyhyt koulumatka, että sinne pääsi kävellen. Paitsi ei se sinänsä oo hyvä asia, kun ei aina ois jaksanu kävellä, mutta joskus tekee kumminki mieli vähän kävellä -- Mutta must tuntuu et sillon mää olin kumminki kavereitten kanssa vähä enemmän. Tai ainaki koulumatkoissa meillä meni het tunti, kun me aina riehuttiin vaan koulumatkoilla ja kierrettiin vaikka mitä kautta. -- Vaikka siin ois ehkä oikeesti, mää oisin voinu päästä sen vaikka 15 minuutissa. Joskus siinä kestiki tunti ja äiti saatto olla joskus vähä hädissään, et mitä mulle on käyny.” (Maisa)

”No aamulla, kun me mentiin kouluun Eeron kaa eri tai samaa matkaa. Niin aina kun me mentiin samaa matkaa, niin Eero tuli hakeen mut kouluun. Niin kun mä menin sinne, niin me leikittiin siinä matkalla aina. Nii sitten mä menin aina salareittiä, vaikka äiti ei antanut. Eeron kanssa me mentiin..” (Emma)

Maisa onkin jäänyt kaipaamaan mahdollisuutta kulkea kouluun joskus kävellen. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista pitkän matkan takia.

”Täällä pääsee linkillä sillon ku ei haluais kävellä, mutta jos haluais niin sitten se on vähä tyhmää, kun ei kumminkaan jaksais kävellä niin pitkää matkaa.-- Et jos joskus haluais kävellä, jos on tosi hyvä ilma vaikka.. tai on just satanu lunta, sillon mä olisin ehkä halunnu kävellä. Sitte se on vähä huono, ku ei voi oikein kävellä. Jos ois lyhyempi matka, niin sitte vois.” (Maisa)

7.2.2 Lasten vapaa-ajan yksilöllisyys

Lasten arjen yksilöllisyys tulee esille tarkasteltaessa heidän viettämänsä vapaa-aikaa. Sen muotoutumiseen vaikuttavat erityisesti lapsen kodin sijainti sekä vanhempien mahdollistamat kyydit kavereille, harrastuksiin ja kaupunkiin. Maaseudulla lapset ovat liikkumisensa suhteen pitkälti riippuvaisia aikuisten järjestämistä kyydeistä.

Lasten vapaa-aika jakautuu lähiympäristössä ja etäympäristöissä vietetyn ajan kesken. Lapsen *lähiympäristöön* kuuluvat lähinnä koti ja naapurusto eli ne paikat, jotka sijaitsevat lapsen välittömässä läheisyydessä ja joihin hän pääsee kulkemaan itse pyörällä tai kävellen. Suurin osa tutkimukseen osallistuneiden lasten arjesta kuluu lähiympäristössä. *Etäympäristöjä* taas ovat sellaiset paikat, jotka sijaitsevat kauempana ja joihin lapset tarvitsevat kuljettamista. Maalla asuvien lasten etäympäristöjä ovat yleensä esimerkiksi harrastuspaikat, uusien ja vanhojen kavereiden kodit sekä kaupunki, jossa käydään ostoksilla ja viettämässä vapaa-aikaa.

Seuraavassa tarkastelen viiden lapsen vapaa-aikaa sosiaalisten suhteiden ja eri ympäristöissä vietetyn ajan kannalta. Esimerkkitapauksina ovat Miika, Inka, Emma, Henna ja Aleksis.

Miika

Miikan perhe asuu haja-asutusalueen kylässä. Hän kertoo, että maalla kaverit asuvat lähempänä kuin aikaisemmin kaupungissa. Lähimmille kavereille on Miikan arvion mukaan noin kilometrin matka. Miikalla on useita sisarusia ja paljon kavereita sekä naapurustossa että koulussa: ”-- Yli 50 kaveria.-- No on se sillein (sopiva määrä), kun ei kaikki oo kuitenkaan silleen niin hyviä kavereita, että tulee aina.. Että saa kyllä olla rauhassakin, jos haluaa, mutta sitte, jos haluaa olla kavereitten kanssa, niin sitte niitä kavereita on.” Lapset viettävät yhdessä aikaa enimmäkseen ulkona. Miika ja naapuruston pojat kokoontuvat iltaisin läheiselle kaukalolle pelaamaan jääkiekkoa. Yhdessä kavereiden ja sisarusten kanssa pelataan myös perinteisiä pihaleikkejä ja ulkopelejä: ”Kun ei ollu vielä lumet, niin me oltiin hernepyssysotaa tuolla kaukalolla kavereitten kanssa. Ja tuikkusta ollaan oltu. -- Ollaan me joskus kaikkia muitakin.. Jalista pelataan ja ollaan jotain rönttöä ja kirkkistä ja.. Mitä millonki.”

Miika harrastaa jääkiekon lisäksi sählyä, kuoroa ja rumpujen soittoa. Rumpuja hän soitti jo silloin, kun asuttiin kaupungissa. Miikan harrastukset vaativat vanhempien kuljettamista. Musiikkiharrastuksen vuoksi ajetaan muutaman kerran viikossa kaupunkiin asti. Muuta asiaa Miikalla ei kaupunkiin juuri olekaan, paitsi satunnaisesti, kun perhe käy vaikkapa vaateostoksilla. Miika haluaisi pitää enemmän yhteyttä kaupungissa asuviin kavereihinsa, mutta yhteydenpito on ollut vähäistä. Hän on nähnyt vanhoja kavereitaan muuton jälkeen vain kerran. Vaikka Miikalla on paljon kavereita ja harrastuksia, ei hän kuitenkaan kaipaa aina vapaa-aikaansa ohjelmaa. Välillä hän viihtyy myös itseksensä kotona ja lukee silloin mielellään kirjoja. Miikan mielestä maalla on enemmän tekemistä kuin kaupungissa.

Miikan arkeen liittyy paljon kavereita ja harrastuksia ja hän on monessa mukana. Tähän tutkimukseen haastatelluista lapsista ainoastaan Miika ja hänen siskonsa Maisa olivat säilyttäneet myös vanhoja harrastuksiaan kaupungissa. Harrastustarjonta on maaseudulla yksipuolisempaa ja eniten tarjolla on erilaisia kerhoja, kuten 4H-kerho, seurakunnan kerhoja sekä liikuntakerhoja. Miikan harrastus, rumpujen soitto, on vaikeasti korvattavissa maaseudun harrastuksilla, joten häntä kuljetetaan edelleen soittotunneille kaupunkiin pari kertaa viikossa. Miikan perhe asuu maaseudun mahdollisuuksiin nähden ihanteellisessa paikassa, sillä ympäristöstä löytyy paljon virikkeitä: omaehtoiseen liikuntaan on edellytyksiä ja naapurustossa asuu useita lapsia. Näin ei ole jokaisen maalla asuvan lapsen kohdalla.

Inka

Inka asuu syrjäisellä haja-asutusalueella. Hänellä ei mielestään ole riittävästi leikkikavereita lähistöllä: ”Me asutaan niin harvalla paikalla, että siellä ei oikeen oo naapureita, jonka kanssa voi leikkiä tai. -- On mulla yks semmonen naapuri, joka ei oo kovin kaukana. Se on noin (mietti), oisko noin 300 metrin päässä.” Koska naapureita on vähän, oli kavereiden saaminen

muuton jälkeen aluksi vaikeaa: ”Ekaks oli tosi vaikeeta saada kavereita, mutta sitte me menttiin uimaan, kun siinä on ranta tosi lähellä niin.. Mentiin uimaan, niin siinä mä sitten tapasin Reetan ja Riinan.-- Ei mulla oo.. Ei oo toisia tyttönaapureita siinä.” Inka ei ole kuitenkaan yksinäinen, vaan hän toteaa, että kavereita on juuri sopivasti eli vähän jokaisessa hänelle tärkeässä paikassa: naapurissa, koulussa, tallilla, vanhassa kotikaupungissa ja sukulaisissa. Inka käy ratsastamassa kerran viikossa, jolloin vanhemmat kuljettavat hänet tallille. Inkan paras kaveri Sini asuu kirkonkylällä. Sini ja Inka käyvät samaa luokkaa kirkonkylän koulussa. Inka pääsee Sinin luokse ainakin kerran viikossa, kun hän koulun jälkeen odottaa ystävänsä luona koulubussia: ”Yleensä kun meillä on perjantaina odotustunteja, niin mä meen Sinin luokse sitte aina odotustunniks. -- Me joskus vaan puhutaan ja joskus soitellaan ja mennään ulos..”

Kotona vapaa-aika kuluu koiran, pikkuveljen tai häntä itseään nuorempien naapurin lasten Reetan ja Riinan kanssa leikkien. Hän kertoo myös viettävänsä aikaa vanhempiensa seurassa. Joskus Inka pyytää vanhemmiltaan kyytiä kaupunkiin: ”Sitte mä joskus pyydän et lähetäänkö [kaupunkiin] ja ihan kaupoissa käyntiä ja sellasta tavallista.-- Vaikka Silja, se asuu [kaupungissa], niin mä yleensä pyydän äidiltä, et viittitsä viedä mut [kaupunkiin] Siljan luo. -- Kyllä se joskus (vie), mutta jos se on väsyny, eikä niille pääse, niin silloin se ei vie.” Inka vielä jatkaa: ”Kyllä mä oon joka viikko käyny kaupungilla.-- Vaikka harrastuksissa tai ihan muuten vaan kaupungilla käyny kyllä..” Inka siis pääsee käymään kaupungissa aika usein, eikä hän sen useammin haluaisi kaupungissa käydäkään. Aina vanhemmilla ei ole aikaa tai voimia lähteä kuljettamaan Inkaa kavereiden luokse, mutta silloin Inka viihtyy hyvin myös vaikka omassa huoneessaan: ”Kyllä musta on kotonakin kiva olla.”

Vaikka Inka asuu melko kaukana kavereistaan ja oman kodin syrjäisyys välillä harmittaa, ei Inka silti koe olevansa yksinäinen. Hän pääsee kulkemaan melko paljon oman lähiympäristönsä ulkopuolella ja on tyytyväinen siihen, että hänellä on tärkeissä paikoissa myös kavereita. Inka nauttii myös siitä, että voi välillä olla yksin. Hänelle perheen kanssa vietetty aika on tärkeää ja oman koiran hoito tuo vapaa-aikaan sisältöä.

Emma

Emman perhe asuu haja-asutusalueella muutamien kilometrien päässä kyläkoululta, jota Emma ja pikkusisko Eveliina käyvät. Emma kertoo viettävänsä vapaa-aikaansa mieluiten yksin kotona tai kavereiden kanssa: ”Tääl joutuu aina käveleen kilsoja tai puol kilsaa. Tossa keltaisessa talossa on lähimmät kaverit. -- Mää leikin Viivin kanssa. Ja sitten niillä on.. Viivin kanssa leikin eniten ja sitten ton Eetun, Iinan ja Pynyn kanssa mä leikin harvoin, jos me vaikka pelataan jalkapalloa, mätistä, röntttöö.. Se riippuu, mistä pelistä pelataan, että tuleeko pojat vai ei.” Emma pääsee kulkemaan lähistöllä asuvien kavereiden luokse itse pyörällä. Enimmäkseen hän on kavereidensa kanssa ulkona tai kavereiden kotona, koska oman talon rakentaminen on vielä kesken. Mitä kavereiden kanssa sitten tehdään? ”No, leikitään ja pelataan. Ja joskus kavereitten kanssa ollaan ulkona tai sitten mennään, minä ja mun yks kaveri mentäs vaikka toiselle kaverille. -- Se riippuu ihan päivästä, minkälainen sää on. Jos on lämmin, me mennään ulos juoksemaan hippasta. Jos on sateinen, niin me ollaan sisällä piilosta. Ulkona voi olla kirkkistäkin.”

Varsinaisia harrastuksia Emmalla ei ole, mutta hän harrastaa vuodenaikaan sopivaa liikuntaa ja pääsee joskus käymään uimahallissa kaupungissa: ”On mulla (harrastuksina) juoksu ja... sitte semmonen uinti. Mulla oli viime vuonna kymmeniä harrastuksia, mutta tänä vuonna ei oo, kun mua rupes kyllästyttään.” Emmalla on kavereita naapuruston lisäksi entisessä kotikaupungissa ja hän pitää vanhoihin ystäviinsä tiiviisti yhteyttä: ”Siellä on Aino ja Eero, mä käyn niillä yleensä yökylässä.”. Kaupunkiin Emma lähtee mielellään myös äidin kanssa ostoksille: ”Siellä on kyllä kiva katsella vaatteita ja leluja ja kaikkea, mitä siellä on tullut.

Yleensä mä meen kattoon leluja ja sitten kun lelut alkaa kyllästyttää, mä meen suoraan vaateosastolle.” Kaupunkiin meno riippuu kuitenkin vanhempien aikatauluista: ”Se riippuu ihan, että onko äitillä tai iskällä menoja, et jos ne ei ehi viemään mua.”

Emma vaikuttaa kaipaavan ympärilleen ihmisiä ja tekemistä. Hän myös osaa niitä itselleen järjestää, vaikka maalla monet asiat edellyttävätkin enemmän vaivannäköä kuin kaupungissa. Kaikki lapset eivät kuitenkaan halua itselleen monia ohjattuja harrastuksia, kuten Emma, jota useat harrastukset olivat alkaneet kyllästyttää. Sen sijaan kaverit ovat tärkeä vapaa-ajan sisältö hänelle. Merkittävässä asemassa ovat edelleen kaupungissa asuvat vanhat ystävät, joita Emma tapaa mahdollisuuksien mukaan. Arkiviikot ovat kiireistä, eivätkä vanhemmat aina ehdi kuljettamaan lapsia kavereiden luokse, mutta onneksi viikonloppuina on enemmän aikaa. Silloin monet lapsista pääsevät Emman tapaan kauempana asuvien ystäviensä luokse yökylään. Yökyläily on erityisen merkittävä ystävyysuhteiden ylläpitomuoto usealle maalla asuvalle lapselle.

Emmalla on kauempana asuvien kavereiden lisäksi myös kohtalaisen tiivis lähiverkosto, ja hän kertoo innoissaan leikeistä ja peleistä, joita pelataan yhdessä naapurin lasten kanssa. Haastatellut puhuvat naapuruston lapsista lähikavereinaan tai lähinaapureina. Maalla asuvat lapset ovat sopeutuneet siihen, etteivät he voi aina valikoida leikkikavereitaan pitkien välimatkojen ja pienemmän asukasmäärän takia. Niinpä lapset viettävät kotona ja naapurustossa aikaansa hyvinkin eri-ikäisten sisarusten ja naapurin lasten kanssa. Leikkitoverit voivat olla myös eri sukupuolta. Se ei kuitenkaan haittaa etenäkään silloin, kun pelataan ulkopelejä, joihin tarvitaan yleensä isompi määrä leikkijöitä. Naapurin lapset ovat kuitenkin vain harvoin parhaita kavereita keskenään ja koulussa naapuruksilla on usein omat leikkikaverinsa. Melkein jokaisen lapsen paras kaveri on joko koulussa samalla luokalla tai vanha ystävä kaupungissa.

Henna

Hennan kotoa on koululle matkaa reilut neljä kilometriä. Hennan naapurustossa ei asu hänen kavereitaan: ”No, ei täs oo ketään lapsia..” Henna arvioi, että hänen lähin kaverinsa asuu kahden kilometrin päässä. Hän pääsee kyllä kulkemaan kaverinsa luokse itse vaikkapa pyörällä, mutta suurin osa Hennan vapaa-ajasta kuluu kuitenkin kotona äidin, pikkusiskon ja uuden koiranpennun kanssa. Siskon kanssa Henna yleensä leikkii koulua tai pelaa vaikkapa muistipeliä. Henna arvostaa sitä, että uusi koti on luonnon keskellä järven rannalla. Henna kulkee kerran viikossa kuntakeskukseen tanssikerhoon, mutta muita harrastuksia hänellä ei ole. Vanhassa kotikaupungissaan Hennalla on muutama ystävä, joihin hän on pitänyt yhteyttä: ”No

mää oon lähettäny kirjeitä niille. -- En, en mä niitä käy tapaamassa.” Äiti hoitaa työmatkoillaan ruokaostokset, jottei kauppaan tarvitse lähteä erikseen työpäivän jälkeen. Joskus koko perhe lähtee yhdessä kaupunkiin viettämään vapaa-aikaa: ”No ei me hirveen usein (käydä kaupungissa). Kyl me sillai joskus käydään, ei aina.” Hennan arki onkin keskittynyt enimmäkseen kodin piiriin.

Lapset kertoivat haastatteluissa enemmän perheistään yleensä niissä tapauksissa, jos lapsella ei ollut paljoa harrastuksia tai kaverit olivat kaukana, jolloin lapsi vietti suurimman osan vapaa-ajastaan kotona. Usein maalla perheen merkitys kasvaa, koska sosiaalisia kontakteja on vähemmän. Hennan perheessä perheenjäsenillä on aikaa toisilleen ja vapaa-aikaa vietettiin usein yhdessä. Näin ei ole kuitenkaan kaikkien lasten kohdalla. Osalla perheistä talon rakentaminen tai remontti vei vanhempien aikaa ja voimia. Toisaalta koti ja perhe ovat joidenkin lasten puheessa sivuosassa, kuten Aleksilla, joka seuraavassa kuvaa omaa vapaa-aikaansa kotipiirissä. Vaikka Alekski viettää suurimman osan vapaa-ajastaan kotona, ei perheen kanssa vietetty aika ole hänelle vastaavasti erityisen merkityksellistä. Yleensä perheen kanssa ikään kuin vain ”ollaan”.

Alekski

Aleksilla on kotoaan matkaa kirkonkylälle noin viisi kilometriä. Hänen naapurissaan asuu vain yksi poika, eikä muita lapsia ollenkaan. Aleksin vapaa-aika kuluu suurimmalta osalta kotona: ”Mää oon täällä kotona aina. -- Ihan oltiin itestään tai teen jotain, pelaan pleikkaria tai sitten katon telkkaria.” Vanhempiensa kanssa viettämänsä aikaa Alekski kuvaa seuraavasti: ”Emmää kovin paljoo (ole vanhempien kanssa). Ne vaan tekee jotain, äiti tekee jotain ruokaa ja siivoaa täällä, sitte ku ollaan käyty, saunan jälkeen, niin katotaan telkkaria.”

Jos Alekski haluaa tavata ystäviään, hänen täytyy nähdä hieman vaivaa: ”Joo (voin tavata kavereita), kuhan vaan pyöräilen tonne kirkolle. Oon mää ennenkin pyöräilly.” Talvella isä saattaa antaa Aleksille kyysin kavereiden luokse. Suurimmaksi osaksi Alekski tapaa kavereitaan kuitenkin koulussa: ”Koulussa aina tuolla. Tai sitte joskus viikonloppusin, kun menee käymään yökylään tai.. -- Lauantaisin. Tai sitte koulun jälkeen, ku on viimeinen päivä, mä meen yöks. Sitten ne tuo mut takasin tänne kotiin.” Kavereitten kanssa aika kuluu jutellessa ja pelatessa: ”No ollaan vaan siellä ulkona omia juttuja, jotain tehdään. -- Otto ja minä vaan aina siellä ulkona seistään ja puhutaan jotain ja välillä tehdään jotain yhdessä, pelataan jalkapalloa.”

Harrastuksissaan Alekski kulkee kirkonkylällä kerran viikossa. Koululla pidetään sählykerhoa talvella ja jalkapallokerhoa kesällä. Kaupunkiin Alekski pääsee käymään viikonloppuisin, jos hän lähtee vanhempien mukana ostoksille: ”Iskä käy aina [kaupungissa], kun se on siä töissä ja se ostaa aina jotain ruokaa. Ja sitte lauantaisin äiti ja iskä menee ja joskus voin mennä mukaan, käydään niinku lauantaikaupassa. Ostaan kaikkia muita..” Alekski sanoo, että hänellä on kavereita kaupungissa, tosin heihin ei ole muuton jälkeen tullut pidettyä yhteyttä: ”En mää pääse sinne kulkemaan.”

Alekski asuu kaukana kavereistaan, mutta hän viihtyy yksinkin vapaa-aikanaan. Alekski viettää aikaansa kotona muun muassa pelaten Play Station -pelejä ja katsellen

televisiota. Viikonloppuisin hän kuitenkin pääsee tapaamaan kavereitaan yökyläilyn merkeissä. Mielenkiintoista on vertailla poikien ja tyttöjen suhteita vanhoihin kavereihinsa kaupungissa: sekä pojat että tytöt kertovat, että heillä on kavereita vanhassa asuinpaikassaan, mutta lähinnä vain tytöt pitävät kaupunkilaisystäviinsä yhteyttä. Tämä voi toki johtua myös siitä, että tämän tutkimuksen pojilla oli yhteydenpitoon vähemmän mahdollisuuksia, mutta vaikuttaisi myös siltä, että tytöt ovat ihmissuhteiden ylläpidossa vähän aktiivisempia.

8 SOPEUTUMINEN MAASEUTUYMPÄRISTÖÖN

8.1 Elämänmuutos lasten kokemana

Lapset itse arvioivat maallemuuton tuoman elämänmuutoksen pieneksi. Monet haastatelluista lapsista ovat sitä mieltä, ettei oma tai perheen elämä ole muuttunut mitenkään muuton myötä. Vertailu menneen ja nykyisen välillä on haasteellista varsinkin nuorimmille lapsille. Ehkä oman elämän tarkasteleminen analyttisesti on tämän ikäisille vielä vaikeaa. Myös se, että lapsilla on taito elää vahvasti nykyhetkessä vaikeuttaa menneiden asioiden muistamista ja kokonaisuuksien hallintaa. Inkan vastaus kuvaa hyvin sitä, miten elämän perusta on lasten mielestä pysynyt ennallaan, vaikka nyt asutaankin maalla:

”Ei oikeastaan oo (muuttunut). Kyllä mä saan yhtä paljon ruokaa ja saan piirtää ja kaikkea saan tehdä. Ei mun elämä oo oikeastaan yhtään muuttunu.” (Inka)

Ne lapset, jotka ovat havainneet elämänsä jollain tapaa muuttuneen, käsittävät muutokset elämässään hyvin konkreettisesti. Silloin, kun he kokevat, että heidän omansa tai perheensä elämä on jollain tapaa muuttunut, ovat muutokset yleensä olleet fyysisten ominaisuuksien tai olosuhteiden muutoksia:

”No ehkä kun mä oon kasvanut isommaks, siitä mulla on ihan erilainen tuntemus ja siitä, koska saatiin uus koira, koska meillä ei ollut [kaupungissa] tätä koiraa.” (Eveliina)

”Noo tää talo on niinku erilainen ja siellä ku oli tiilitalo ja on puinen talo ja sitten ku [koirakin] alussa liukasteli täällä lattialla, kun tää on puuta...” (Lotta)

”Kyl se ihan vähän on silleen muuttunu. -- Täällä on jotenki paljo pienempää niinku ja paljon isompi piha.” (Henna)

”No kaverit on muuttunu tai onhan ne mulla vielä ne vanhat kaverit niinku, mutta en mä niitä nää enää niin usein. Mutta ei oo oikeastaan muuta muuttunu siitä. Ja seki, on seki muuten muuttunu, että mä saan vähä huonompia numeroita koulussa, ku ..” (Maisa)

8.2 Sopeutuminen

Suurin osa lapsista on sopeutunut maalla asumiseen hyvin. Sopeutumisella ja sukupuolella näyttäisi olevan tässä tutkimuksessa jonkin verran yhteyttä. Pojat ovat sopeutuneet elämänmuutokseen helpommin. Ensinnäkin muuttohalukkuuden suhteen haastattemistani viidestä pojasta neljä suhtautui muuttoon innokkaasti. Yksi poika oli muuton suhteen epäröivä. Sen sijaan kuudesta tutkimukseen osallistuneesta tytöstä kaksi suhtautui muuttoon innokkaasti, kaksi epäröivästi ja loput kaksi kielteisesti.

Haastatteluhetkellä kaikki viisi poikaa suhtautuivat maalla asumiseen myönteisesti: he eivät ikävöineet kaupunkiin ja olisivat valinneet asuinpaikakseen maaseudun, jos saisivat itse asiasta päättää. Tyttöjen suhtautuminen maaseutuun oli ristiriitaisempaa. Lotta, Henna ja Inka olivat tyytyväisiä maaseutuun asuinpaikkana ja he ovat sopeutuneet siellä asumiseen hyvin. Sen sijaan Eveliinalla, Emmalla ja Maisalla on silloin tällöin ikävä kaupunkiin. Heidän sopeutumisensa on ollut muihin lapsiin verrattuna vaikeampaa ja se on vienyt enemmän aikaa. Vaikka Maisa toisaalta ikävöi edelleen kaupunkiin, hän on kuitenkin sopeutunut vallitseviin olosuhteisiin ja valitsisi asuinpaikakseen nyt maaseudun. Eveliina ja Emma sen sijaan haluaisivat asua kaupungissa.

	ikä	muutosta kulunut aika	muuttohalukkuus	ikäväinti kpkiiin	missä asuisi nyt	sopeutunut
Eveliina	7	1v 2kk	epäröivä	ikäväi	kgissa	osittain
Emma	8	1v 2kk	kielteinen	ikäväi	kgissa	osittain
Lotta	9	yli 2v	epäröivä	ei ikävöi	maalla	hyvin
Henna	9	1v	innokas	ei ikävöi	maalla	hyvin
Inka	11	yli 5v	innokas	ei ikävöi	maalla	hyvin
Maisa	12	6kk	kielteinen	ikäväi	maalla	myöntynyt
Juuso	7	3kk	innokas	ei ikävöi	maalla	hyvin
Lauri	8	yli 2v	innokas	ei ikävöi	maalla	hyvin
Miika	10	6kk	innokas	ei ikävöi	maalla	hyvin
Ville	11	1v	innokas	ei ikävöi	maalla	hyvin
Aleksi	12	2v 4kk	epäröivä	ei ikävöi	maalla	hyvin

Taulukko 2: Lasten sopeutuminen sukupuolen ja iän mukaan tarkasteltuna

Vaikka elinympäristön muutos on osoittautunut tytöille vaikeammaksi, ei se ole sitä kaikille tämän tutkimuksen tytöille. Luultavasti tytöillä on kuitenkin poikia enemmän taipumusta muutosvastarintaan. Sukupuolen lisäksi myös muuttohalukkuudella ja muutosta kuluneella ajalla näyttäisi olevan merkitystä lapsen sopeutumiseen. Muita selittäviä tekijöitä voivat olla lasten elinolot ja ihmissuhteet. Seuraavaksi tarkastelen lähemmin maalle hyvin sopeutuneita Inkaa ja Miikaa ja tämän jälkeen Emmaa ja Maisaa, joille muutto on ollut vaikeampi kokemus.

8.2.1 Inka ja Miika, hyvin sopeutuneet

Maalla asumiseen hyvin sopeutuneille Inkalle ja Miikalle on muutto ollut jo alun perin myönteinen asia. Miikalla oli paikkakunnalta entuudestaan muutamia kavereita ja kokemusta maalla asumisesta, sillä hänen perheensä on asunut samoilla seuduilla ennen perheen muuttoa kaupunkiin. Myös Inkalle maaseutu oli tuttu ympäristö, sillä Inkan sukulaisilla on maatila, jossa hän oli viettänyt paljon aikaansa maaseudun elämään tutustuen. Asuinympäristön vaihdokseen lapset suhtautuivat uteliaan kiinnostuneesti. Miika muistaa ajatelleensa myös hyviä puolia, joita uusi asuinpaikka toisi tullessaan:

”No mä ajattelin, että oli se ihan mukavaa, kun mä tunsin täältä joitakin, mun kavereita asu täällä. Oli se ihan mukava.. Ja sit mä tiesin, että täällä on jääkiekkokaukalo vieressä niin..” (Miika)

”Olihan se kauheen jännittävää, mut me oltiin muutettu ennen sitä noin kolme kertaa tai kaks kertaa. -- Me vaan oltiin ilosia kun me meinattiin muuttaa.” (Inka)

Miikan ja Inkan arkikokemukset poikkeavat erilaisista asuinympäristöistä johtuen jonkin verran toisistaan. Miikan ympäristössä toimintamahdollisuuksia on paljon ja hänellä on mielestään seuraa muista lapsista aina, kun hän sitä kaipaa. Miika onkin sitä mieltä, ettei ole maalla asuessaan tuntenut oloansa yksinäiseksi kuten kaupungissa, jossa mielekästä tekemistä oli joskus vaikea keksiä. Miika puhuu haastattelun aikana monta kertaa jääkiekkokaukalosta, jossa hän käy luistelemassa talvi-iltoina. Kesällä voi käydä uimassa läheisessä järvessä. Näin pieniltäkin tuntuvat asiat voivat nostaa lapsen elämänlaatua.

”En mä oikeestaan (ole yksinäinen). Kyllä mä vanhassa kodissa joskus kotona, kun ei ollu paljo mitään tekemistä. Mutta nytten on aika paljon tekemistä. Uimarantakin on nyt aika lähellä. -- No täällä on silleen rauhallisempaa ja enemmän tilaa silleen olla ulkona vaikka.. -- Täällä on vaikka enemmän metsää vaikka ni.. Voi tehdä majoja enemmän.”
(Miika)

Inka asuu kauempana kyläkeskuksesta, eikä hänellä ole asuinympäristössään yhtä paljon valmiita virikkeitä tai ystäviä. Silti hänkin löytää maaseudusta monia hyviä puolia, joiden vuoksi siellä on mukava asua. Inka puhuu erityisen innostuneesti eläimistä, joita hän on saanut hoitaa sukulaistensa maatilalla. Siellä hänellä on muun muassa oma nimikkolehmä. Kotona Inkalla on koira, ja hän hankkisi mielellään lisää lemmikkejä, jos vain voisi. Inka pitää luonnosta ja näkee maaseudun juuri rauhallisuuden, oman tilan ja eläintenpitomahdollisuuksien kannalta hyvänä asuinpaikkana. Koska lapset ilmaisevat itseään erityisesti toiminnan avulla, on tärkeää, että lapsi löytää jonkin itselleen tärkeän asian tai harrastuksen, jonka avulla hänen on helpompaa luoda sidos uuteen ympäristöönsä.

”No, meidän serkut asuu siellä maalla ni. Sitte niillä, niillä on kaikki navetat ja hirveesti metsää ja peltoa ja.. -- Niillä on kauheesti peltoa ja aittaa ja koiria, kissoja ja kaloja. -- Siellä mis mun serkut asuu, sieltä mä sain oman hoitolehmän.. -- Mä hoijan sitä aina, kun mä menen sinne. Sitte.. mä tykkään hirveesti kaikista hevosista ja koirista ja kissoista..”
(Inka)

”Siellä on ihan kiva asua. Sit siellä on kaikki pellot ja semmoset, mihin voi päästää koiranki irti. -- Meillä on vaan oma tontti ja sit siinä on vähän metsää mukana, mutta me saadaan olla siellä pellolla, laskea pulkalla ja.. Olla siinä. -- Siellä on vaan enemmän tilaa siellä maalla mun mielestä. Enemmän tilaa olla ja.. Enemmän maata ja.. Siellä on vaan niin mukavaa siellä maalla. -- Mä olen aina pitänyt kauheesti eläimistä ja.. Ei esim. kaupungissa oikein voi pitää Suomen pystykorvaa, jos kun se räksyttää taas niin paljon. Meidän naapurissa oli Suomen pystykorva. Ei se häiriny oikeestaan sitte ketään, paitsi mä pelkäsin sitä ykkösellä, kun mä menin joka kerta sen ohi.” (Inka)

Inka on asunut maalla jo viitisen vuotta. Miika asui välillä kaupungissa, mutta hänenkin maalla asumisaikansa on yhteenlaskettuna todennäköisesti useita vuosia. Aika on luultavasti merkitsevä tekijä sopeutumisessa uuteen elinympäristöön. Miika ja Inka ovat tottuneet maaseudun elämänmenoon ja he ovat myös löytäneet maalta mielekästä tekemistä vapaa-ajalleen. Molemmat lapset pääsevät mielestään käymään myös kaupungissa riittävän usein ja he näkevät kaupunkiympäristössä omat hyvät puolensa. Silti Miika ja Inka valitsisivat nykyiseksi asuinpaikakseen maaseudun, jos saisivat nyt itse asiasta päättää. Tosin Inka toivoisi asuvansa vähän lähempänä omia ystäviään.

”Kyllä tulee jotain silleen, et olis hyvä, jos asuis siellä, mutta on täällä kuitenkin hyvä asua. Kyllä mä täällä mieluummin asun.” (Miika)

”Mä tahtoisin ehkä asua jossain tämmösessä [kirkonkylän] tapaisessa paikassa omakotitalossa, jossa on niinku mukavasti tilaa ja omat huoneet. Että olis kaverit lähellä, mutta sitte ois omaakin tilaa, jos haluaa.” (Inka)

8.2.2 Emma ja Maisa, sopeutuminen vaikeaa

Vaikeinta muuttaminen on tutkimukseen osallistuneista lapsista ollut Emmalle ja Maisalle, jotka kapinoivat muuttoa vastaan erityisesti siinä vaiheessa, kun perheiden muutot varmistuivat. Maisa kuitenkin sopeutui ajatukseen muutosta vähitellen. Hän kertoo, että muuttopäivänä oli jo jännittävää nähdä, minkälaista uudessa paikassa olisi. Sen sijaan Emman tunteet olivat erityisen pinnalla vielä muuttohetkelläkin. Nyt Emman perheen muutosta on kulunut aikaa yli vuosi, mutta hän kaippaa kaupunkiin edelleenkin silloin tällöin.

”No se riippuu päivästä. Jos mulla on huono päivä, mä yleensä ikävöin. Jos mulla on hyvä päivä, mä en yhtään edes muista sitä. -- Täällä maalla ja kaupungissa oli yhtä kivaa asua, mutta maalla oli rankempaa.” (Emma)

Jos Emma saisi päättää, hän asuisikin edelleen kaupungissa. Emmaa häiritsee maalla asumisessa esimerkiksi se, että hänen on nyt nähtävä enemmän vaivaa sellaisten asioitten eteen, jotka kaupungissa olivat ikään kuin itsestäänselvyyksiä. Kaupungissa asuvat myös Emmalle tärkeät kaverit, joihin hänellä on onneksi mahdollisuus pitää edelleen yhteyttä.

”Ku siellä oli kiva, ku kaverit oli lähempänä. -- Siellä oli paljon enemmän niitä taloja vierekkäin. Niin niissä jokaisessa talossa mulla oli kavereita. -- Tääl joutuu aina käveleen kilsoja tai puol kilsaa. -- Nyt mä saan enemmän liikuntaa. Niin, kun mä kävelen kavereille, tonne Virtasille ja ramppaan takas. -- No siellä oli sekin hyvä, että siellä oli asfaltti. Ei tarvinnu mennä kun jotain kymmenen isoa askelta, niin oli jo asfaltilla. -- Siellä oli kiva, koska siinä mä voisin potkulaudalla ja rullaluistella. -- Siellä on Aino ja Eero, mä käyn niillä yleensä yökylässä.. -- Ku siellä oli mulla semmonen poikaystävä, jonka nimi oli Aapo.” (Emma)

Emmalle sopeutuminen maalla asumiseen on ollut haastattelemistani lapsista kaikkein vaikeinta. Myös Emman vanhemmat ovat havainneet tyttärensä sopeutumisvaikeudet, mikä tulee esille vanhemmille suunnatussa kyselyssä. Maisankin vanhemmat ovat

huomanneet muuton olleen Maisalle vaikea asia aluksi. Maisa on kuitenkin ikään kuin myöntynyt vanhempiensa ratkaisuun ja luottaa siihen, että maaseutu on nyt koko perheen kannalta paras asuinpaikka.

”No ehkä täällä (asuisin). Tähän on tottunu. Tääl on ihan hyvä asua.” (Maisa)

Vaikka Maisa, Miikka ja heidän perheensä ovat paluumuuttajia, ei asettuminen takaisin maaseutuelämään ole Maisalle ollut Miikan tavoin yhtä yksinkertaista. Saman perheen jäsenet voivat kokea samat elämäntapahtumat eri tavalla. Maisa oli kaupungissa asuessaan jo ehtinyt rakentaa oman ystäväpiirinsä ja elämäntapansa sinne. Kaverit ovat olleet suurin syy sille, miksi Maisa ja muut kielteisesti tai epäröivästi muuttoon suhtautuneet eivät olisi halunneet muuttaa pois kaupungista. Maisa ikävöi vielä ajoittain kaupungissa asuvia kavereitansa:

”Noo.. siellä [kaupungissa] on niinku mun virallinen paras kaveri. Että me ollaan sovittu sen kanssa, että me ollaan bestiksiä. Mut on täälläkin niinku hyviä, tosi hyviä kavereita. Mutta se on niinku mun paras kaveri. -- No kaverit on muuttunu tai onhan ne mulla vielä ne vanhat kaverit niinku, mutta en mää niitä nää enää niin usein. -- Noo.. on mulla vähän (ikävä). Just tänään tuli vähän ikävä, kun kaikki entiset kaverit soitti mulle hyvää synttääriä.” (Maisa)

Maisa pääsee kahdesti viikossa käymään kaupungissa harrastustensa vuoksi, mutta siellä asuvia vanhoja kavereitaan hänellä on ollut mahdollisuus nähdä muuton jälkeen vain kerran. Kuitenkin hänen, kuten myös Emman ja tämän siskon Eveliinan parhaat kaverit ovat edelleen kaupungissa toisin kuin muiden tutkimukseen osallistuneiden lasten. Tämä ei selity sillä, etteivätkö Maisa ja Emma ole saaneet uudesta asuinympäristöstään hyviä ystäviä: he ovat kumpikin kaveripiirissään suosittuja ja ystävät ovat heille tärkeitä. Sitä vastoin tämä kertoo tyttöjen emotionaalisesta kiinnostumisestaan kaupunkiin ja siellä oleviin ihmissuhteisiin, mikä saattaa vaikeuttaa sopeutumista uusiin olosuhteisiin.

Molemmat tytöt puhuivat haastattelun aikana paljon kaupunkimuistoistaan ja kaupungin hyvistä puolista maaseudun jäädessä heidän puheessaan sivuosaan. Maisan kaupunkisuhde ei ehkä ole enää niin vahva kuin Emman, joka käänsi keskustelun kenties huomaamattaan useita kertoja kaupunkiin liittyviin asioihin, joista hän päätelmäni mukaan olisi jutellut mieluummin. Tytöt muistelivat haikeudella

kavereidensa lisäksi jopa vanhoja kotejansa kaupungissa. Nämä tytöt kiintyvät voimakkaasti itselleen tärkeisiin asioihin, joten luopuminen vanhasta on ollut heille vaikeaa. Mielenkiintoista on myös se, että Maisan ja Emman kanssa käymäni keskustelut ovat tutkimusaineistoni laajimmat. Molemmat tytöt kertoivat haastatteluissa rohkeasti mielipiteistään ja analysoivat taitavasti omia tunteitaan.

”Joo. Oli se tietenkin vähän ikävää, kun kaikki vanhat kaverit jäi sinne ja. Mä oon aina semmonen, etten mä pysty luopumaan melkein mistään. Jos mulla on joku vanha lelu, jolla mä en ees leiki, niin siltikään mä en pysty luopumaan ikinä. Niistä talosta ja kavereista se oli vielä hankalempaa. Enkä mä vaatteistakaan pysty luopumaan, vaikka ne olis mulle ihan tosi pieniä.” (Maisa)

Osa sopeutumisen vaikeutta voi selittyä myös sillä, että Maisan ja Emman perheillä on molemmilla talon remontointi ja rakentaminen vielä kesken ja he asuvat keskeneräisissä taloissa. Heidän perheensä eivät tästä johtuen ole päässeet fyysisesti vielä asettumaan uusiin olosuhteisiin, mikä todennäköisesti vaikuttaa myös sopeutumiseen ajatusten ja tunteiden tasolla. Perheiden arjesta puuttuvat vielä pysyvät puitteet ja tutut rutiinit. Emma ajattelee tilannetta isänsä kannalta: isä joutuu tekemään nyt tavallaan kahta työtä peräkkäin, kun ensin hän on ansiotöissä ja illat kuluvat talon rakentamisessa. Koko perheen yhdessäoloon jää kiireen keskellä aikaa vain vähän. Maisakin on huomannut tämän:

”Ei isi ja äiti ehi kumminkaan ihan niin paljon ku entisessä kodissa, vaikka ei se niinku haittaa.. Ku kyllä ne kumminki ihan sopivasti ehtii, mutta ei ne kumminkaan. Ei me enää pelata mitään pelejä illalla, eikä mitään semmosta.” (Maisa)

Maisan perheen muutosta on kulunut aikaa kuusi kuukautta ja Emman perheen muutosta vuosi ja kaksi kuukautta. Luultavasti nämäkin lapset sopeutuvat ajan myötä uuteen elinympäristöönsä, kunhan heidän asuinolosuhteensa vakiintuvat ja he pääsevät juurtumaan maaseudulle myönteisten kokemusten, uusien kavereiden ja itselleen mieluisen tekemisen kautta.

9 ERILAISET ELINYMPÄRISTÖT

9.1 Kaupunki elinympäristönä

Tutkimukseen osallistuneet lapset ovat asuneet sekä kaupungissa että maaseudulla, ja heillä on selkeät käsityksensä siitä, minkälaisia kaupunki ja maaseutu ovat elinympäristöinä. Kaupungin selkeimpiä tunnuspiirteitä ovat lasten mielestä tiheä asutus ja vilkas liikenne. Talot sijaitsevat kaupungissa lähekkäin ja siten siellä on vähemmän asumistilaa. Erityisen tyypillisiä kaupungeille ovat kerrostalot: ”*Siellä on kerrostaloja. Maallahan ei saa rakentaa kerrostaloja,*” Emma arvelee. Lisäksi kaupungeissa on suuria marketteja toisin kuin maalla, jossa on yleensä vain yksi pieni kauppa jos sitäkään. Kaupungin tunnuspiirteinä nähtiin myös melu ja katuvalot. Negatiivisena katukuvaan kuuluvana piirteenä mainittiin humalaiset ja huumeidenkäyttäjät.

Parasta kaupungissa on lasten mukaan se, että kaikkiin tärkeimpiin paikkoihin, kuten kavereille, kouluun ja kauppaan, on lyhyt matka. Koska kaupungissa kavereita on enemmän ja he asuvat lähempänä, lapset voivat tavata kavereitaan useammin. Muita myönteisiä tekijöitä kaupunkiasumisessa on runsaammat harrastusmahdollisuudet ja leikkipaikat. Leikkipuistot lasten kohtaamispaikkoina vaikuttivat tähän tutkimukseen osallistuneille lapsille merkittävältä.

”Siinä oli semmonen hyvä puoli, että oli kavereita, enemmän kavereita ku täällä. Ku siellä mulla oli ihan hirveesti kavereita.” (Eveliina)

”No.. siellähän on paljon enemmän porukkaa, sai paljon enemmän uusia kavereita ja .. sitte siellä oli kaikkia [puistoa] ja kaikkea semmosta leikkipaikkaa..” (Inka)

”Mutta siellä oli myös semmonen hyvä puoli, ku me asuttiin kerrostalossa, että siinä oli ihan leikkipuisto kävelymatkan päässä. Siihen ei tarvinnu ees kävellä.” (Lotta)

”No siel oli enemmän kavereita ja kauppa oli lähellä, et voi mennä ostaan karkkia. Sit oli leikkipuisto siellä lähellä. Aina niinku kaverit mentiin sinne.. leikkimään. Ja sit ne ei asunu kaukana kovin, niinku jossain toisella puolella katua..” (Aleksi)

Lasten mielestä ikävintä kaupungissa oli vilkas liikenne, minkä vuoksi teiden ylittäminen kouluun tai kavereille mentäessä oli hankalampaa. Muutama lapsi vertasi kaupungissa kulkemiaan koulumatkoja nykytilanteeseen, ja heidän mielestään oli tylsää, että kaupungissa oli aina pitänyt itse kävellä tai pyöräillä kouluun. Joitakin lapsia oli häirinyt entisessä asuinpaikassa tehtaiden päästämät hajut. Eräs lapsista oli kokenut myös kaupunkiasunnon kuumuuden ahdistavaksi kesällä. Yllättävää oli, että kolme lasta oli kiinnittänyt huomiota liikenteen tai naapureiden meluun kaupungissa. Ulkoa tai naapurista kantautuva meteli vaikutti häiritsevästi Emman, Inkan ja Aleksin nukkumiseen:

”Siellä yleensä kävi rekkoja tai sellasia melu-äänisiä autoja niin. Joskus saatto tulla aamulla ja joskus päivällä. Mä yleensä päivällä nukun koulun jälkeen.” (Emma)

”No esim. vaikka [kaupungissa] mä en saanut kunnolla nukuttua, kun autot meni koko ajan ohi ja..” (Inka)

”Sitte siellä oli kauheen liian paljo mekkalaa, ei pystyny nukkumaan.” (Aleksi)

9.2 Maaseutu elinympäristönä

Maaseutua lapset kuvailivat muun muassa niiden tekijöiden perusteella, joita sieltä kaupunkiin nähden puuttui. Lapset olivat panneet merkille, ettei maalla ole kerrostaloja ja tiheää asutusta eikä myöskään kaupunkimaisia liikennejärjestelyjä. Maaseudulle on ominaista sen sijaan luonto, eläimet ja rauhallisuus.

”Koska ei ole niin paljon taloja lähellä. Niinku kaupungissa on taloja hirveen lähemmäs, sitte täällä ei ole. Niinku tosta mennään tielle ja siitä on hirvee matka sinne. Niinku koulusta me kävellään tiehaaraan ja siellä on pitkä matka.” (Eveliina)

”No kaupungissa menee niinku autoja paljon. -- Ja sitte kaupungissa on kerrostaloja. Täällä mä en oo nähny niinku yhtään. En mää tiä onko [kirjokylällä] sellasia isoja kerrostaloja. Saattaa siellä olla sellasia aika pieniä kyllä.” (Maisa)

”Erotaa siitä, ku täällä ei oo hirveesti pako.. autojen pakokaasuja. Niin ja sitte vielä että täällä ei oo ruuhkia, eikä mitään sellasia liikenneympyröitä.” (Juuso)

”On enemmän omakotitaloja ja peltoja on ja. Meijänki tossa, sen Lauran ja mun välillä on sellanen pelto.-- No ainaki ihan semmosella oikeella maatilalla on lehmiä ja semmosia, ei siellä kaupungissa nyt oo. -- Ainakin sillein on vähä rauhallisempaa, kun siellä kaupungissa

ku on autoja menee ohi. Ja kerrostaloista, jos asuu esimerkiksi, niin siellä voi alakerrasta kuulua jotain.. Tai yläkerrasta.” (Lotta)

”No täällä on silleen rauhallisempaa ja enemmän tilaa silleen olla ulkona vaikka..” (Miika)

Lasten mielestä rauhallisuus on maaseudun ylivoimaisesti erottuvin piirre, mikä samalla oli heidän mielestään myös yksi maaseudun hyvistä puolista. Kaikkein tärkeimmäksi viihtyvyystekijäksi maaseudulla nousi kuitenkin koulu. Juusolla, Lotalla ja Laurilla koulu sijaitsi lähellä ja sinne saattoi itse kävellä, mikä myös mainittiin hyväksi asiaksi. Helposti voisi olettaa, että kaupungissa lasten kaverit asuvat aina lähempänä. Kuitenkin Lotan ja Miikan kohdalla asia oli täysin päinvastoin. Lotan mielestä oli mukavaa, kun kaverit ja isovanhemmat asuivat nyt häntä lähellä. Muita hyviä puolia olivat luonnon läheisyys ja se, että maalla on paljon tilaa.

”No täällä on niin paljon kavereita, mitä voi tulla synttäreilleki ja sitte mummi ja pappa on ihan lähellä. -- Ainaki tässä on koulu niin lähellä, että mä kävelen sinne yleensä.” (Lotta)

”Tuo koulu on silleen parempi, kun ei oo ihan niin paljoo oppilaita. Ja sitte on se hyvä puoli, jääkiekkokaukalo on ihan tuolla lähellä ja.. -- Nytten on aika paljon tekemistä. Uimarantakin on nyt aika lähellä. -- Täällä on vaikka enemmän metsää vaikka ni.. Voi tehdä majoja enemmän.” (Miika)

”Sit siellä on kaikki pellot ja semmoset, mihin voi päästää koiranki irti -- Siellä on vaan enemmän tilaa siellä maalla mun mielestä. Enemmän tilaa olla..” (Inka)

Maaseudulla asumisen huonoksi puoleksi nousivat selkeästi välimatkat. Lapsia häiritsivät eniten pitkät matkat kavereille, kouluun ja kauppaan. Katulamppujen puute mainittiin myös. Lähes puolet lapsista ei kuitenkaan löytänyt huonoja puolia maaseudusta.

”Tääl joutuu aina käveleen kilsoja tai puol kilsaa.” (Emma)

”Ei siinä oikeen mitään huonoa oo, mutta me asutaan niin harvalla paikalla, että siellä ei oikeen oo naapureita, jonka kanssa voi leikkiä tai. ” (Inka)

”No ei täällä oo mun mielestä mitään huonoja puolii. Paitsi että vaan niinku koulu on kovin kaukana, eikä mitään katulamppuja tuolla, kun mennään tielle. Aina aamulla on niin pimeätä, kun pitää mennä sinne kävellen tonne postilaatikolle, kun toi mun naapurini kuljettaa sit aina kouluun.” (Aleksi)

9.3 Eri elinympäristöihin liittyvät pelot ja vaarat

Kaupungissa

Lasten mielestä kaupungissa suurimmat vaarat liittyvät liikenteeseen. Etenkin nuorimmat lapset mainitsivat tien ylittämisen vaarallisena. Vanhemmatkin haastateltavat sanoivat, että kaupungissa on tavallaan helpompaa jäädä auton alle kuin maalla, koska kaupungissa on enemmän autoja ja liikenne vilkkaampaa. Muutamat isommista lapsista puhuivat humalaisista tai huumeidenkäyttäjistä ikävänä ja vähän pelottavana asiana.

”No jää helpommin auton alle ja sitten kaikkia känniläisiä siellä.-- Siellä on huumehörhöjä.” (Ville)

”Noo.. ehkä voi jäähä helpommin auton alle. Ja siellä on ehkä enemmän juoppoja. Tai ei ainakaan täällä oo tullu yhtään vastaan, yhtään juoppoa. Ehkä se johtuu siitä, ku täällä ei oo kauppa. -- Mutta siellä tuli joskus koulumatkoillaki. Kun mä olin pienempi niin jotain kyselemään, jotkut ihan humalaiset. Ja se oli inhottavaa. Ja sit mä pelkäsin kauheesti. Mut kyl mä niinku niist selvisin. Mää vaan puhuin niille ja silleen yritin vaan koko ajan lähtee pois siitä mahdollisimman äkkiä, niin ei siinä mitään käyny.” (Maisa)

”Noo.. kyllä siellä joskus tulee, jos jotkut ihme ukot, känniläiset yleensä, ku yöllä tai niinku pimeellä, ku tulee kotiin, niin siellä tulee vastaan semmosia.” (Aleksi)

Rosvoista ja murtovarkaista puhuttiin myös. Irti juoksevat koirat ja isot pojat saattavat pienestä lapsesta tuntua pelottavilta. Jotkut totesivat pelkäämisen johtuneen nimenomaan siitä, että itse oli kaupungissa asuessa ollut vielä niin pieni. Monet myös sanoivat, ettei pelättävää ollut tai pelkäämistä vähäteltiin. Alekski otti esille toisenlaisen näkökulman kaupungin vaaroihin liittyen: vaikka vaaroja oli kaupungissa ehkä enemmän, on siellä kuitenkin turvallisempaa, koska myös poliisi on lähempänä:

”Noo.. niinku et täällä, miten sen nyt sanois, et siel on niinku poliisit lähellä, jos joku murtovaras tulee. Täällä ei oo vaik kuinka lähellä, kestäs vähän kauan ku tulis.” (Aleksi)

Maalla

Useimmat lapsista ovat sitä mieltä, että maalla on ihan turvallista asua. Kuitenkin pienimpiä lapsia saattaa pelottaa pimeys. Erityisesti syrjäisemmällä seuduilla asuvat lapset joutuvat talvisaikaan kulkemaan koulukyytejänsä vastaan pilkkopimeässä pelkän

taskulampun valossa. Luonto on monella tapaa lähempänä lapsia maaseudulla kuin kaupungissa. Metsästä saattaa kuulua outoja ääniä, jotka laittavat mielikuvituksen laukkaamaan. Myös villieläimen kohtaaminen luonnossa voi olla vaikuttava, jopa pelottava kokemus.

”Kyllä joskus tuntuu, ku metästä kuuluu kaikkea, niin.. Vähän, että mikä siellä.” (Inka)

”No on täällä aika turvallista. Paitsi että nyt vähään aikaan ei oo ollu ainakaan pimeellä turvallista, kun täällä on liikkunu niitä susia.-- Emmää pelkää niitä, mutta äiti ei.. äiti ja.. on sanonu että yhen kerran, ku me mentiin semmoseen varhaisnuorten kerhoon, niin äiti mielti, että ku niitä susia oli liikkunu, että pitäiskö lähteä viemään vai kävellen..” (Lotta)

”Noo.. on joskus joo (pelottanut), ei täällä kyllä karhuja oo mutta hirviä, niinku Eevi ja minä, se mun sisko, kun me tultiin synttäreiltä pyörällä, oli ihan pimeetä. Hirvi juoksee kahen metrin eestä yli tien.” (Aleksi)

Muutammat lapsista huomauttavat, että voi maallakin jäädä auton alle tai joutua onnettomuuteen, jos menee isojen työkoneiden lähelle. Myös koulubussi saa yhden maininnan vaarallisuudestaan:

”-- Ja sitte linkit on huonoja. Ne on älyttömän huonoja. Niissä on aina jotain vikaa.” (Maisa)

9.4 Sosiaalinen ympäristö kaupungissa ja maalla

Usein ajatellaan, että maaseudulla elämä on yhteisöllistä ja vanhat perinteet talkoineen ovat säilyneet maalla yhteiskunnallisen murroksenkin läpi. Yhteisöllisyyteen on vaikeaa ottaa kantaa tämän tutkimuksen aineiston perusteella. Lasten vanhemmat kertoivat palauttamissaan kyselyissä jonkin verran naapuriavusta ja kyläläisten talkoohengestä. Lasten arkea aikuisten tekemiset eivät näytä juuri koskettavan. Kysyessäni kanssakäymisestä naapurien kesken lapset eivät puhu naapurien aikuisista muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta ollenkaan. Sen sijaan naapuruston lapset näyttäisivät muodostavan oman sosiaalisen yhteisönsä keskenään. Lähiseudun aikuisia lapset tunsivat lähinnä kavereidensa vanhempina tai omien vanhempiensa ystävinä. Kuitenkin Inkan ja Aleksin kanssa naapuriapu tuli puheeksi muun keskustelun lomassa:

”Meidän naapurissa, ihan kymmenen metrin päässä asuu semmonen ku Reino. Ni iskä, meidän iskä tykkää, se tulee hirveen hyvin juttuun sen Reinon kanssa ni.. Meillä synty pellolla viime kesänä pikku vahinko ku iskä sano.. Meidän piti polttaa lehtiä ni, sitte tuli levis ni. Mää juoksin hakeen Reinoa sieltä niin. Sit Reinohan auto sitte meitä sammuttamaan sen.” (Inka)

”-- kun pitää mennä sinne kävellen tonne postilaatikolle, kun toi mun naapurini kuljettaa sit aina kouluun.” (Aleksi)

Maalaisten ja kaupunkilaisten elämäntapojen välillä ei kaikkien haastateltujen mielestä ollut eroja, jotka riippuisivat asuinpaikasta. Muutamat niistä lapsista, jotka eroja löysivät, liittivät maaseudun ihmisiä koskevat käsityksensä yleensä maataloudessa työskenteleviin ihmisiin.

”No, ne on tottunu enemmän tähän, ne ei paljon tiä siitä kaupungista tai sillein kyllä ne tietää, mutta ne tietää paljon enemmän täältä maal.. maalaisjuttuja.” (Lotta)

”Kyllä ne ehkä vähän on (erilaisia). Niinku vaikka, mun täti ja setä, ne käy koko ajan navetassa tietyin ajoin, mutta ne ei taas sitten tee työtä. Niillä on enemmän aikaa. Kun taas kaupunkilaiset.. En mä osaa sanoa siihen mitään oikeen.” (Inka)

Jälkimmäisestä kommentista kuvastuu myös lapsen käsitys siitä, että maataloustyö ei ole oikeaa työtä, koska se tapahtuu kotona. Muita maaseudun ihmisiin liitettäviä ominaisuuksia olivat rauhallisuus, iloisuus, ystävällisyys ja tietynlainen tavallisuus. Maalla asuvien ei tarvitse esittää ”koviksia”, kuten joittenkin kaupunkilaisten.

”No.. on ne silleen aika ystävällisempiä. -- Oon mä ainakin kavereissa (huomannut). -- No, ne ottaa paljon helpommin leikkiin mukaan.” (Henna)

”Ne on kaupungissa kauheita koviksia välillä ku näkee ja sit täällä ei oo.” (Aleksi)

Maisa oli huomannut maaseudulla asuvissa myös kielteisiä piirteitä. Hän otti esille suvaitsemattomuuden ja maaseudun juoruilukulttuurin:

”Joskus koulussa tuntuu, että ne voi olla ehkä vähän semmosia rasistisempia tai semmosia, kun ne kiusaa erilaisuudesta.” (Maisa)

”Aikuiset juoruilee ehkä vähän täällä. -- Että täällä vaan ihmisten tietoon tulee paremmin asiat. -- Ehkä jotkut vaan on semmosia juoruilijoita täällä. Tai sitten seurataan vaan niin, jotenki pieni paikkakunta että.. Ku kaikki tietää toisensa, niin.. On jotenki helpompi puhua.” (Maisa)

Lieneekö johtunut halusta suojautua mainituilta ilmiöiltä, kun Maisa totesi toisessa kohdin haastattelua:

”Täällä ei oo niin paljo tuttuja, ku tässä ei niinku, emmää kumminkaan tunne enkä välttämättä halua.. haluaiskaan tuntea ihan kaikkia täältä.” (Maisa)

9.5 Kaupunki ja maaseutu tulevaisuuden elinympäristöinä

Osalla lapsista on jo kohtalaisen selkeä käsitys eri alueiden vetovoimasta ja niiden soveltuvuudesta asuinpaikaksi eri elämänvaiheissa. Muutto kaupunkiin työn ja opiskelun perässä odottaa todennäköisesti suurta osaa tämänkin tutkimuksen haastatelluista. Neljällä lapsella ei ollut vielä mielipidettä siitä, missä he haluaisivat asua aikuisena, mutta seitsemän haastatelluista kertoi valitsevansa ehkä mieluummin kaupungin. He perustelivat valintaansa muun muassa palvelujen läheisyydellä, paremmalla työsaannilla sekä asumisen helppoudella seuraavasti:

”Siel on lähempänä ja enemmän kauppoja. Ja pankki.” (Lauri)

”Emmää tiä, mää muutan ehkä jonneki Vaasaan tai jonneki Helsingin lähelle. -- Ois se muutenkin ihan silleen hyvä asuu pääkaupunkiseudulla. -- Sais ehkä paremmin töitä.” (Miika)

”No ihan kaupungissa, jos mää yksin asuisin. Siel ois niinku paljo turvallisempaa ja ei tarvis tehdä niin paljo töitä ku täällä maalla niin ni.. Täällä pitää aina lämmittää taloa talvella, ku tulee pakkasta ni puita täytyy viedä tonne pannuun, sinne saa hakata puita joka päivä.” (Aleksi)

10 POHDINTA

10.1 Maallemuutto lapsen kokemuksena

Muutto maalle on lapselle monella tapaa samankaltainen kokemus kuin mikä tahansa muutto: muuttaessaan lapsi joutuu luopumaan monista tutuista asioista ja sopeutumaan uusiin olosuhteisiin (Hurme 1978: 13). Maallemuutto poikkeaa kaupungista toiseen suuntautuvasta muutosta ja asunnonvaihdosta kuitenkin siinä, että *maallemuuton myötä lapsen elinympäristö muuttuu huomattavasti*. Kavereille ja kauppaan on yhtäkkiä pitkä matka, lähistöllä ei asu välttämättä muita lapsia ollenkaan, leikkipuiston sijaan kodin takapihalta voikin ehkä astella suoraan metsään ja kouluun kuljetaan taksilla.

Nuorimmilla lapsilla asuinympäristön vaihdoksen aiheuttaman elämänmuutoksen oletetaan olevan vanhempia lapsia vähäisemmän (esim. Ruuhijärvi 1982: 189). Näin usein onkin, mutta muutoksen koettuun suuruuteen voivat vaikuttaa myös muut tekijät, kuten lapsen persoonallisuus ja kaupungissa omaksuttu elämäntapa. Maallemuuton tuoma muutos on varmasti suurempi lapsella, jonka vapaa-aika on aikaisemmin täyttynyt monista sosiaalisista kontakteista ja harrastuksista verrattuna sellaiseen lapseen, joka on kaupungissakin viettänyt perhekeskeistä elämää. Tähän tutkimukseen haastattelemani lapset – myös ne, joiden sopeutuminen on vienyt eniten aikaa – arvioivat itse maallemuuton aiheuttamat muutokset elämässään kuitenkin hyvin pieniksi. *Lasten mukaan muutokset liittyivät lähinnä fyysisiin puitteisiin*.

Lapsille asuinympäristön vaihdos on usein pakon sanelema, sillä muuttopäätöksen tekevät vanhemmat (Vikman 1982: 19). Haastattelemistani lapsista *kuusi suhtautui muuttoon alun perin innokkaasti, epäröivästi suhtautuneita oli kolme ja kielteisesti muuttoon suhtautui kaksi lasta*. Tulos poikkeaa jonkin verran Vikmanin (1982) huomattavasti suuremmalle (n = 78 lasta) otokselle tekemästä tutkimuksesta, jossa perheen muutttoa tarkasteltiin haastatteleamalla 7–12-vuotiaita lapsia. Kyseisessä

tutkimuksessa lasten enemmistö suhtautui muuttoon aluksi kielteisesti. Kuitenkin lasten asenteet muuttoa kohtaan muuttuivat myönteisemmiksi jo ennen muuttotapahtumaa. (Vikman 1982: 65, 79–85.) Tein samanlaisen huomion myös tämän tutkimuksen aineiston perusteella. Lapset sopeutuivat vanhempiensa muuttopäätökseen ajan myötä: *ajatus muutosta tuntui lopulta jopa jännittävältä ja lapsia kiinnosti, minkälaista uudessa asuinpaikassa tulisi olemaan.*

Kielteistä suhtautumista muuttoa kohtaan synnytti lähinnä *vanhojen ystävyysuhteiden menettäminen* muuton myötä. Myös uusien kavereiden saaminen uudelta asuinpaikalta huoletti joitakin lapsia. Samat muuttoon liittyvät huolenaiheet ovat tulleet esille myös muissa tutkimuksissa (esim. Vikman 1982: 71; Pinola 1995: 151). Suurimmalle osalle tämän tutkimuksen lapsista sopeutuminen uuteen ympäristöön on kuitenkin tapahtunut helposti ja kaikki lapset ovat löytäneet uusia ystäviä naapurustosta ja koulusta. *Muutosta kuluneen ajan lisäksi ainakin muuttohalukkuudella, lapsen sukupuolella sekä persoonallisuudella* näyttäisi olevan vaikutusta sopeutumiseen. *Asumistason ja elinympäristön laadun kohoaminen* muuton myötä lisää lasten tyytyväisyyttä muuttoa kohtaan.

Vain kolmella lapsella sopeutuminen on vienyt enemmän aikaa ja voimavaroja. Heistä kaksi valitsisi asuinpaikakseen edelleen kaupungin. Sopeutumattomuuden syitä näyttäisivät tämän aineiston perusteella olevan lasten erityisen *voimakas kiintyminen vanhoihin elinoloihin ja ihmissuhteisiin* sekä se, ettei *perheiden arkielämä ole vielä asettunut* tuttuihin uomiinsa muuton jälkeen. Vikman (1982) tarkasteli tutkimuksessaan lasten sopeutumisen ja sopeutumattomuuden syitä hieman erilaisin metodein ja päätyi myös toisenlaisiin tuloksiin. Vikman yhdisti suurimmat sopeutumisongelmat lapsiin, joilla oli heikoimmat kognitiiviset ja sosiaaliset valmiudet, kun taas sopeutumista edistivät muun muassa runsas harrastuneisuus ja koulumenestys (Vikman 1982: 152–154, 160, 172). Tekemäni tulkinnat pohjautuvat ainoastaan siihen, mitä lapset itse kertovat, kun taas Vikman selvitti tutkimustaan varten myös lasten taustoja, kuten vanhempien koulutusta. Saattaa myös olla, että tässä tutkimuksessa muuton suuntautuminen maaseudun haja-asutusalueelle ja sekä lasten haastatteluinen vasta useamman kuukauden, jopa parin vuoden kuluttua muutosta ovat voineet vaikuttaa

tuloksiin. Lasten sopeutumiseen ja sopeutumattomuuteen liittyviä tekijöitä olen selvittänyt tarkemmin alaluvussa 8.2.

Maalle muuttaneet lapset elävät arkeaan *lähi-* ja *etäympäristöissään* kotona, koulussa, kavereilla, harrastuksissa ja kaupungissa. Koulu on merkittävä osa maaseudun lasten arkea ja se on tärkeä sosiaalinen tapahtumapaikka. Haastatellut lapset *pitävät erityisen paljon uusista maaseutukouluistaan*, joissa ollaan tuttuja koko koulun väen kesken. Yksilölliset piirteet lasten arjessa näkyvät selvimmin heidän viettämänsä vapaa-ajan sisällöissä. Lasten vapaa-ajan muotoutuminen riippuu ensisijaisesti perheen uuden asuinpaikan suomista mahdollisuuksista lasten kaverisuhteisiin ja omaehtoiseen harrastamiseen eli *lähiympäristön laadusta* sekä *vanhempien aktiivisuudesta kuljettaa lapsiaan lähiympäristöä edemmäs* harrastuksiin ja kavereille. Siten lapsen vapaa-aika voi keskittyä enemmän koti- ja perhepiiriin tai hänellä voi olla rikas sosiaalinen elämä harrastuksineen niin naapurustossa kuin kauempanakin.

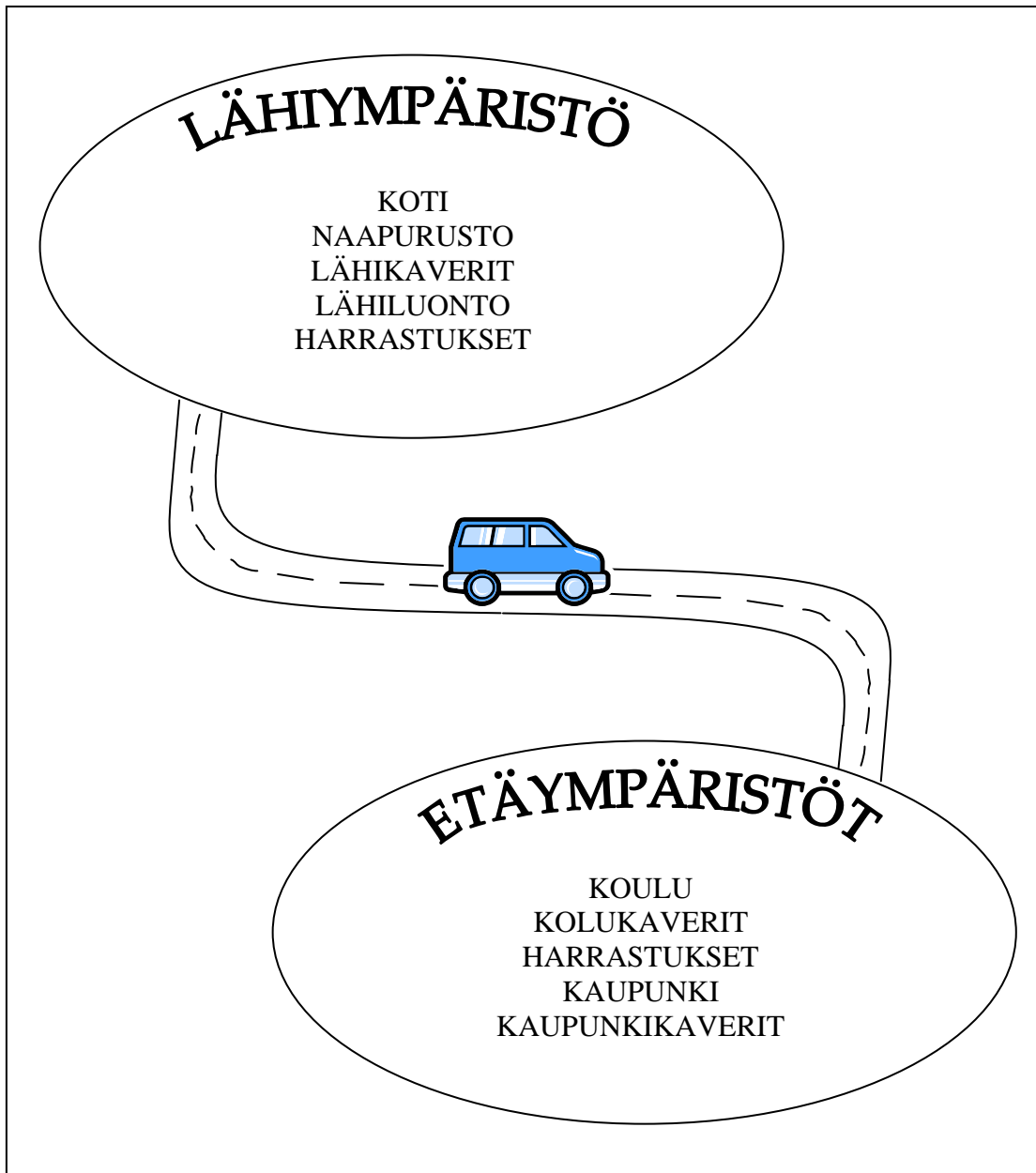
Lasten elämä on maallemuuton jälkeen keskittynyt enemmän maaseutu ympäristöön kuin kaupunkiin. Suurin osa lapsista pääsee vanhempiensa mukana kaupunkiin lähinnä kauppa-asioille, mutta muutamat lapsista kyläilevät aktiivisesti kaupungissa asuvien ystäviensä luona ja paria lasta kuljetetaan vanhoihin harrastuksiin kaupunkiin. *Lasten arkea rajoittavat pitkät välimatkat ja kyytien puute*. Usein kaupungissa aloitettu harrastus on jouduttu lopettamaan eikä sitä vastaavaa ole uudesta asuin ympäristöstä löytynyt. Lapset harrastavat maaseudulla pääasiassa erilaisia kerhoja sekä omaehtoista vuodenaikaliikuntaa. Toisaalta apuna kuljetusongelmissa ovat naapurien ja tuttavien kanssa sovitut kimppakyydit. Lapset hyödyntävät myös koulubussia kavereille kulkemiseen, jolloin vanhempien kuljettamiseen näkemä vaiva vähenee.

Tutkimukseen osallistuneiden lasten sosiaaliset verkostot levittyvät maantieteellisesti laajalle heidän muuttohistoriansa ja maaseudun asumisrakenteen takia. Lasten kaverit voidaan jakaa lähikavereihin, koulukavereihin ja kaupunkikavereihin. Koska maaseudulla välimatkat ovat pitkät ja lapsia on vähemmän, lapset eivät voi valita kavereitaan joka tilanteessa. *Lähikaverit* ovat lapsen lähiympäristössä asuvia naapuruston lapsia, joiden luokse lapsi pääsee kulkemaan itse ja joiden kanssa hän viettää aikaansa yleensä määrällisesti eniten. Lähikavereitten ikäjakauma voi vaihdella

huomattavasti ja he voivat edustaa kumpaakin sukupuolta. Naapuruston lasten on opittava tulemaan keskenään toimeen, jotta heillä on lähiympäristössään toisistaan seuraa vapaa-ajalleen. Suuresta lähikaverijoukosta on myös silloin etua, kun lapset haluavat pelata pihapelejä, jotka edellyttävät useampia osallistujia.

Lasten *koulu-* ja *kaupunkikaverit* edustavat sen sijaan valikoituneempia ystävyysuhteita. Näihin ryhmiin kuuluvat yleensä lapsen parhaimmat kaverit sekä paras ystävä. Pitkien välimatkojen vuoksi lapset tapaavat koulu- ja kaupunkikavereitaan lähinnä koulussa sekä erikseen järjestetysti. Kaupunkikavereitaan osa lapsista tapaa myös sillä välin kun vanhemmat hoitavat asioitaan kaupungissa. Yökyläilyt koulu- ja kaupunkikavereiden luokse ovat suosittuja tapoja pitää yllä ystävyysuhteita viikonloppuisin ja loma-aikoina. Tytöt pitävät yhteyttä kaupunkikavereihinsa selvästi poikia tiiviimmin kirjeitse, soittamalla ja tapaamalla näitä. Pojilla vanhat ystävät ikään kuin ovat olemassa, mutta heihin ei pidetä yhteyttä.

Olen tiivistänyt lasten arkea koskevat piirteet seuraavalla sivulla olevaan kuvioon (Kuvio 1). Havainnollistus kuvaa lasten arjen ympäristöjä sekä sosiaalisia suhteita, ja vastaa ensisijaisesti tilannetta, jossa lapsi asuu haja-asutusalueella kyläkeskuksen ulkopuolella. Kyseessä on pelkistys, joka kuvaa tämän tutkimuksen aineiston pohjalta nousseita olennaisimpia piirteitä eikä sisällä tässä tapauksessa esimerkiksi lasten sukulaissuhteita.

Kuvio 1. Maalle muuttaneiden lasten arjen ympäristöt ja kaverisuhteet.

10.2 Kaupungilla ja maaseudulla on omat hyvät puolensa

Tämän tutkimuksen aineiston perusteella lapset mieltävät kaupungin virikkeelliseksi ympäristöksi, jossa lasten kannalta oleelliset asiat, kuten kaverit, koulu ja kauppa, ovat helposti saavutettavissa. Tämän vuoksi eläminen koetaan vaivattomammaksi kaupungissa kuin maaseudulla. Koska kaupunkiympäristö on fyysisesti ja sosiaalisesti

kirjavampi kuin usein yhdenmukaisuuteen pyrkivä maaseutu, voi kaupungissa kohdata myös outoja ja pelottavia asioita sekä ihmisiä. Toisaalta poliisin läheisyys koetaan turvallisuutta lisäävänä tekijänä. Erityisesti nuorimmat lapset nimeävät liikenteen merkittäväksi vaaraksi kaupunkiympäristössä. Matthews ym. (2003: 11–12.) mukaan tämä on tyypillistä kyseiselle ikäryhmälle ja vanhempien näkemykset heijastuvat lasten käsityksissä. Osa lapsista koki myös liikenteen ja naapurien aiheuttaman melun häiritsevän nukkumistaan kaupungissa asuttaessa.

Kaupungin vastapainona maaseutu tarjoaa kaivattua rauhaa, tilaa ja vapautta. Luonnon merkitys leikkipaikkana näyttäisi korostuvan erityisesti niillä lapsilla, joilla on tiivis lähiverkosto. Tässä näyttäisi olevan selvä ero verrattuna englantilaisiin maalaislapsiin, jotka Matthews ym. (2003: 145) tutkimuksen mukaan arvostivat enemmän sosiaalisia suhteitaan kuin luonnon tarjoamia mahdollisuuksia. Toisaalta tämän tutkimuksen perusteella ne lapset, joilla ei juuri ole leikkikavereita lähiympäristössään, viettävät huomattavasti vähemmän aikaa luonnossa leikkien. Luonto on kuitenkin läsnä jokaisen maalla asuvan lapsen elämässä. Esimerkiksi pimeys ja villieläimet voivat pelottaa lapsia. Ajan myötä lapset näyttävät tottuvan luonnonläheiseen ympäristöön, jolloin uhat muuttuvat vähäisemmiksi. Pääosin lapset kokevatkin maaseudun turvalliseksi paikaksi elää. Myönteisenä asiana uudessa ympäristössään lapset kokevat pienet maaseutukoulunsa. Maalla asuessa jokapäiväisiin arkirutiineihin täytyy kuitenkin nähdä enemmän vaivaa kuin kaupungissa: niin kaupassa käyminen ja kavereitten tapaaminenkin on suunniteltava erikseen.

Seuraavalla sivulla olen esittänyt tiivistetysti lasten käsitykset kaupungin ja maaseudun hyvistä ja huonoista puolista sekä näistä tekemäni tulkinnat (Kuvio 2):

KAUPUNKI	MAASEUTU
<ul style="list-style-type: none"> + lyhyet välimatkat + harrastukset, valmiit leikkipaikat + enemmän kavereita - vilkas liikenne - meteli - humalaiset, huumeidenkäyttäjät, varkaat, jengit <p>=> enemmän virikkeitä, mutta myös enemmän vaaroja</p> <p>=> asiat nopeammin ja joustavammin saavutettavissa</p>	<ul style="list-style-type: none"> + luonnon läheisyys, tilaa leikeille + rauhallisuus + pieni koulu - pitkät välimatkat - kyytien puute - pimeys, villieläimet <p>=> elämä rajatumpaa, mutta samalla turvallista</p> <p>=> elämiseen on nähtävä enemmän vaivaa</p>

Kuvio 2: Kaupunkiin ja maaseutuun liitetyt ominaisuudet

10.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa lähtökohtanani on relativistinen tutkimusperinne, jonka mukaisesti ei ole olemassa yhtä ainoaa totuutta. Jokainen yksilö tekee oman tulkintansa omien kokemustensa perusteella, joten tutkimuksella ei voida tavoittaa objektiivista totuutta vaan tiettyjä näkökulmia ilmiöstä. (Tynjälä 1991: 386, 391–392; Hirsjärvi & Hurme 2000: 186.) Jokainen tutkimusaineisto siis mahdollistaa useammanlaisen tulkinnan, johon vaikuttavat tutkijan esiyymmärrys, hänen valitsemansa teoreettinen viitekehys ja näkökulmat. Tehty analyysi on tutkijan muokkaama kuva ja tulkinta tutkittavasta kohteesta.

Koska tutkija itse on laadullisen tutkimuksen tutkimusväline ja samalla luotettavuuden kriteeri, on luotettavuuden tarkastelun kohdistuttava koko tutkimusprosessiin (Tynjälä 1991: 386; Eskola & Suoranta 1998: 211). Tämä edellyttää tarkkaa selostusta tutkimuksen jokaisesta vaiheesta. Lukijan on pystyttävä seuraamaan tutkimuksen kulkua ja arvioimaan sitä. (Hirsjärvi ym. 2000: 214–215.) Olen pyrkinyt lisäämään tutkimuksen luotettavuutta raportoimalla tarkasti jokaisen tutkimusvaiheen sekä lisäämällä luotettavuuteen liittyvää pohdintaa myös raportin eri osioihin. Lincoln ja

Guba (1985: 301–327) suosittelevat laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteereiksi vastaavuuden, siirrettävyyden, tutkimustilanteen sekä vahvistettavuuden arvioimista.

Vastaavuus (credibility) luotettavuuden kriteerinä tarkoittaa sen arvioimista, miten tutkijan antama kuva ilmiöstä vastaa todellisuutta. Tällöin tarkastellaan tutkimuksen tiedonhankintamenetelmien soveltuvuutta kyseisen ilmiön tutkimiseen ja aineistosta vedettyjen johtopäätösten totuudenmukaisuutta. Tutkijan on osoitettava, että tutkimuksen tuottamat rekonstruktiot tutkittavien todellisuuksista vastaavat alkuperäisiä konstruktioita. (Lincoln & Guba 1985: 301–316; Tynjälä 1991: 390.) Lincoln ja Guba (1985: 301–316) esittävät useita keinoja parantaa tutkimuksen vastaavuutta. Näitä ovat esimerkiksi triangulaatio, tutkittujen henkilöiden mahdollisuus arvioida tutkimustuloksia sekä kollegojen suorittama arviointi.

Jotta lasten näkökulma säilyisi tulkinnassa, olen analysoinut aineistoa induktiivisesti. Luvuissa 7, 8 ja 9 olen kuvannut aineistoa tuomalla esille lasten suoria lainauksia, jotta lukija voi arvioida tulkintojeni vastaavuutta todellisuuden kanssa. Vastaavuutta tutkimuksessani parantaa myös itsereflektiivinen ote tutkimustyöhön. Olen harkinnut, kyseenalaistanut ja perustellut tutkimusprosessiin ja analyysiin liittyviä ratkaisujani. Käytin runsaasti aikaa analyysiin ja työstin aineistoa erilaisista näkökulmista käsin, jotta olennaiset asiat pääsisivät esille. Olen keskustellut tutkimastani ilmiöstä ja johtopäätöksistäni kollegojeni, ohjaajani ja muiden tutkimusta tehneiden ystävieni kanssa, jotka ovat myös lukeneet tutkimusraporttiani sen ollessa vielä keskeneräinen. Hirsjärvi ja Hurme (2000) huomauttavat, että tutkija vaikuttaa saatavaan tietoon jo tietojen keruuvaiheessa. Kyse on tutkijan tulkinnoista ja hänen käsitteistöstään, johon tutkittavien käsityksiä yritetään sovittaa. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 189.) Aikuisena tutkijana voin tuskin koskaan tavoittaa autenttisesti lasten kokemuksia ja heidän tapaansa käsittää maailmaa.

Tutkimuksen *siirrettävyys* (transferability) tapahtuu koko tutkimusprosessia arvioimalla. Siirrettävyydellä tarkoitetaan mahdollisuutta hyödyntää tutkimusta ja sen tuloksia jossakin toisessa kontekstissa. Tulosten siirrettävyys riippuu siitä, miten samankaltaisia tutkittu ympäristö ja sovellusympäristö ovat. Vastuu siirrettävyydestä ei ole vain tutkijalla, vaan tulosten sovellusarvon arvioiminen kuuluu myös lukijalle. Tämän

vuoksi tutkijan on kuvattava riittävästi aineistoaan ja tutkimustaan. (Lincoln & Guba 1985: 316; Tynjälä 1991: 390.)

Siirrettävyys tämän tutkimuksen kohdalla voisi tarkoittaa lasten maallemuutto-kokemusten tutkimista jossakin muualla Suomessa, esimerkiksi pohjoiskarjalaisella maaseudulla. Tutkimuksen toistaminen saattaa kuitenkin olla hankalaa, sillä kyseessä on tietty joukko hyvin eri-ikäisiä lapsia erilaisine taustoineen, mikä vaikuttaa aineiston rakentumiseen. Lisäksi Hirsjärvi ja Hurme (2000) huomauttavat, että haastattelujen tulos on aina seurausta haastattelijan ja haastateltavan yhteistoiminnasta. Ihmisen käyttäytyminen riippuu kontekstista ja vaihtelee ajan ja paikan mukaan, joten on epätodennäköistä, että kahdella tutkimuskerralla saataisiin sama tulos. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 186, 189.) Voidaan kuitenkin olettaa, että suurin osa lasten muutto- ja arkikokemuksista on yhteisiä kaikille haja-asutusalueille muuttaneille suomalaislapsille.

Tutkimustilannetta arvioitaessa (dependability) on otettava huomioon, mitkä ulkoiset seikat ja tutkimuksen eri vaiheisiin liittyvät tekijät ovat saattaneet vaikuttaa tutkimukseen. (Lincoln & Guba 1985: 316–318.) Tynjälä (1991) huomauttaa, että tutkimuksen kuluessa voi tapahtua vaihtelua esimerkiksi tutkijassa itsessään, ympäröivissä olosuhteissa tai jopa itse tutkittavassa ilmiössä. Mikäli tutkimuksella oletetaan voitavan tavoittaa monia todellisuuksia, ei tulosten samana pysyminen ole relevanttia. (Tynjälä 1991: 391.)

Tällaisia tutkimusprosessiin vaikuttaneita asioita ja satunnaista vaihtelua aiheuttavia tekijöitä saattoivat olla esimerkiksi oma kehittymiseni haastattelijana, haastateltavien lasten vireystila ja haastattelupaikka. Myös tutustuminen lapsiin etukäteen olisi voinut auttaa joidenkin haastattelujen tekemistä. Haastattelusta kiitokseksi tarkoittamani karkkipussin annoin tarkoituksella vasta haastattelun jälkeen, jottei se olisi vaikuttanut lasten vastauksiin. Olen pyrkinyt tiedostamaan nämä tutkimukseen vaikuttavat tekijät kirjoittamalla tutkimuspäiväkirjaa aineistonkeruun ajan ja liittämällä olennaisimpia huomioita haastattelukokemuksistani tutkimusraportin lukuun 6. Näiltä satunnaisvaihtelua aiheuttavilta tekijöiltä voidaan tuskin koskaan välttyä laadullisessa tutkimuksessa tutkittaessa ilmiöitä niiden aidoissa ympäristöissä.

Tutkimuksen *vahvistettavuus* (conformability) liittyy kysymykseen tutkimuksen objektiivisuudesta ja subjektiivisuudesta. Tämä tarkoittaa niitä seikkoja, jotka objektiivisuuteen pyrittäessä kuitenkin värittävät tutkimusta. Tutkijan on oltava tietoinen omasta subjektiivisuudestaan sekä esiyymmärryksensä merkityksestä tutkimuksen tekemisessä. Tässä yhteydessä on keskeistä kuvata sitä, kuinka tutkija on pyrkinyt rehellisyyteen ja näkökulmien tasapainoisuuteen eri tilanteissa. (Lincoln & Guba 1985: 318–327; Tynjälä 1991: 392.)

Tiedostan oman persoonani vaikuttaneen tutkimusprosessin kulkuun tutkimusaiheen valinnasta lähtien. Suurin vaikutus persoonallani ja ominaisuuksillani on ollut varmasti haastatteluaineiston syntyyn. Lasten haastattelija saa mielestäni tehdä työnsä persoonallisesti. Liian neutraali ja asiallinen suhtautuminen ei välttämättä synnytä vuorovaikutustilannetta, jossa lapsen on helppo puhua asioistaan. Subjektiivisista tekijöistä huolimatta pyrkimys neutraaliuteen on ollut tavoitteena tutkimuksessani, jotta syntyneellä tutkimustiedolla olisi sovellusarvoa myös tämän tutkimuksen ulkopuolella. Toimintani reflektointi on ollut työskentelyni lähtökohta ja olen raportoinut tutkimusprosessini avoimesti peittelemättä myöskään sen puutteita. Lopullinen arviointi tutkimuksen merkittävydestä ja tulosten oikeaan osuvuudesta jää lopulta kuitenkin tutkimusraportin lukijoille ja niille, jotka tutkimustietoa soveltavat.

10.4 Tulosten ja tutkimuksen arviointia

Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa lasten elämäntapahtumista sekä lapsuudesta maaseudulla. Valentin (1997) ja Matthews ym. (2003) mukaan maaseudun lapsista tarvitaan lisää tutkimustietoa ja tämä tutkimus pyrki osaltaan vastaamaan esitettyyn haasteeseen. Tutkimuksella pyrittiin myös tuomaan esiin uusi näkökulma maallemuuton tutkimiseen: tutkimuksen kohteena olivat tällä kertaa maalle muuttaneiden perheiden lapset. Teemahaastattelun avulla selvitettiin lasten kokemuksia muutosta, maalla asumisen arjesta sekä kaupungista ja maaseudusta elinympäristöinä. Lisäksi tarkasteltiin lasten sopeutumista ja siihen liittyviä tekijöitä. Tutkimusongelmat tarkentuivat tutkimusprosessin kuluessa ja mielestäni niihin löydettiin myös vastauksia.

Tutkimuksen vahvuutena voidaan nähdä lasten kokemustiedon hankkiminen suoraan lapsilta itseltään ilman välikäsiä.

Tutkijoilla on ollut erilaisia käsityksiä haastattelun soveltumisesta lasten tutkimiseen (ks. esim. Lallukka 2003: 73). Haastattelu ei mielestäni pienimpien lasten kohdalla ole ensisijainen tutkimusmetodi, joten valitsin tutkimukseni informanteiksi 7–12-vuotiaat. Joillekin lapsille itsensä verbaali ilmaiseminen on helpompaa kuin toisille, mikä luonnollisesti vaikuttaa aineiston rakentumiseen. Joskus haastattelu saattaa kuitenkin olla ainoa mahdollisuus saada tietoa vielä tutkimattomasta aiheesta. Uutta tutkimusteemaa voi olla vaikeaa lähestyä, ellei keskustelemalla ole ensin selvitetty, mikä siinä on tutkimuksen ja tutkittavien kannalta olennaisinta. Jos tekisin tämän tutkimuksen uudelleen, käyttäisin todennäköisesti haastattelun apuna jotakin näköhavaintoon perustuvaa materiaalia. Tämä voisi olla esimerkiksi lapsen piirros vanhasta kodistaan, valokuvat lapsen elämästä vanhassa ja uudessa asuinpaikassa tai haastattelun aikana piirtämäni kartta lapsen nykyisestä elämänpiiristä. Konkreetti materiaali todennäköisesti inspiroisi lapsen muistia ja helpottaisi kokemuksen jakamista. Sopivan tutkimusasetelman löytäminen edellyttää pienen esitutkimuksen tekemistä, jolloin tutkija voisi löytää tutkimusongelmansa kannalta olennaisimmat teemat ja niiden tutkimiseen soveltuvat metodit. Valitettavasti esitutkimukseen ja tutkimusmenetelmien kehittelyyn ei tässä tutkimuksessa ollut resursseja tutkimusjoukon vaikean tavoitettavuuden takia.

Haastatteluun liittyy myös joitakin rajoitteita, kun tutkimusongelman ratkaisemiseksi selvitetään tapahtumia, jotka ovat tapahtuneet kuukausia, kenties jopa joitakin vuosia aikaisemmin. Erityisesti lasten muutto-orientaatiosta keskustellessamme pohdin tutkimuksen luotettavuutta. Lasten muuttoa koskeviin arvioihin voi vaikuttaa heidän muistikuviansa hämärtyminen sekä monet väliin tulevat tapahtumat ja muut tekijät. Vikman (1982) arveleekin, että erityisesti niissä tilanteissa, joissa lasten asumistasossa tapahtuu myönteinen muutos, lapsi arvioi muuttoa edeltäneet reaktionsa myönteisemmiksi kuin ne todellisuudessa ovat olleet (Vikman 1982: 78). Muistelutyön ohella muutoksen kuvaaminen osoittautui haasteelliseksi lapsille. Olen kuitenkin halunnut perustaa tutkimukseni siihen, mitä ja miten lapset kokemuksistaan kertovat, enkä vastausten oikeellisuuteen aikuisen näkökulmasta (ks. Ritala-Koskinen 2001a: 149,

152). En yhdenkään haastattelun kohdalla tarkistanut haastattelussa mahdollisesti epäselväksi jääneitä asioita lapsen vanhemmilta.

Tutkimuksen lähtökohtana on käsitys lapsista aktiivisina toimijoina ja oman elämänsä asiantuntijoina. Kuitenkin oman kokemukseni kautta huomasin, kuinka helposti lapsia hyödyntää vain välineellisesti tutkimustiedon hankkimiseksi ja unohtaa sen, että heidän olisi saatava olla mukana tutkimuksen joka vaiheessa (ks. Alderson 1995 O'Kanen 2000 mukaan). Olin olettanut, että lähetettyäni tutkimukseen valittujen perheiden vanhemmille tutkimukseen liittyvän saatekirjeen vanhemmat kertovat lapsilleen tutkimuksen tarkoituksesta ja selvittävät lasten halukkuuden osallistumiseen. Jälkeenpäin huomasin, että aikuisten lapsille välittämä tieto oli jäänyt joidenkin lasten kohdalla hataraksi. Todennäköisesti lapset olisivat kokeneet olonsa uudessa tilanteessa varmemmiksi, jos he olisivat saaneet ymmärrettävällä kielellä tietoa tutkimuksesta suoraan itselleen. Tällaisen kirjeen välityksellä olisin saanut lapsiin myös ensi kontaktin.

Aloittelevana tutkijana en voi välttyä tekemästä virheitä: kokemuksen kautta oppii monia asioita. Tämän huomasin myös haastatteluja tehdessäni. Tutkimus-haastattelutilanne vaatii erilaista osaamista kuin arkipäiväinen jutustelu lasten kanssa. Haastattelijana saatan omilla kysymyksilläni rajata lasten vastausmahdollisuuksia. Joskus erittäin hyödyllinen jatkokysymys jäi tekemättä vain oman huolimattomuuteni takia. En ymmärtänyt tarttua lapsen tarjoamaan mielenkiintoiseen seikkaan, vaan kiirehdin eteenpäin ja huomasin menettäneeni arvokkaan tilaisuuden vasta kuunnellessani haastattelunauhaa kotona. Jos haastateltava ja haastattelijat eivät tunne toisiaan etukäteen, ei tutkija välttämättä osaa ottaa huomioon haastateltavan arjen kokonaisuutta, jossa monet eri tekijät vaikuttavat toisiinsa. Vaikka hyvä haastattelijat on varmasti luonnostaan utelias ja helposti lähestyttävä, on haastattelutaito kuitenkin pitkälti opittavissa. Tärkein, mitä haastatteluja tehdessäni opin, oli kiireettömyys ja lapsen kuunteleminen.

Haastatteluissa ilmeni tyttöjen poikia suurempi tarve jakaa tunneperäisiä kokemuksia. Tyttöjen ja poikien erot tulivat esiin myös tutkimustuloksissa sopeutumisen ja kaverisuhteiden kohdalla. Jaraston ja Sinervon (1998) mukaan lapselle voi olla erityisen vaikeaa, jos hän on tottunut olemaan paras ystävä saman lapsen kanssa ja ystävyys

sitten jostakin syystä, kuten muuton myötä katkeaa (Jarasto & Sinervo 1998: 117). Ne lapset, joille sopeutuminen on ollut erityisen vaikeaa, tarvitsevat vanhemman huomiota ja halua jakaa muutokseen liittyviä ongelmia yhdessä. Tyttöjen sopeutumisvaikeudet liittyivät etupäässä voimakkaaseen kiintymykseen vanhoja elinoloja ja ihmissuhteita kohtaan. Pojille muutto ja sopeutuminen olivat olleet helpompia prosesseja johtuen ehkä erilaisesta orientaatiosta ympäristöön ja kavereihin. Vaikka pojillakin on parhaita kavereita, poikien kaverisuhteet näyttäisivät liittyvän enemmän tässä ja nyt -tilanteisiin ja olevan luonteeltaan liikkuvampia, minkä vuoksi irrottautuminen kavereista on heille ollut helpompaa.

Toiveet sosiaalisen ympäristön ominaisuuksista saattavat maallemuutossa mennä ristiin perheen vanhempien ja lasten kesken. Vanhemmat haluavat maallemuuton myötä päästä eroon kaupunkiasumisesta häiritseviksi koetuista piirteistä. Maalta haetaan rauhaa ja etäisyyttä naapurien katseilta (esim. Haliseva-Soila 1993; Pekkanen 1996). Jaraston ja Sinervon (1998) mukaan taas kouluikäinen lapsi elää sosiaalisen kehittymisen ja itsenäistymisen aikaa, jolloin lapsi kaipaa itselleen tiivistä sosiaalista yhteisöä, jossa kavereilla on merkittävä sijansa. Iän myötä kavereiden merkitys vain kasvaa. (Jarasto & Sinervo 1998: 116–122.) Siten lapset voivat kokea itsensä eristetyiksi muun maailman menosta, mikäli perhe muuttaa kovin syrjäiseen paikkaan. Kuten Pekkanen (1996) toteaa, nuoret ovat nykyään vaativampia ja mukavuudenhaluisempia kuin heidän vanhempansa nuorina, ja lapsi saattaa kokea jo muutaman kilometrin etäisyyden kavereihin hankalaksi (Pekkanen 1996: 129). Lasten kuljettaminen kavereille ja harrastuksiin voi vanhemmalle olla oman työpäivän päätteeksi väsyttävää, ja vapaa-aika maaseudulla osoittautuukin lopulta muuksi kuin luonnon rauhasta nauttimiseksi.

Pekkasen (1996) mukaan vanhemmat kokevat nuorten liikkumisongelman maaseudulla vähintään yhtä suurena ja aikuisten vapaa-aikaa rajoittavana tekijänä ainakin suuremmissa perheissä, joissa kuljetettavaa riittää. Vaikka pitkät välimatkat voivat lasten kasvaessa olla vanhempien näkökulmasta hyödyksi, heijastuu lasten ja nuorten viihtyvyys koko perheen elämänlaatuun. (Pekkanen 1996: 128, 133, 134.) Ehkä vanhempien olisikin jo muuttoa suunniteltaessa hyvä pohtia asumisratkaisun edellyttämää vaivannäköä heiltä itseltään sekä katsoa tulevaa tilannetta lasten

näkökulmasta. Vanhemmathan ovat muutonkin jälkeen vapaita liikkumaan omien mieltymystensä mukaan, mikäli heillä vain on auto ja ajokortti. Lapset sen sijaan ovat maalla etäympäristöissään liikkumisensa suhteen lähes täysin vanhempien ehtimisen ja jaksamisen varassa. Uuden asuin ympäristön valinnassa voitaisiin ottaa huomioon niitä tekijöitä, jotka lisäävät lasten viihtyvyyttä lähiympäristössään ja vähentävät heidän kyyditsemisen tarvettaan. Koulun läheisyys tuo yleensä mukanaan kavereita ja ohjattuja harrastuksia, joihin lapsi pääsee kulkemaan itse. Muita lapsille mielekkäitä, viihtyvyyttä lisääviä tekijöitä voivat tutkimustulosten perusteella olla esimerkiksi uimaranta, leikkiin ja seikkailuun virittävä metsä, lähellä sijaitseva mummola tai vaikkapa jääkiekkokaukalo.

Virikkeellisestä lähiympäristöstä huolimatta vanhempien vaivannäköä lasten kyyditsemiseksi joskus tarvitaan. Mielestäni muutto ei saisi evätä lasten mahdollisuuksia säilyttää yhteydet vanhoihin kavereihin, mikäli lapsi kokee nämä ystävyysuhteet itselleen tärkeiksi. Lapset haluavat nähdä myös koulukavereitaan muulloinkin kuin vain koulussa tai syntymäpäivillä. Toisaalta sähköinen viestintä on helpottanut yhteydenpitoa ja vähentänyt ihmisten tarvetta liikkua. Valentin ja Hollowayn (2001) tutkimuksen mukaan internet helpotti vuorovaikutusta ja loi maalla asuvien nuorten välille jopa uusia vuorovaikutuksen mahdollisuuksia paikallistasolla. Sama tutkimus myös osoitti internetin tarjoavan maaseudun nuorille kaivatun paon fyysisestä sijainnista, sillä internetin välityksellä saattoi olla yhteydessä toiselle puolen maapalloa. Internetin välityksellä oli mahdollista luoda itselleen uusi identiteetti ja teeskennellä asuvansa jossain mielenkiintoisemmassa paikassa kuin pienessä maaseutukylässä. (Valentine & Holloway 2001: 383–394.)

Vaikka internet tuskin kokonaan korvaa lasten yhdessäoloa fyysisesti samassa paikassa, se antaa mahdollisuuksia uudenvälisiin vuorovaikutuksen muotoihin, sosiaalisiin verkostoihin ja kaverisuhteiden ylläpitoon. Lapset ovat yleensä taitavia tietokoneen käyttäjiä, joten internetin suomien viestintämahdollisuuksien käyttöön lapsilla lienee mahdollisuus heti lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen jälkeen. Esimerkiksi MSN.Messenger-palstasta on lasten ja nuorten kesken tullut hyvin suosittu paikka jatkaa keskustelua koulupäivän jälkeen. Maalle muuttaneille lapsille tämä tarjoaa paikalliskontaktien lisäksi mahdollisuuden ylläpitää ystävyysuhteita vanhaan

kotikaupunkiin ja pysyä ajan tasalla vaikkapa siitä, mitä entisessä koululuokassa tapahtuu.

Tietooni ei tullut ainuttakaan Suomessa tehtyä tutkimusta, jossa maallemuuttoa olisi tarkasteltu lasten näkökulmasta. Yleistettävyyden sijaan tärkeämpänä lähtökohtana tutkimuksessani onkin ollut tuoda tietoisuuteen niitä asioita, jotka ovat nousseet merkittäviksi eri lasten maallemuuttokokemuksissa. Tutkimus on ennen kaikkea avaus keskustelulle ja jatkotutkimuksille, mutta tuloksilla on myös sovellusarvoa käytännössä. Tulokset voivat antaa maallemuuttoa suunnitteleville perheille ajatuksia siitä, miten he voisivat ottaa lapsensa paremmin huomioon muuttoprosessissa ja asettumisessa uuteen elinympäristöön. Toisaalta jo maalla asuvien perheiden vanhemmat voivat tutkimuksen avulla peilata sitä, millaista heidän lapsensa arki on maalla tämän tutkimuksen esimerkkitapausten valossa ja millaiset asiat voivat olla maalla asuvan lapsen arjen laatutekijöitä. Yhteiskunnallisella tasolla tulokset vahvistavat pienten lähikoulujen asemaa koulujärjestelmän osana. Vireät kyläkoulut voisivat olla maaseutumaisten kuntien mahdollisuus houkuttaa uusia asukkaita kuntaan, sillä vanhemmat luottavat niiden laatuun ja lapsetkin ovat osoittaneet pitävänsä niistä. Tutkimus antaa myös tietoa siitä, millaisia ominaisuuksia lapset arvostavat elinympäristössään ja millainen voisi olla lapselle hyvä elinympäristö. Ehkä myös paikalliset maallemuuttohankkeet saavat tutkimustuloksista tukea maaseudun markkinoinnin edistämiseksi.

Mitä sitten tämän tutkimuksen informantit, yksitoista kouluikäistä maalle muuttanutta lasta hyötyvät siitä, että he antoivat aikaansa tutkimukselle? Aldersonin (1995) mukaan tutkimukseen osallistuneiden lasten pitää myös itse saada palautetta tutkimuksen tuloksista (O’Kane 2000: 229–230). Lähetän tutkimukseen osallistuneille perheille tiivistelmän valmistuneen tutkimuksen tuloksista ja liitän tämän kirjeen yhteyteen lapsille oman tiedotteensa, josta he voivat lukea toisten lasten kokemuksista ja tutkimuksen tuloksista. En tiedä, mitkä asiat lapsia tutkimuksessa eniten kiinnostavat. Ehkä heille on tärkeää huomata, etteivät he ole kokemustensa kanssa yksin: monilla muilla maalle muuttaneilla lapsilla on samanlaisia kokemuksia takanaan. On tärkeää, että kokemuksensa saa jakaa muiden kanssa.

Maalle muuttaneiden lasten sosiaaliset suhteet ja laajalle levinneet kaveriverkostot ovat mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe. Maalle muuttaneiden perheiden osalta voitaisiin tutkia, tuottaako maalla asuminen perhekeskeisempää elämää ja miten muutto vaikuttaa perhesuhteisiin. Valentine ja Holloway (2001) ovat tehneet tutkimusta maaseudun lasten ja nuorten internetin käytöstä. Nyt kun laajakaista on yhä yleisempi varuste suomalaissa kodeissa, voitaisiin tutkia, kuinka maalla asuvat lapset käyttävät online-viestintää sosiaalisten suhteidensa rakentamiseen ja ylläpitoon. Ovatko internet-yhteydet siirtyneet osittain korvaamaan lasten tarpeita tavata kavereitaan vapaa-ajalla? Pitäisikö siten luvussa 10.1 esitettyyn malliin lasten arjen ympäristöistä ja kaverisuhteista lisätä lähi- ja etäympäristöjä täydentämään myös *verkkoympäristö*?

LÄHTEET

Alanen, L. 2001. Lapsuus yhteiskunnallisena ilmiönä. Sosiologia ja sukupolvijärjestys. Teoksessa: Sankari, A. & Jyrkämä, J. (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino. 161–186.

Alanen, L. 1998. Eettisesti kestävää lapsitutkimusta? Lasten asema ja oikeudet yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Esitelmäpaperi Jyväskylän yliopiston eettisen toimikunnan koulutuspäivässä 6.5.1998.

Aldridge, M. & Wood, J. 1998. Interviewing Children. A Guide for Child Care and Forensic Practitioners. Chicester: Wiley.

Bogdan, R.C. & Biklen, S. K. 1998. Qualitative Research for Education. An Introduction to Theory and Methods. Boston: Allyn and Bacon.

Borg, W. R. & Gall, M. D. 1989. Educational Research. An Introduction. Fifth Edition. New York: Longman.

Butler, I. & Williamson, H. 1994. Children speak: children, trauma and social work. Harlow: Longman.

Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa: Aaltola, J & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 133–157.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. 24–42.

Gittins, D. 2004. The historical construction of childhood. Teoksessa: Kehily, M. J. (toim.) *An Introduction to Childhood Studies*. Maidenhead: Open University Press. 25–38.

Haliseva-Soila, M. 1993. Maaseudun uudet asukkaat. Kaupunkilaisten maaseutukuva ja maallemuuttopotentiali maaseudun kehittämisen mahdollisuutena. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki. Julkaisusarja A:2

Heikkilä, M., Rintala, T., Airio, I. & Kainulainen, S. 2002. Hyvinvointi ja tulevaisuus maalla ja kaupungissa. Helsinki: Stakes. Tutkimuksia 126.

Heikkinen, T., Hirvonen, J. & Maijala, O. 2003. Tarjolla maaseutu. Tutkimus maallemuuton tarjonnan toimijoista ja maallemuuttajamielikuvista. Espoo: Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 85.

Heiliö, P-L. 1994. Onko lapsen salaisuuksilla suojaa. Teoksessa Törrönen, M. (toim.) *Lapsen etu ja viidakon laki*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Julkaisu 94. 88–104.

Hendrick, H. 1997. *Constructions and Reconstructions of British Childhood: An Interpretative Survey, 1800 to the Present*. Teoksessa: James, A. & Prout, A. (toim.) *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. London: Falmer Press. 34–62.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2003. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kirjayhtymä.

Horelli, L. & Kyttä, M. 2001. Ympäristö lapsen kehityksen näyttämönä. Teoksessa: Ivars, M. (toim.) *Lapsuuden rakennettu ympäristö 2001*. Euroopan rakennusperintöpäivät. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto. 28–31.

Hunnakko, P. & Palm, J. 2002. Suurten ikäluokkien eläkeläisten maallemuuttopotentiali. Vaasan yliopisto. Julkaisuja No. 100.

Hurme, H. 1978. Muuttaminen perheen ongelmana. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitoksen julkaisuja n:o 209.

Hutchby, I. & Moran-Ellis, J. 1998. Situating Children's Social Competence. Teoksessa: Hutchby, I. & Moran-Ellis, J. (toim.) Children and Social Competence. Arenas of Action. London: Falmer Press.

Hyvönen, K. 2001. Mielikuvia lapsuudesta maaseudulla. Maaseudun uusi aika 1. 40–44.

James, A. & Prout, A. 1997. A New Paradigm for the Sociology of Childhood? Provenance, Promise and Problems. Teoksessa: James, A. & Prout, A. (toim.) Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood. London: Falmer Press. 7–33.

Jarasto, P. & Sinervo, N. 1998. Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus Kirapaino Oy.

Kalliala, M. 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Tampere: Gaudeamus.

Kanerva, A. 2002. Muuttaminen mullistaa myös lapsen elämän. Tuttu riepu tai nukke antaa turvaa uudessa asuinpaikassa. Lapsen Maailma 61 (12). 18–20.

Kantanen, K. 1991. Takaisin kotiseudulle. Tutkimus paluumuuton merkityksestä ja mahdollisuuksista maaseudun erilaistumisprosesseissa. Joensuun yliopisto: Karjalan tutkimuslaitos. Julkaisuja N:o 97.

Katajamäki, H. 2001. Laadun ja uskalluksen maaseutu. Teoksessa: Heikkilä, E. (toim.) Muuttoliikkeet vuosituhanen vaihtuessa – halutaanko niitä ohjata? Muuttoliikesymposium 2000. Turku: Siirtolaisuusinstituutti. Siirtolaisuustutkimuksia A 24. 279–278.

Katajamäki, H. 2002. Suomen maaseudun evoluutio. Saatavilla www-muodossa: URL: http://www.ruralstudies.fi/liitteet/H.Katajamaki_3.9..pdf. Luettu 27.6.2005.

Kartovaara, L. 2000. Lapset muuttoliikkeen pyörteissä. Tieto aika 10. 14–15.

Kartovaara, L. & Sauli, H. 2000. Suomalainen lapsi. Helsinki: Tilastokeskus. Väestö 2000: 7.

Kiili, J. 1998. Lapset ja nuoret hyvinvointinsa asiantuntijoina. Raportti hyvinvointi-indikaattoreiden kehittämisestä. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen työpapereita no. 105.

Kirmanen, T. 2000. Lapsi ja pelko. Sosiaalipsykologinen tutkimus 5–6-vuotiaiden lasten peloista ja pelkojen hallinnasta. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 78. Saatavilla www-muodossa: URL: <http://www.uku.fi/vaitokset/2000/tkirmane.pdf>. Luettu 24.3.2005.

Kortesuoma, R-L. & Hentinen, M. 1995. Laadullinen haastattelu lapsen kokemusten tutkimisessa. Hoitotiede 7 (3). 119–127.

Lahikainen, A-R, Kraav, I., Kirmanen, T. & Maijala, L. 1995. Lasten turvattomuus Suomessa ja Virossa. 5 – 12-vuotiaiden lasten huolten ja pelkojen vertaileva tutkimus. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 25.

Lahti, P. 2001. Lapsen kasvu ympäristö. Teoksessa: Ivars, M. (toim.) Lapsuuden rakennettu ympäristö 2001. Euroopan rakennusperintöpäivät. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto. 14–17.

Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: Aaltola, J & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 26–43.

Laine, K. & Neitola, M. (toim.) 2002. Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 11.

Lallukka, K. 2003. Lapsuusikä ja ikä lapsuudessa. Tutkimus 6–12-vuotiaiden sosiokulttuurisesta ikätiedosta. Jyväskylän yliopisto.

Lapsen Oikeuksien Sopimus. Helsinki: J-Paino. Ulkoasiainministeriön julkaisuja 1/93.

Lapsiystävälliseen elinympäristöön. Opaskirja kansalaisille, päättäjille ja suunnittelijoille. Ympäristöministeriö, Kaavoitus- ja rakennusosasto. Opas 5/1992.

Latikka, M. 1980. Turun asuntoalueet lasten ja lapsiperheiden silmin. Selvitys viidestä asuntoalueesta havaintojen ja haastattelujen valossa. Turun kaupunki.

Laurila, P. 1996. Uuden maaseudun tiellä. Tutkimus maaseutuväestön uusista toimeentulomuodoista. Vaasan yliopisto. Länsi-Suomen taloudellinen tutkimuslaitos. Julkaisu No 67.

Lauronen, E. 1991. Unelma ja sen toteuttajat. Tutkimus suomalaisista omakotirakentajista. Helsinki: Asuntohallitus, tutkimus- ja suunnitteluosasto. Asuntotutkimuksia 3: 1991.

Leinamo, K. 2003. Maaseudun kutsu. Näkemyksiä eläkeläisten maallemuutosta ja kakkosasumisesta. Vaasan yliopisto: Levon instituutti. Julkaisu No 106.

Lincoln, Y. & Guba, E. G. 1985. Naturalistic inquiry. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage publications.

Maaseudun kehittämisohjelma. 1991. Suomen maaseutupolitiikan tavoitteet, strategiat ja keinot 1990-luvulla. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Matthews, H., Taylor, M., Sherwood, K. Tucker, F. & Limb, M. 2002. Growing-up in the countryside: children and the rural idyll. *Journal of Rural Studies*. 16 (2). 141–153.

Muilu, T. 2002. Eurooppalaisten maaseutujen muutos. Saatavilla www-muodossa: URL: <http://www.ruralstudies.fi/liitteet/T.Muilu.pdf>. Luettu 27.6.2005.

Niemelä, H. 1979. Virikkeellisyys maalla ja kaupungissa. Teoksessa: Rohkaise lasta kasvamaan. Helsinki: Maaseudun Sivistysliitto. 23–43.

Niemelä, S. 1994. Maaseudun merkitys. Helsinki: Maaseudun Sivistysliitto ry. Maaseudun Sivistysliiton julkaisusarja 1/1994.

Nivalainen, S. 2002. Maallemuuttajat – millaisia he ovat? Helsinki: PTT. Pellervon taloudellisen tutkimuksen työpapereita No 59.

Ojanen, K. 2001. Lapsella on oikeus hyvään ympäristöön. Teoksessa: Ivars, M. (toim.) Lapsuuden rakennettu ympäristö 2001. Euroopan rakennusperintöpäivät. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto. 21–25.

O’Kane, C. 2000. The Development of Participatory Techniques. Facilitating Children’s Views about Decisions which Affect Them. Teoksessa: Christensen, P. & James. A. (toim.) Reserch with Children. Perspectives and Practises. London: Falmer Press. 136–159.

Okko, P., Miettälä, A. & Oikarinen, E. 2000. Muuttoliike pakottaa rakennemuutokseen. Kunnallisan kehittämissäätöön tutkimusjulkaisut, nro 24. Helsinki: Kunnallisan kehittämissäätö.

Paunikallio, M. 1997. Kuka jää maaseudulle? Maaseudun nuorten näkemyksiä maaseudusta asuin-, työ- ja elinympäristönä. Seinäjoki: Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus.

Pehkonen, A. 2005. Maalle muuttajien motiivit ja sosiaalinen verkosto kyläyhteisössä. *Siirtolaisuus – Migration* 1. 28–36.

Pekkanen, J. 1996. Kaavoihin kangistumattomat. Asukkaiden haastattelututkimus haja-asumisen eduista ja haitoista. Espoo: Teknillinen korkeakoulu. Julkaisu A-sarja nro 25.

Pekkanen, J., Maijala, O., Piispanen, E. & Lehtonen, H. 1997. Maaseudun kilpailukykyisyys asuinympäristönä. Esimerkkinä Hämeenlinnan seutu. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Pinola, T. 1995. Muutto, muutos ja sopeutuminen. Perheen näkökulma läänin sisäiseen muuttoon. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 25.

Pyöriä, P. 2003. Eriarvoinen tietoyhteiskunta. Teoksessa Melin, H. & Nikula, J. (toim.) 2003. Yhteiskunnallinen muutos. Tampere: Vastapaino. 193–206.

Qvortrup, J. 1997. A Voice for Children in Statistical and Social Accounting: A Plea for Children's Right to be Heard. Teoksessa: James, A. & Prout, A. (toim.) *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. London: Falmer Press. 85–106.

Raittila, R. 2003. Retkellä. Lapset rakentavat ympäristösuhdettaan. Kasvatustieteen lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopisto, Varhaiskasvatuksen laitos.

Ritala-Koskinen, A. 2001a. Lasten haastattelu tutkijan haasteena. Teoksessa: Kangassalo, M. & Suoranta, J. (toim.) *Lasten tietoyhteiskunta*. Tampere: Tampere University Press. 145–169.

Ritala-Koskinen, A. 2001b. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Helsinki: Väestöliitto.

Rouhiainen, V. 2000. Suomalaisia mielikuvia maaseudusta. Maaseudun uusi aika 3. 32–37.

Rouhiainen, V. 2002. Suomalaisten maaseutukuvat. Saatavilla www-muodossa: URL: <https://www.ruralstudies.fi/liitteet/V.Rouhiainen.pdf>. Luettu 26.6.2005.

Ruoppila, I. 1999. Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena. 26–51.

Ruuhijärvi, P. 1982. Lapsi muuttoliikkeen rattaissa. Teoksessa: Koivukangas, O., Lindström, K. & Narjus, R. (toim.) Muuttoliikesymposium 1980. Turku: Siirtolaisuusinstituutti. Siirtolaisuustutkimuksia A8. 182–190.

Siiskonen, P. 2000. Maaseutu kaupunkilaisten mielenmaisemassa. Maaseudun uusi aika 3. 59–60.

Smart, C, Neale, B. & Wade, A. 2001. The Changing Experience of Childhood. Families and Divorce. Cambridge: Polity.

Soininen, A. 1998. Ihan jumiks en kyllä heittävy! Tutkimus Itä-Suomen syrjäkylissä asuvista nuorista. Teoksessa: Helve, H. (toim.) Nuorten arki ja muuttuvat rakenteet. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. 7–53.

Soininen, M. 1995. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turun yliopisto: täydennyskoulutuskeskus. Kasvatusalan julkaisuja.

Strandell, H. 1992. Uusi lapsi on syntynyt? Uuden lapsitutkimuksen arviointia. Nuorisotutkimus 10 (4). 19–27.

Susiluoma, H. 1998. Yrittäjäksi maalle. Maaseudun näyttämöt kaupungista muuttaneiden kokemina. Jyväskylän yliopisto: Chydenius-Instituutti. 2/98.

Särkkä, J. 1996. Maaseudun rakennetun ympäristön esteettisyyden arvottaminen videon avulla. Teoksessa: M. Häyrynen & O. Immonen (toim.) Maiseman arvo[s]tus. 40–46.

Thomas, N. 2001. Listening to Children. Teoksessa: Foley, P., Roche, J. & Tucker, S. (toim.) Children in Society. Basingstoke: Palgrave. 104–111.

Tilastokeskus 2004. Väkiluku tilastollisen kuntaryhmyksen mukaan 31.12.2004.

Turtiainen, P. 2001. Lapsen kuulemisen mahdollisuudet ja rajoitukset haastattelututkimuksen näkökulmasta. Teoksessa: Kangassalo, M. & Suoranta, J. (toim.) Lasten tietoyhteiskunta. Tampere: Tampere University Press. 170–180.

Turunen, M. 2000. Maallemuuttajat ja kantaväestö kohtaavat. Maaseudun uusi aika 1. 33–39.

Tynjälä, P. 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. Kasvatus 22 (5–6). 387–398.

Valentine, G. 1997. A Safe Place to Grow Up? Parenting, Perceptions of Children's Safety and Rural Idyll. *Journal of Rural Studies* 13 (2). 137–148.

Valentine, G & Holloway, S. L. 2001. A window on the wider world? Rural children's use of information and communication technologies. *Journal of Rural Studies* 17 (4). 383–394.

Vartiainen, P. 1999. Onko aluekehityksessä voittajia ja häviäjiä? *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 4. 497–502.

Viinikainen, T. & Puustinen, S. 2000. Kylä kaupungin kyljessä. Tutkimus maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksesta. Espoo: Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja. B82.

Vikman, J-P. 1982. Perheen muutto lapsen ongelmatilanteena. Acta Universitatis Tamperensis A: 143. Tampereen yliopisto.

Virtanen, V. 2003. Valta- ja vastavirtaan. Selvitys maassamuuttajien elinoloista, uuteen kiinnittymisestä ja arvotaustasta Suomessa. Helsinki: Sisäasiainministeriö. Sisäasiainministeriön julkaisusarja 14/2003.

Saatekirje maalle muuttaneille perheille

LIITE 1

X.X.2004 Jyväskylässä

Arvoisa vastaanottaja.

Olen lastentarhanopettaja Päivi Tuononen ja teen Jyväskylän yliopiston varhaiskasvatuksen laitoksella maisteriopintoja. Opintoni ovat loppusuoralla ja lähestynkin nyt perhettänne pro gradu -tutkielmani vuoksi. Tarkoitukseni siinä on tutkia lasten näkökulmaa perheiden muuttoon kaupungeista maaseutumaisiin asuinympäristöihin. Maallemuutto ilmiönä on hyvin ajankohtainen ja siitä on olemassa tutkimustietoa jonkin verran. Lasten kokemuksia muutosta ja maalla asumisesta ei kuitenkaan ole juuri tutkittu. Tutkimukseni tavoite onkin tuoda esiin tätä näkökulmaa. Pro gradu -tutkimukseni ohjaaja on prof. Leena Alanen.

Maalle muuttaneiden perheiden tavoittamiseksi olen ottanut yhteyttä muutamiin kouluihin ja kyläyhdistyksiin Jyväskylän ympäristökunnissa sekä Loimaan seudulla Varsinais-Suomessa. Tämän kirjeen liitteenä olevalla kyselylomakkeella on tarkoitus kartoittaa perustiedot perheenne kokoonpanosta, muuttohistoriasta ja arkisesta elämäntavasta. Olisi hyvä, jos molempien vanhempien mielipiteet näkyisivät kirjoittamistanne vastauksista. Antamanne tiedot ovat luottamuksellisia: niitä käsitellään nimettöminä ja ne ovat ainoastaan minun käytössäni. Lomakkeen tietoja käytetään vain tässä tutkimuksessa.

Perheiltä saamieni kyselyvastausten jälkeen suunnitelmana on koota lasten kokemustietoa haastatteleamalla noin kymmentä vastaajaperheiden 5 – 12-vuotiasta lasta. Haastattelut suoritetaan kuluvana syksynä perheellenne sopivana aikana joko lapsen kotona tai muussa sovittavassa paikassa. Haastattelut tehdään vain sekä vanhempien että lapsen suostumuksella. Haastattelun on tarkoitus olla lapselle luonnollinen ja kiireetön keskustelutilanne, jossa jutellaan yhdessä muuttoon ja maaseutuun asuinpaikkana liittyvistä asioista. Keskustelu tallennetaan nauhurille.

Pyydän teitä täyttämään kyselylomakkeen lopussa olevan lupaosion lapsenne / lastenne mahdollista jatkohaastattelua varten. Ilmoittakaa myös osoitteenne ja puhelinnumeronne, jotta voin ottaa teihin myöhemmin yhteyttä. Kyselyjen palauttaminen tapahtuu oheisella postimerkillä varustetulla kirjekuorella kotiosoitteeseeni mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään X.X.2004 mennessä.

Tämän tutkimuksen avulla voidaan saada arvokasta tietoa lasten elämästä ja kokemuksista. Toivon perheenne osallistumista tähän tutkimukseen - kiitos vaivannäöstänne jo etukäteen! Vastaan mielelläni kaikkiin tutkimustani koskeviin kysymyksiinne.

Hyvää syksyä toivottaen,

Päivi Tuononen
KK, Lto

Yhteystiedot: puh. xxxxxxxxxxxx, sähköposti: xxxxxxxxxxxx

KYSELY maalle muuttaneille perheille

LIITE 2

Vastaustilan loppuessa vastausta voi jatkaa paperin toiselle puolelle.

1. Keitä perheeseen kuuluu? Ilmoittakaa lasten kohdalla myös ikä.

2. Mistä ja milloin muutitte nykyiseen asuinpaikkaanne?

3. Miten asuitte ennen muuttoanne kaupungissa? (Ympyröi oikea vaihtoehto.)

kerrostalo rivitalo omakotitalo

muu, mikä? _____

4. Miten asutte nyt?

kerrostalo rivitalo omakotitalo

muu, mikä? _____

5. Missä nykyinen kotinne sijaitsee?

kirkonkylä muu taajamakylä haja-asutusalueen kylä

6. Mistä syystä muutitte maalle?

7. Perheen vanhemmat: Missä ammatissa tai työssä toimitte ennen muuttoa?

8. Missä ammatissa tai työssä toimitte nyt?

9. Kuinka pitkät ovat nykyiset työmatkanne?

10. Käyvätkö lapsenne koulua tai ovatko he kodin ulkopuolella hoidossa?

11. Jos lapset ovat koulussa tai hoidossa, kuinka pitkät heidän kulkemansa matkat ovat ja kuinka kulkeminen hoidetaan?

12. Miten teidät on otettu vastaan uudessa asuinpaikassanne?

13. Miten katsotte lapsenne sopeutuneen asuinpaikan muutokseen?

14. Onko perheenne mukana paikallisessa harrastustoiminnassa (esim. Martat, 4H, hirviporukat, kyläyhdistys, nuorisoseura, kansalaisopiston harrastuspiirit, ym.)? Jos olette, kuka perheenjäsen ja millaisessa harrastustoiminnassa?

15. Onko teillä aikomus jäädä asumaan maalle pysyvästi vai tilapäisesti?

16. Oletteko olleet tyytyväisiä muuttopäätökseenne?

17. Koetteko, että te ja perheenne asutte maalla?

18. Koetteko itsenne ”maallemuuttajiksi”? Jos koette, miksi?

19. Kyselyyn vastasi pääasiallisesti:

äiti isä molemmat vanhemmat yhdessä

Kiitos vastauksestanne!

TUTKIMUSLUPA

Jos lapsenne on/ovat kiinnostuneita osallistumaan tutkimuksen haastatteluosuuteen ja te annatte luvan haastatteluun, pyydän sekä teitä että lasta/lapsia vahvistamaan tämän allekirjoituksillanne. Korostan, että tutkimukseen osallistumisen tai haastatteluluvan voi milloin tahansa myös perua.

Pvm. _____

Vanhemman allekirjoitus: _____

Nimen selvennys

Lapsen/lasten allekirjoitukset: _____

Olkaa ystävällisiä ja täyttäkää tähän yhteystietonne myöhempää yhteydenottoa varten:

Perheen osoite: _____

Puh. _____

Haastattelurunko maalle muuttaneille lapsille

LIITE 3

MUUTTO JA SOPEUTUMINEN

- Perhe ja lemmikit
- Koti kaupungissa ja koti nyt (koti, oma huone, piha)
- Kuinka kauan muutosta on nyt kulunut aikaa? Puhuitteko siitä etukäteen? Kuka puhui?
- Miksi teidän perheenne halusi muuttaa? Halusitko sinä muuttaa? Mitä ajattelit muutosta?
- Muistatko vielä muuttopäivän? Kerro siitä, kun muutitte.
- Onko sinulla nyt ikävä kaupunkiin?
- Mitä hyviä asioita siinä on, että asutte nyt maalla? Entä huonoja?
- Mitä hyviä asioita oli siinä, että asuitte kaupungissa? Entä huonoja?

KOULU, VAPAA-AIKA JA KAVERIT

- Millaista koulua käyt? Kerro siitä. Muistatko ekan päivän uudessa koulussa?
- Oliko helppoa saada kavereita täältä? Montako kaveria sinulla on? Onko niitä sopivasti? Kuka on paras kaverisi? Tunnetko itsesi joskus yksinäiseksi? Missä tilanteessa?
- Kenen kanssa vietät aikaasi (sisarukset, naapurit, kauempana asuvat, kaupunkilaiset, aikuiset, lemmikit) tavallisesti? Miten pääset kavereittesi luo (itse/kyyti)? Missä tapaatte?
- Mitä teette kavereittesi kanssa? Mitä leikitte? Missä?
- Tunnetko ihmisiä, jotka asuvat naapureissanne?
- Onko isällä ja äidillä sinulle riittävästi aikaa?
- Mitä harrastat? Mitä harrastit silloin, kun asuitte kaupungissa?

KAUPUNKI – MAASEUTU

- Olitko ennen muuttoa käynyt maalla?
- Mistä erottaa / näkee sen, että ollaan maalla? Entä kaupungissa?
- Onko eläminen mielestäsi erilaista maalla ja kaupungissa? Miten?
- Koetko täällä asumisen turvalliseksi? Oliko kaupungissa turvallista asua? Mitä vaaroja voi olla / mitä voi pelätä maalla ja kaupungissa?
- Onko oma elämäsi muuttunut jotenkin muuton jälkeen? Entä perheesi elämä?
- Ovatko ihmiset kaupungissa ja maalla erilaisia? Jos ovat, niin millä tavalla?
- Käyttökö usein kaupungissa? Mitä varten? Haluaisitko käydä useammin? Vierailevatko vanhat ystäväne kaupungista täällä?
- Jos sinä saisit päättää, niin missä teidän perhe asuisi nyt? Entä sinä isona?